

T. C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı

Doktora Tezi

**Ebeveynliğe Geçiş Döneminin Çeşitli Doğum Öncesi ve
Doğum Sonrası Etkenler Açısından İncelenmesi**

Ayşegül Kılıçaslan
2502030114

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Esra İşmen Gazioğlu

İstanbul, 2007

ÖZ

Araştırma, çeşitli doğumöncesi ve doğumsonrası etkenlerin ebeveynliğe geçiş döneminde bulunan anne-babaların ebeveyn öz yeterlik algıları üzerindeki etkilerinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada, anne ve babalara evlilik ilişkisinden alınan doyum düzeyi ve genel evlilik niteliğini ölçmeyi amaçlayan “Evlilikte Uyum Ölçeği”, eş ilişkisinde algılanan sosyal desteği ölçmek için “İlişki Niteliği Ölçeği”, evli bireylerin ilişkilerinde karşılaştıkları problemleri nasıl çözümledikleri ve algıladıkları evlilik problemlerini çözme becerileri “Evlilikte Problem Çözme Ölçeği”, kadınlarda doğum sonrası depresyonu belirlemek için “Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği”, yeni anne-babaların ebeveyn rolündeki yetkinlikleriyle ilgili kişisel yargılarını belirlemeyi amaçlayan araştırmacı tarafından geliştirilmiş “Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği” ve bireyler hakkında demografik bilgilere ulaşmak için “Kişisel Bilgi Formu” veri toplama araçları olarak kullanılmıştır.

Araştırmanın örneklemini İstanbul ili, Şişli ilçesi sınırlarında yaşayan, 3-6 aylık bebekleri olan ve ilk bebeklerine sahip olmuş 140 kadın ve 111 erkek olmak üzere toplam 251 evli anne-baba oluşturmuştur.

Elde edilen veriler SPSS 11.5 paket programıyla analiz edilmiştir. Araştırmada verilerin çözümü ve yorumu için, Pearson Çarpım Moment Korelasyon katsayıları, T testi, çift boyutlu çift yönlü Varyans Analizi ve Basamaklı Regresyon teknikleri kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda erkeklerde evlilik uyumunun, kadınlarda ise doğum sonrası depresyonun, yaşın ve ilişkideki derinliğin ebeveyn öz yeterliğini yordayıcı

anlamalı birer değişken olduğu görülmüştür. Eş ilişkisinde yaşanan çatışma, evlilik uyumu ve ebeveyn öz yeterliğinin kadınların doğum sonrası dönemde yaşadıkları depresyonu yordamada katkılarının olduğu belirlenmiştir. Cinsiyetin araştırmada yer alan çeşitli değişkenler üzerinde etkisi bulunduğu görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Ebeveynliğe Geçiş, Ebeveyn Öz Yeterliği, Doğum Sonrası Depresyon, Evlilik Uyumu, Evlilikte Problem Çözme, Sosyal Destek

ABSTRACT

The current study was conducted to investigate the effects of several pre-partum and post-partum factors on the parental self-efficacy perceptions of the married parents during transition to parenthood.

In this research, “Marital Adjustment Test” to evaluate the satisfaction level of marriage relationship and the general quality of marriage, “Quality of Relationship Inventory” to assess the perceived social support, “Marital Problem Solving Scale” to evaluate how the married individuals solve the problems they encounter in their marriage relationship and the perceived problem solving skill levels, “Edinburgh Postnatal Depression Scale” to determine the post-partum depression levels of mothers, “Parental Self-Efficacy Scale” which is developed by the researcher to evaluate the personal perceptions of the new parents on their competence levels of being in a parent role, and “Personal Information Form” to gather demographic information are the assessment tools to collect data from the participants.

The sample of the study included 140 female, 111 male married parents (in total 251) living in Istanbul, Şişli district who had their first child and their babies were 3-6 months old during the data collection phase.

The data was analyzed by the SPSS 11.5. The statistical procedures applied to the data involve Pearson’s Product-Moment Correlation Coefficient, T-test, Two-way ANOVA and Stepwise Regression Analyses.

According to the results of the current study, for males marital adjustment, for females post-partum depression levels, age and depth of the relationship are found to be significantly predicting the parental self-efficacy. Additionally, conflict in couple relationship, marital adjustment and parental self-efficacy are found to be effective on

predicting the level of post-partum depression. The gender variable is concluded to be effective on several variables of the study.

Keywords: Transition to parenthood, parental self-efficacy, post-partum depression, marital adjustment, problem solving in marriage, social support

ÖNSÖZ

Toplumsal hedeflerin en önemlilerinden biri bedensel ve ruhsal açıdan sağlıklı bireylerin yetiştirilmesidir. Böyle bir neslin yetişmesinde, çocuğun gelişmekte olan kişiliğinin ve bilişsel yeterliliklerinin şekillenmesinde büyük role sahip olan aileye önemli görevler düşmektedir. Yetkin anne-baba davranışlarının çocuğun sağlıklı gelişimi için gerekli olan uygun ortamı sağlamada, nitelikli ebeveyn-çocuk ilişkisinin kurulmasındaki önemi büyüktür. Bireylerin ebeveynliğe dair yetkinlikleriyle ilgili inançlarının çocuklarıyla ne şekilde etkileşime girdiğini ve onları nasıl disipline ettiğini doğrudan etkilediği varsayılır. Çeşitli doğumöncesi ve doğumsonrası etkenlerin ebeveynliğe geçiş döneminde bulunan anne-babaların ebeveyn öz yeterlik algıları üzerindeki etkilerini incelemek araştırmanın temel amacını oluşturmuştur.

Araştırma sonucunda elde edilen bulguların, çocukların daha sağlıklı aile ortamında yetişmelerini sağlayacak önlemlerin alınmasına yönelik çalışmalara katkıda bulunacağı ve konu ile ilgili uzmanlara yol gösterici olacağı umulmaktadır.

Gelişimin erken dönemine ve bu dönemde anne-baba ve çocuk ilişkilerine dikkatimi çeken, çalışmam boyunca bilgisi ve yorumlarıyla bakış açımı genişleten ve beni destekleyen, üniversite hayatıma başladığım ilk günden itibaren öğrencisi ve asistanı olmaktan gurur duyduğum değerli hocam Prof. Dr. Haluk Yavuzer'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Araştırmanın her aşamasında değerli bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan, aynı zamanda ilgi, anlayış, sabır ve desteğiyle beni yüreklendirerek yol gösteren, kendisinden sadece mesleğime değil, hayata, insana ve dostluğa dair çok şey öğrendiğim ve öğrenmeye devam edeceğime inandığım tez danışmanım, hocam Yard. Doç. Dr. Esra İşmen Gazioğlu'na teşekkürü bir borç bilirim.

Katkıda bulunduğu görüş ve yorumlarıyla araştırmamın daha nitelikli hale gelmesini sağlayan, gerek eğitimim boyunca gerekse asistanlığım süresince her konuda

deneyim ve bilgisinden yararlandığım hocam Prof. Dr. Ümit Davaslıgil'e çok teşekkür ediyorum.

Görüşleri ile her zaman ufkumu genişlettiği, tüm eğitim sürecim boyunca bilgisi ve deneyimleriyle bana zenginlik kattığı için Prof. Dr İrfan Erdoğan'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Araştırmamla ilgili fikirlerini benimle paylaşan ve tüm süreç boyunca manevi desteği ile beni yüreklendiren Yard. Doç. Dr. Armağan Yıldız'a ve üzerinde çalışmaya başladığım ilk günden itibaren araştırmama olan tüm katkılarından dolayı Yard. Doç. Dr. Hatice Ergin'e çok teşekkür ediyorum.

Tez çalışmam süresince istatistiki analizlerin yapılması aşamasında bilgi ve deneyimleriyle, desteğini esirgemeyen arkadaşım Dr. Yasemin Derelioğlu'na ve Yard.Doç.Dr.Serap Emir'e teşekkür ederim.

Doktora öğrenciliği sürecimin her aşamasını zorluk ve güzellikleriyle paylaştığım, benzer duyguları, düşünceleri, heyecanları yaşadığım Dr. İlkay Saymaz, Dr. Çare Sertelin, Dr. Ayça Köksal ve Dr. Filiz Meşeci'ye yaşamıma renk kattıkları için sonsuz teşekkür ediyorum.

Özellikle tez yazımı aşamasında çalışmama zaman ayırabilmem için iş yükümü paylaşmak adına yardımını aldığım Gamze Eryenen'e, uygulama aşamasında bana kolaylık gösteren tüm hastane personeline, çocuk doktorlarına ve araştırmamın gerçekleşmesinde önemli bir yere sahip anne-babalara teşekkürlerimi iletirim.

Tüm yaşamım boyunca attığım her adımda beni destekleyen, sabrıyla bana cesaret veren, bu noktaya gelmemi sağlayan sevgili anneme, teşekkürü bir borç bilirim.

Her zaman olduğu gibi yaşamımın bu döneminde de yanımda olan Aysin Aroymak'a, varlıklarıyla destek veren, içinde buldukları yaşam evresi dolayısıyla araştırdığım konuyu benim için daha da anlamlı kılan kardeşlerim Ayça ve Zafer Dikmen'e ve yeğenlerin bir tanesi Nehir'e yaşamıma kattıkları renk ve sevgiden dolayı teşekkür ederim.

Ayşegül KILIÇASLAN

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZ	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1
Problem	1
Amaç	9
Önem	10
Sayılıtlar	11
Sınırlılıklar.....	11
Tanımlar	11
Kısaltmalar.....	12
BÖLÜM I İLGİLİ LİTERATÜR	13
1. AİLE GEÇİŞLERİ VE EBEVEYNLİĞE GEÇİŞ SÜRECİ	13
1.1 Aile Geçişleri.....	13
1.2 Ebeveynliğe Geçiş.....	15
1.3 Ebeveynliğe Geçiş Süreciyle İlgili Yaklaşımlar	17
1.3.1 Aile Sistem Yaklaşımı	17
1.3.2 Aile Yaşam Döngüsü.....	19
1.4 Ebeveynliğe Geçiş Döneminde Çiftlerin Yaşamında Meydana Gelen Değişimler	24
1.4.1 Görevlerin Paylaşımı	24
1.4.2 Boşzaman Etkinlikleri ve Yakınlık.....	25
1.5 Ebeveynliğe Geçiş Döneminde Evlilik Uyumu	27
2. DOĞUM SONRASI DEPRESYON	31
2.1 Doğum Sonrası Duygulanım Bozuklukları	32
2.2 Doğum Sonrası Depresyonun Nedenleri: Biyopsikososyal Yaklaşım	34
2.2.1 Biyolojik Etmenler	34
2.2.2 Psikososyal ve Çevresel Etkenler.....	36

3. ALGILANAN EBEVEYN ÖZ YETERLİĞİ	38
3.1 Özyeterlik.....	38
3.2 Algılanan Ebeveyn Öz Yeterliği	39
3.2.1 Sosyal Destek	43
3.1.2 Ebeveynlik Bilgisi	47
3.3 Ebeveyn Öz Yeterliğinin Ölçülmesi.....	47
BÖLÜM II	49
Yöntem.....	49
Araştırmanın Modeli.....	49
Çalışma Grubu	49
Veriler ve Toplanması.....	49
Evlilikte Uyum Ölçeği (EUÖ)	50
İlişki Niteliği Ölçeği (İNÖ)	51
Problem Çözme Ölçeği (EPÇÖ).....	52
Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği (EDSDÖ).....	53
Kişisel Bilgi Formu	53
Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği (EÖYÖ).....	53
Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği Geliştirme Çalışması.....	53
Araştırma Grubu	54
Uygulama61	
Verilerin Çözümü ve Yorumlanması	62
BÖLÜM III BULGULAR	63
Grubun Genel Yapısına İlişkin Frekans ve Yüzdeler.....	63
Araştırmanın Amaçlarına Ait Bulgular	64
YORUM	74
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	84
KAYNAKÇA	88
EK A KİŞİSEL BİLGİ FORMU (ERKEK).....	114
EK B KİŞİSEL BİLGİ FORMU (KADIN)	117
EK C EVLİLİKTE PROBLEM ÇÖZME ÖLÇEĞİ (EPÇÖ).....	119
EK D EVLİLİKTE UYUM ÖLÇEĞİ (EUÖ).....	121
EK E İLİŞKİ NİTELİĞİ ÖLÇEĞİ	123
EK F EVLİLİKTE UYUM ÖLÇEĞİ (EUÖ)	123
EK G EDİNBURGH DOĞUM SONRASI DEPRESYON ÖLÇEĞİ (EDSDÖ).....	124

EK H EBEVEYN ÖZ YETERLİK ÖLÇEĞİ (EÖYÖ).....	126
--	------------

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa
TABLO 1. ANNE-BABALARIN CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMLARI.....	55
TABLO 2. ÖLÇEKTEKİ MADDELERİN MADDE TOPLAM, MADDE KALAN VE TEST-TEKRAR TEST DEĞERLERİ.....	56
TABLO 3. ÖLÇEĞİN ALT ÜST GRUPLAR ARASI FARKINI TEST ETMEK İÇİN UYGULANAN BAĞIMISZ GRUP T TESTİ SONUÇLARI.....	58
TABLO 4. ÖLÇEKTEKİ MADDELERİN FAKTÖR YÜKLERİ.....	59
TABLO 5. FAKTÖRLERİN ÖZ DEĞERLERİ VE VARYANSA KATKILARI	59
TABLO 6. EBEVEYN ÖZYETERLİK ÖLÇEĞİ ALT BOYUTLARININ İÇ TUTARLIK KATSAYILARI.....	61
TABLO 7. ANNE-BABALARIN DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERİNE AİT BULGULAR.....	63
TABLO 8. ERKEKLERİN ÖZ YETERLİK ALGILARI İLE İLGİLİ DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİ DÜZEYİ.....	64
TABLO 9. ERKEKLERDE ALGILANAN EBEVEYN ÖZ YETERLİĞİNİN YORDANMASINA İLİŞKİN BASAMAKLI REGRESYON ANALİZİ	65
TABLO 10. KADINLARIN ÖZ YETERLİK ALGILARI İLE İLGİLİ DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİ DÜZEYİ.....	66
TABLO 11. KADINLARDA ALGILANAN EBEVEYN ÖZ YETERLİĞİNİN YORDANMASINA İLİŞKİN BASAMAKLI REGRESYON ANALİZİ	67
TABLO 12. KADINLARIN VE ERKEKLERİN ÖZ YETERLİK ALGILARI İLE İLGİLİ DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİ DÜZEYİ	68
TABLO 13. KADINLARDA VE ERKEKLERDE ALGILANAN EBEVEYN ÖZ YETERLİĞİNİN YORDANMASINA İLİŞKİN BASAMAKLI REGRESYON ANALİZİ	69
TABLO 14. KADINLARIN EDSÖ'DEN ALDIKLARI PUANA GÖRE BELİRLENMİŞ OLAN DEPRESYON DEĞİŞKENİ İÇİN FREKANS VE YÜZDE DEĞERLERİ ..	69
TABLO 15. KADINLARIN DOĞUM SONRASI DEPRESYON İLE İLGİLİ DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİ DÜZEYİ	70

TABLO 16. KADINLARDA DOĞUM SONRASI DEPRESYONUN YORDANMASINA İLİŞKİN BASAMAKLI REGRESYON ANALİZİ	71
TABLO 17. ÖLÇEKLERDE ÇİFTLERE AİT PUAN ORTALAMALARI ARASINDA ANLAMLI BİR FARKLILIK OLUP OLMADIĞINI BELİRLEMEK AMACIYLA YAPILAN EŞLEŞTİRİLMİŞ GRUP T TESTİ SONUÇLARI	72
TABLO 18. EBEVEYN ÖZ YETERLİK ÖLÇEĞİNDEN ELDE EDİLEN PUANLARIN CİNSİYET DEĞİŞKENİNE GÖRE FARKLILAŐIP FARKLILAŞMADIĞINI BELİRLEMEK ÜZERE YAPILAN BAĞIMSIZ GRUP T TESTİ SONUÇLARI ...	73

GİRİŞ

Problem

Aile ilişkileri alanındaki kuramsal yaklaşımlar, aile yaşamının farklı yüzlerini incelemeyi mümkün kılan kullanışlı bir merceğe sağlar. Bu yaklaşımlardan biri olan aile gelişim kuramı, aile yaşamındaki birincil görevlere ve geçişlere dikkati çeker (White ve Klein, 2002). Aile yaşamında, geçişler çiftlerin veya ailelerin bir basamaktan diğerine ilerlerken deneyimledikleri değişim dönemlerini temsil eder (Price, McKenry ve Murphy, 2000). Geçişler, aile yaşam döngüsündeki duraksamaları veya ailenin ve üyelerinin bir evreden diğerine geçerken yaşadıkları düzensizlik ve yeniden organizasyon dönemlerini ifade eder (Falicov, 1988; Roth, 1989; Selder, 1989). Cowan (1991) geçişleri, “içsel yaşamın ve dışsal davranışın nitel bir yeniden organizasyonu ile sonuçlanan, uzun vadeli süreçler” olarak tanımlar (s.5). Aynı zamanda yaşam değişimlerinin geçişe işaret edebilmesi için içerden dışarıya (bireyin kendisini ve dünyayı nasıl algıladığı) ve dışardan içeri (kişisel yetkinlik düzeyleri, rol paylaşımları, birey için önem taşıyan insanlarla kurduğu ilişkiler ile ilgili kişinin veya ailenin yaptığı yeni düzenlemeler) gözlerken nitel değişimi içermesi gerektiğini belirtir. Geçişler gelişimsel veya durumsal ve beklenen ya da beklenmeyen şekilde gerçekleşebilir (Murphy, 1990). Bazı geçişler diğerlerinden daha büyük tepkiler doğurabilir (Cowan, 1991). Karşı karşıya kalınan değişimler aile yaşam döngüsünün kaçınılmaz bir parçası olarak görülür (McCubbin,1993).

Evli çiftlerin neredeyse %90'ı tarafından (Houseknecht, 1988) deneyimlenen, normatif veya gelişimsel geçişlerden biri de ebeveynliğe geçiştir. Ebeveynliğe geçiş klasik olarak hamilelikle başlayan ve bebeğin doğumundan birkaç ay sonra sonlanan bir süreç olarak tanımlanır (Goldberg, 1988). Ancak, Gottlieb ve Pancer (1988) bu tanımlı, ebeveynliğe geçişin, çiftin hamile kalmayla ilgili karar verişiyile başladığını ve çocuk 2-3 yaşına geldiğinde son bulduğunu ileri sürerek

genişletmişlerdir. Cowan ve arkadaşları (1991) ise ilk ocuk yaklaşık 2 yaşına geldiğinde geçişin sonlandığını varsayarlar.

Ebeveynliğe geçiş ile ilgili araştırmalar 1950’li yıllardan itibaren önem kazanmıştır. Erken dönemde yapılan çalışmalarda ebeveynliğe geçiş bireylerin yoğun bir bunalım yaşadığı kriz dönemi olarak tanımlanmıştır (Dyer, 1963; Hobbs, 1968; LeMasters, 1957). Dohrenwend ve arkadaşları (1978) yapmış oldukları çalışmada bebek sahibi olmanın 102 stresli yaşam olayı içersinde altıncı sırada yer aldığını ortaya koymuşlardır. Günümüzde ise ebeveynliğe geçiş, yeni anne-baba olmuş bireylerin yeni roller, koşullar ve gereksinimler içinde olmaları nedeniyle dengesizliklerin yaşandığı bir dönem olarak görülmektedir (Levy-Shiff, 1999). Cowan ve Cowan (1988) ebeveynliğe geçiş sürecini, bireyin çocuğu, kendi ebeveyni, iş arkadaşları ve eşi ile olan ilişkilerinde etkili değişimlerin yaşanabileceği bir dönem olarak ifade eder. Bu değişimler kaçınılmaz bir şekilde evlilikteki bazı dengelerin değişmesine de neden olur. Çocuksuz olmaktan, ocuk sahibi olmaya geçiş süreci içersinde bireylerin yeni rollerine uyum sağlamaları, yeni ilişkiler geliştirmeleri ve varolan ilişkilerini yeniden düzenlemeleri gerekmektedir. Antonucci ve Mikus (1988), ebeveynliğe geçiş döneminde kendini algılama (self-perception), kişisel öz-yeterlik (personal self-efficacy), duygusal durum (affective state), kişisel olgunluk (personal maturity) ve değerler gibi alanlarda bireysel değişimlerin meydana geldiğini ileri srmuştur. Osofsky ve Culf (1989) erkeklerin ebeveynliğe geçişleriyle birlikte kendileri ve ilişkileri hakkında farklı hissettiklerini ifade ettiklerini belirlemişlerdir. Çoğu erkeğin sorumluluk duygularında, eşleriyle olan ilişkilerinde, bebeklerine olan tavırlarında ve kendilerini algılayış şekillerinde etkili değişimler deneyimlediklerini grmuşlerdir (akt. Glade, Bean ve Rohini, 2005).

Bu dönemde, gerek kişisel gerekse ilişki anlamında birey ve çift için etkili değişimler belirgin bir şekilde yer almaktadır. Bu geçiş genellikle “olgunluk eşiği” vazifesini görür ve ebeveynler “sadece kendi gözlerinde değil, aynı zamanda ailelerinin, arkadaşlarının, iş arkadaşlarının ve komşularının gözlerinde de yeni bir statü kazanırlar” (Palkovitz 2007, s.29). Bu nedenle sadece yeni ebeveynler kendilerini farklı görmez, başkaları tarafından da yeni şekillerde grrlr. Çiftler

geçmiş yaşam ve diğerleriyle ilişki kurma örüntüleriyle yeni sorumluluklar arasında denge kurmaya çalıştıklarında zorlanabilirler.

İlk defa çocuk sahibi olmak bir çok çift için normatif, toplumsal açıdan destek gören bir geçiştir; ancak, bazıları için bu geçiş evlilikten alınan doyum, ev işlerinin paylaşımı, bireysel akıl sağlığı ve sosyal ilişkiler gibi alanlarda deneyimlenen değişimlerden dolayı oldukça güç bir hale gelebilmektedir.

Ebeveynliğe geçiş literatüründe sıkça rastlanan bir bulgu, doğumdan sonra genel anlamda evlilikten alınan doyum ve uyumda azalmanın yaşanmasıdır (Belsky, 1985; Belsky, Lang ve Rovine, 1985; Belsky, Spanier ve Rovine, 1983; Cowan ve Cowan, 1983; Feldman ve Nash, 1984; Meyerowitz ve Feldman, 1966; Miller ve Sollie, 1980; Ryder, 1973; Shereshefsky ve Yarrow, 1973). Çiftlerin çoğunda doğum sonrasında yaşanan uyum döneminde eşler arasındaki çatışma düzeylerinin arttığı bulunmuştur (Cowan ve Cowan, 1987). Evlilik ilişkisinde yaşanan bu gerginlikler genellikle ebeveynliğe geçiş sürecinde rol kimliğinde (role identity) meydana gelen dramatik değişimler sonucu oluşmaktadır. Cowan ve Cowan (1998) kadınların annelik rolüne yaptıkları yatırımın erkeklerin babalık rolüne yaptıkları yatırımdan daha fazla olduğunu saptamışlardır. Hem kadınlar, hem de erkekler eş rolüne verdikleri önemde düşüş yaşadıklarını belirtmişlerdir, fakat kadınlar için bu düşüş erkeklere göre daha fazla olmaktadır. Son olarak, erkekler çalışan rollerine (worker role) olan bağlılıklarında (involvement) artış bildirirken, kadınlar hayatlarındaki çalışan rolünde düşüş yaşadıklarını ifade etmişlerdir (akt. Glade, Bean ve Rohini, 2005). Bu değişimlerin yönü ve cinsiyete özgü doğası evliliğin niteliği ve ebeveynlik rolüne uyum sağlama üzerinde etkili olacaktır.

Belsky ve Kelly (1994) rol yatırımındaki değişimlerin eşlerin aktif olarak karşılıklı geri çekilmesiyle sonuçlandığını ileri sürmüştür. Geri çekilen erkeklerin, kısmen kendilerine gösterilen ilginin azalmasından dolayı, gücenmeleri ve kadınların da eşlerinin bebeğin ve kendisinin ihtiyaçlarına odaklanmak yerine kendi ihtiyaçlarına odaklanmasından dolayı kırıklık yaşamaları sonucunda birbirlerinden uzaklaştıkları sonucuna varmışlardır.

Evlilik ilişkisinin durumu, çiftler çocuğun bakılacağı ve eğitileceği bağlanma ve toplumsallaşma ortamını oluşturacakları için, çocuğun doğumundan sonra özellikle önem kazanmaktadır. Sistemik bir bakışaçısından ele alındığında, yapılan araştırmalar evlilik ilişkisinin, ebeveynin duyarlılığı (parental sensitivity), çocuğa yapılan yatırım ve ebevenliğin genel niteliği üzerinde etkili olduğunu göstermektedir (Glade, Bean ve Rohini, 2005). Bu durum özellikle babaların çocuklarıyla ilgilenmeleri ile evlilikten alınan doyum düzeyi arasında yakın ilişkide ortaya çıkmaktadır. Belsky ve Volling (1987), evliliklerinden doyum sağlamadıklarını ifade eden kadınların, çocuklarıyla etkin bir şekilde ilgilendiklerini bildirmişlerdir. Erkeklerde ise evlilik ilişkisi ile ebeveyn-çocuk ilişkisi arasındaki bağlantının kadınlarınkinden farklı olduğu belirlenmiştir. Evlilikten alınan doyumdaki düşüşün erkeklerde ebeveyn olarak çocuklarına yönelik gösterdikleri ilgide de düşüşe neden olduğu görülmüştür. Diğer bir yandan, Pauli-Pott, Mertesacker, Bade, Bauer ve Beckman (2000) eşler arasında olumlu iletişimin ve karşılıklı duygusal desteğin annenin çocuğunun ihtiyaçlarına yönelik duyarlılığı ile anlamlı ve olumlu şekilde ilişkili olduğunu belirlemişlerdir. Buna göre, duygusal desteğin ve olumlu iletişimin evlilik ilişkisi ve dolaylı olarak da ebevenlik davranışı üzerinde etkili olduğu söylenebilir (akt. Glade, Bean ve Rohini, 2005).

Ebeveyn olmak birçok yeni görev ve sorumluluğu da beraberinde getirmektedir. Yapılan büyük ve küçük ölçekli çalışmalarda ebeveynliğin daha çok geleneksel görev dağılımı ile ilişkili olduğu görülmüştür (Cowan ve ark. 1985; Cowan ve Cowan, 1988; Ferree, 1990; McHale ve Huston, 1985; Sanchez ve Thompson,1997). Her ne kadar günümüzde kadınların cinsiyet rollerinde değişimler olmuşsa da, bebeğin doğumuyla birlikte cinsiyete dayalı görev dağılımının erkeklerin evin dışında para kazanma, kadınların ise daha çok ev işleri ve çocuk bakımı ile ilgili sorumlulukları üstlenme yönünde olduğu ortaya çıkmaktadır (Feeney ve ark., 2001). Belsky ve çalışma grubu (1986) yaptıkları araştırmada, özellikle eşlerin cinsiyet rolleri daha geleneksel yönde değiştiğinde, daha az “geleneksel” olan kadınların daha “geleneksel” olanlara göre çift ilişkilerinden daha düşük doyum sağladıklarını belirlemişlerdir.

Kişinin kendisinde oluşan (intrapersonal) değişimin ve uyum güçlüğü'nün bir başka yüzü de psikolojik belirtilerin ortaya çıkmasıdır. İlk çocuğun doğumu bir çok kişi için dengesizliğin ve tekrar düzenlemelerin yaşandığı bir dönemdir (Goldberg, 1988). Yaşamlarında meydana gelen bu ani/sert değişimler boyunca bir çok kadın ve erkek, depresyon ve düşük benlik saygısı yaşamaktadır (Belsky ve Kelly, 1994; Hawkins ve Belsky, 1989; Osofsky ve Culf, 1989). Annelerin, fiziksel olarak ve hayatları ile ilgili daha büyük değişim yaşadıkları ve kısmen daha güç uyum sağladıkları görülmektedir. İster bir bunalım, isterse uyum süreci olarak adlandırılın hamileliğin ve bir çocuğun doğumunun anneler üzerinde güçlü psikolojik ve fizyolojik etkileri olabilmektedir (Knox ve Schact, 1997). Doğum sonrasında annelerin çoğu yorgunluk, tükenmişlikle birlikte, belli düzeyde depresyon, anksiyete ve düşük benlik değerinden de yakınmaktadırlar. Mattheyn, Barnett, Ungerer ve Waters (2000), yaptıkları çalışmada her iki ebeveyn için de depresyonun en çok doğumdan sonra onikinci ay civarında yaşandığını belirlemişlerdir.

Cox, Holden, ve Sagovsky (1987), yaptıkları araştırmada doğumdan sonraki aylarda annelerin %10-15'inin doğum sonrası depresyonu deneyimlediklerini saptamışlardır. Mauthner (1998), kadınlar tarafından bildirilen belirtileri "bebek için endişe duymak, ağlamaklı olmak, huzursuz uyumak, ruh halinde hızlı değişim yaşamak, asabiyet, umutsuzluk, keyif alamamak (anhedonia), konsantrasyon bozukluğu, yorgunluk, suçluluk ve değersizlik duyguları, başa çıkma ile ilgili yetersizlik duygusu ve intihar düşünceleri" şeklinde sıralamıştır. Sosyal, evlilikle ilgili, bireysel ve biyolojik/hormonal etkenler doğum sonrası depresyonun başlangıcında katkıda bulunduğu varsayılan etkenlerdir (Boath ve Henshaw, 2001; Mauthner, 1998). İlgili literatür incelendiğinde, eşin duygusal anlamda desteğinin yetersiz olması ve evlilikte yaşanan doyumsuzluk doğum sonrası depresyonun meydana gelmesinde temel rol oynadığını ortaya koyan birçok çalışmaya da rastlanılmaktadır (Cutrona ve Troutman, 1986; Kumar ve Robson, 1984; O'Hara, 1985; O'Hara, Rehm, ve Campbell, 1982; Stemp, Turner, ve Noh, 1986; Watson, Elliot, Rugg, ve Brough, 1984).

Araştırma bulguları ebeveynlik stresi ile algılanan eş desteği arasında bir ilişkinin olduğunu ortaya koymaktadır (Cowan ve Cowan, 1983). Çoğu çalışma babanın ebeveynliğe katılımının, annenin ebeveynlik stresini daha düşük düzeyde yaşamasıyla sonuçlandığını göstermektedir (Cowan ve Cowan, 1983). Doğum sonrası dönemde eş desteğinin genel yaşam doyumu ve ebeveynlikten alınan doyum (Crnic, Greenberg, Ragozin, Robinson ve Basham, 1983) ve iyi olma ile (Wandersman, Wandersman ve Kahn, 1980) ilişkili olduğu da görülmektedir.

Doğum sonrası dönemin ilk aylarında anne-babalar stresli bir dönem olması nedeniyle aile gelişimindeki diğer evrelere göre daha fazla bağlantı kurmaya ve desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Aileye yeni bir bebeğin katılımıyla geniş aile ve bebek sahibi olan diğer yetişkinlerle etkileşim artmaktadır (Belsky ve Rovine, 1984). Cowan ve Cowan (2000) çiftlerin özellikle ilk defa anne-baba olan diğer ebeveynleri önemli bir destek kaynağı olarak gördüğünü belirtmişlerdir. Söz konusu ebeveynler kriz sırasında yardımcı olabilmekte, destekleyici ve teşvik edici bir rol oynayabilmektedir.

Ebeveynlikle ilişkili olarak sosyal destekten etkilenen bir kavram da *ebeveyn öz yeterliliği*dir. Ebeveyn öz yeterliliği veya bireyin ebeveynliğine dair yetkinliği ile ilgili inancı bebeğin doğumunu izleyen ilk aylarda kuvvetlenir. İlgili literatür incelendiğinde ebeveyn öz yeterliliğinin, sosyal destek, güncel deneyimler, ebeveynlikten alınan tatmin, ebeveynin akıl sağlığı ve depresyonu içeren ebeveynliğin çeşitli yüzlerinden güçlü bir şekilde etkilenen bir yapıda olduğu görülmektedir (Coleman ve Karraker, 1998; Kwok ve Wonk, 2000; Oliooff ve Aboud, 1991).

Ebeveyn öz yeterliliği aile sistemi içinde çocuğun gelişimini etkileyen önemli bir faktör olarak görünmektedir. Ebeveyn öz yeterliliği ile ilgili inançlar geniş anlamda, anne-babaların ebeveyn rolündeki yetkinlikleriyle ilgili kendilerinin ifade ettikleri yargılar olarak tanımlanabilir. Ebeveyn öz yeterliliği; anne-babaların çocuklarının davranışlarını ve gelişimlerini olumlu yönde etkileyebileceklerine ilişkin algıladıkları beceri olarak da ifade edilebilir. Burada, uygun ebeveynlik davranışlarıyla ilgili bilgiye sahip olmanın yanında, söz konusu davranışları etkin bir

şekilde yerine getirme konusunda kişinin kendi becerilerine olan güveni de kastedilmektedir (Coleman ve Karraker, 2003).

Daha önce yapılan çalışmalar tutarlı bir şekilde ebeveyn öz yeterliği ile yüksek nitelikli ebeveynlik arasında ilişkinin bulunduğunu öngörmektedir. Ebeveyn öz yeterliğine ait literatür Bandura'nın öz yeterliğin ne şekilde geliştiği ve davranışa yön verdiğiyle ilgili kuramsal çalışmasına dayanmaktadır. Ebeveyn öz yeterliği bu yapıyı belirli bir biçimde ebeveynlik alanına uygular ve kişinin ebeveynlik becerileriyle ilgili ne kadar yetkin hissettiğine bakar. Yetkinlikle ilgili duyguların ebeveynlerin çocuklarıyla ne şekilde etkileşime girdiğini ve onları nasıl disipline ettiğini doğrudan etkilediği varsayılır.

Bandura (1977) tarafından öngörülen öz yeterlik kavramı, bireyin belli bir performansı göstermek için gerekli etkinlikleri organize edip başarılı olarak yapma kapasitesine ilişkin kendi yargısını ifade eder (akt. Coleman ve Karraker, 1998). Diğer bir ifade ile öz yeterlik, bireyin farklı durumlarla baş etme, belli bir etkinliği başarma yeteneğine, kapasitesine ilişkin kendini algılayışı, inancı, kendi yargısıdır (Senemoğlu, 2004). Ozer ve Bandura'ya (1990) göre, öz yeterlik "belirli olaylar üzerinde denetim kurmak için gereken motivasyon, bilişsel kaynaklar ve eylem biçimiyle ilişkilidir" (s. 472). Bandura (1977, 1987) öz yeterliliğin gelişimi ile ilgili kuramında, sonuç beklentileri (outcome expectations) ile öz yeterlik beklentilerini ayırmıştır. Sonuç beklentileri, belirli davranışların belirli sonuçları olacağıyla ilgili inançları ifade ederken, öz yeterlik beklentileri, belirli durumlarda belirli eylemleri başarmakla ilgili kişinin davranışsal yetkinliği veya yeteneği (ability) ile ilişkilidir. Bireyin algıladığı becerilere ve sonuç beklentilerine bağlı olan öz yeterlilik ile ilgili beklentiler daha çevresel temellidir; gerekli davranışların bilgisi ve kişinin davranışlarına sosyal sistemin destek olup olmayacağı yönündeki algıları birleşir (Gecas, 1989). Öz yeterlik ile sonuç beklentileri arasında önemli derecede örtüşme mevcuttur, çünkü kişinin sahip olduğu kapasiteye ilişkin ön koşul güven, yapacağı eylemin istenilen davranışsal sonuçlara götüreceğine dair inançla beslenir. Bundan dolayı öz yeterlik inançları, durumsal olasılıkların algılanması kadar, ilişkili oldukları belirli davranış(lar)ın bilgisiyle iç içedir. Ebeveynlik alanına uygulandığında, anne-

babaların kendilerini etkili hissetmeleri için: (a) uygun çocuk bakımı tepkilerini bilmeye (örn. Bebeğin sıkıntısını nasıl keşfedeceğini ve gidereceğini bilme veya 3 yaşındakiler için ne gibi sınırlılıklar koyulmalıdır? ve onlara nasıl kabul ettirilmelidir?), (b) bunun gibi görevleri başarmada kendi yetilerine güvenmeye ve (c) bebeğin ebeveynin çabalarıyla tutarlı tepkiler vereceğine ve ebeveynin çabalarının yakın çevre tarafından destekleneceğine dair inançlara sahip olmalıdırlar (Coleman ve Karraker, 1998).

Mevcut araştırmalar genelde yüksek anne öz yeterliği ile duyarlı, teşvik edici, cezalandırma içermeyen çocuk bakımı (Donovan, 1981), bebeğin gönderdiği işaretlere dikkat etme ve bu işaretleri anlama becerisi (Donovan, Leavitt ve Walsh, 1990), daha etkin ve doğrudan ebeveyn etkileşimleri (Mash ve Johnston, 1983), ebeveyn kabulü (Dumka ve ark., 1996) ve anne tarafından algılanan davranış problemlerinin göreceli olarak bulunmaması (Johnston ve Mash, 1989) gibi belirli uyum sağlayıcı ebeveyn becerileri arasındaki ilişkiyi desteklemektedir. Düşük anne öz yeterliği, annenin depresyonu (Cutrona ve Troutman, 1986; Teti ve Gelfand, 1991), annenin öğrenilmiş çaresizliği (Donovan ve ark., 1990), annenin koruyucu ve kontrol edici davranışları (Donovan ve ark., 1990), çocuklardaki davranış problemleri (Johnston ve Mash, 1989), çocuğun güçlüğünün anne tarafından algılanması (Bugental ve Shennum, 1984) ve anne tarafından rapor edilen yüksek stres (Wells-Parker ve ark. 1990) ile ilişkili bulunmuştur.

Ebeveyn öz yeterliği algısıyla ilgili giderek artan yayınlara dayanarak, yüksek ebeveyn öz yeterliğinin sağlıklı, mutlu, fiziksel ve duygusal anlamda ilgi ve bakımın sağlandığı çocuk büyütme ortamını besleyecek ebeveynlik becerisiyle güçlü şekilde ilişkili olduğunu söylemek mümkündür.

Yetkin ebeveynlik becerileri ve anne-babalıkla ilgili tutum ve davranışları büyük ölçüde yordama gücüne sahip ebeveyn öz yeterliği ile ilgili literatürün çoğunlukla anne boyutuyla ilgilendiği, babanın ebeveyn öz yeterliğini değerlendiren çalışmaların daha sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Bu araştırmanın problemi; ebeveynliğe geçiş döneminde bulunan evli bireylerin, evlilik problemlerini çözme becerisinin algılanması, evlilik ilişkisinden alınan doyum düzeyi ve genel evlilik

niteliği, eş ilişkisinde algılanan sosyal destek ve kadınların doğum sonrası depresyon düzeylerinin algılanan ebeveyn öz yeterlik düzeylerini ne derecede yordadığını belirlemektir.

Amaç

Araştırmanın temel amacı; çeşitli doğumöncesi ve doğumsonrası etkenlerin ebeveynliğe geçiş döneminde bulunan anne-babaların ebeveynsel öz yeterlik algıları üzerindeki etkilerinin incelenmesidir.

Araştırmanın genel amacı çerçevesinde, şu sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır.

1. Evlilik problemlerini çözmeye becerisinin algılanması, evlilik niteliği, eş ilişkisinde algılanan sosyal desteğin erkeklerin algılanan ebeveyn öz yeterlik düzeyini yordamada anlamlı bir katkısı var mıdır?
2. Evlilik problemlerini çözmeye becerisinin algılanması, evlilik niteliği, eş ilişkisinde algılanan sosyal destek ve doğum sonrası depresyonun kadınların algılanan ebeveyn öz yeterlik düzeyini yordamada anlamlı bir katkısı var mıdır?
3. Evlilik problemlerini çözmeye becerisinin algılanması, evlilik niteliği, eş ilişkisinde algılanan sosyal destek kadın ve erkeklerin algılanan ebeveyn öz yeterlik düzeyini yordamada anlamlı bir katkısı var mıdır?
4. Kadın katılımcılarda doğum sonrası depresyonunun görülme yaygınlığı nedir?
5. Evlilik problemlerini çözmeye becerisinin algılanması, evlilik ilişkisinden alınan doyum düzeyi ve genel evlilik niteliği, eş ilişkisinde algılanan sosyal

destek ve algılanan ebeveyn öz yeterlik düzeyinin kadınların doğum sonrası depresyon düzeylerini yordamada anlamlı bir katkısı var mıdır?

6. Ebeveynliğe geçiş döneminde bulunan çiftlerde,
 - a) Evlilik ilişkisinden alınan doyum düzeyi ve genel evlilik niteliğinde,
 - b) Eş ilişkisinde algıladıkları sosyal destekte,
 - c) Evlilik problemlerini çözme becerisinin algılanmasında,
 - d) Algıladıkları ebeveyn öz yeterliklerinde kadın ve erkekler açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?

Önem

Bu araştırma sonucunda;

- 1) Ebeveynliğe geçiş konusunun güncellik kazanarak, tartışma ve yeni araştırma olanakları yaratacağı,
- 2) Çocuk sahibi olmayı düşünen ve ebeveynliğe geçiş döneminde bulunan çiftlerin konuya dikkatlerinin çekileceği ve bilinçlendirilmelerinde yol gösterici olacağı,
- 3) Elde edilecek verilerin, konuyla ilgili yapılacak olan diğer çalışmalara kaynak oluşturacağı,
- 4) Aile içi ilişkilere gereken önemin verilerek aile danışmanlık hizmetleri ve yaygın eğitim kapsamındaki çalışmalarda konuya yönelik eğitsel paket programları oluşturulacağı,
- 5) Sağlıklı toplum olma yolunda toplumun en küçük birimi olan aile ile ilgili konulara gereken önemin verileceği,
- 6) Ülkemizde, aile yaşam döngüsünde yer alan ebeveynliğe geçiş dönemine değinen, bu dönemi çok boyutlu ve farklı yönleriyle inceleyen yeterli sayıda araştırma olmadığı için bu alanda katkı sağlayacağı beklenmektedir.

Sayıtlar

- 1) Evlilikte Uyum Ölçeği”, “İlişki Niteliği Envanteri”, “Evlilikte Problem Çözme Ölçeği”, “Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği”, “ Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu”nu bireylerin içtenlikle ve doğru olarak dolduracakları varsayılacaktır.
- 2) Tarama sonucu ulaşılan örneklem grubunu isteklilerin oluşturmasının, yanlılık getirmeyeceği varsayılacaktır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- 1) 2007 yılı,
- 2) İstanbul ili, Şişli İlçesi,
- 3) 3-6 aylık bebekleri olan ve ilk bebeklerine sahip olmuş evli anne-babalar ile sınırlıdır.

Tanımlar

Öz yeterlik: Bireyin, belli bir performansı göstermek için gerekli etkinlikleri organize edip başarılı olarak yapma kapasitesine ilişkin kendi yargısıdır (Bandura, 1986).

Ebeveyn Öz Yeterliği: Ebeveyn özyeterliği ebeveynlerin, ebeveynlik görevlerini veya becerilerini etkin olarak icra etmek gücünü ve çocuğunun gelişimini olumlu yönde etkileme becerisini içeren ebeveynlik rolündeki yeteneğiyle ilgili algısıdır (Jones ve Prinz, 2005).

Sosyal Destek: Zor durumda ya da sıkıntı içinde olan bireye aile üyelerinin, akrabalarının, arkadaşlarının yanı sıra diğer toplumsal ilişkilerin sağladığı ve ya sağlayacağı destek kaynaklardır (Şahin, 1999).

Kısaltmalar

EDSDÖ: Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği

EÖYÖ: Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği

EPÇÖ: Evlilikte Problem Çözme Ölçeği

EUÖ: Evlilikte Uyum Ölçeği

İNÖ: İlişki Niteliği Ölçeği

BÖLÜM I İLGİLİ LİTERATÜR

1.AİLE GEÇİŞLERİ VE EBEVEYNLİĞE GEÇİŞ SÜRECİ

1.1 Aile Geçişleri

Geçişler, aile yaşamında çiftlerin veya ailelerin bir basamaktan diğerine ilerlerken deneyimledikleri değişim dönemlerini temsil eder (Price, McKenry, ve Murphy, 2000). İçsel yaşamın ve dışsal davranışın nitel bir yeniden organizasyonu ile sonuçlanan uzun vadeli süreçler olarak tanımlayabileceğimiz geçişler üç evreden oluşur: birinci ya da erken evre çatışma ve belirsizlik evresi olarak tanımlanır; orta evre yeni alternatiflerin denendiği evredir; ve son evre daha önceki dengeye geri dönüşün yaşandığı ya da yeni bir dengenin kurulduğuna tanık olunan evredir (Cowan, 1991). Chick ve Meleis (1986) bir geçişin; giriş, geçiş ve çıkış evrelerini kapsadığını belirtirler.

Geçiş, ailenin ve üyelerinin aile yaşam döngüsünde bir evreden diğerine geçerken yaşadıkları düzensizlik ve yeniden organizasyon dönemlerini ifade eder (Falicov, 1988; Roth, 1989; Selder, 1989). Rol yapısı, karar verme, sevgi (affection) ve iletişim gibi önceden tahmin edilebilir davranış örüntülerinde değişimler meydana geldiğinden dolayı, ailede stres ve belirsizlik geçiş sürecinde her zaman en fazladır (Carter ve McGoldric, 1989; Falicov, 1988; Selder, 1989). Ailenin ve aile bireylerinin değişen ihtiyaçlarını karşılamak için görev paylaşımının tekrar müzakere edilmesi gerekir (Bomar, 1989; Roth, 1989). Selder'a (1989) göre, yaşam geçişi kişinin varolan gerçekliği bozulduğunda ve yeni bir gerçeklik oluşturmak için tekrar yapılandırılması gerektiğinde başlar. Ortaya çıkan gerçeklik, kişinin veya ailenin bütünlüğünü sağlam olarak sürdüreceği şekilde aileyi birleştirir ve bütünleştirir. Yapılandırmanın amacı eski anlamlar çatladığında yerine yaşamda yeni anlamlar oluşturmaktır. Bu açıdan incelendiğinde geçiş, gerçekliğin bozulması sonucu

varolanın tekrar düzenlenmesi veya yapılandırılması gerektiğinde meydana gelir (Selder, 1989).

Cowan (1991), yaşam değişimlerinin geçişe işaret edebilmesi için içerden dışarıyı (bireyin kendisini ve dünyayı nasıl algıladığı) ve dışardan içeri (kişisel yetkinlik düzeyleri, rol paylaşımları, önemli olan diğerleriyle ilişkileri ile ilgili kişinin veya ailenin yaptığı tekrar düzenlemeler) gözlerken nitel değişimi içermesi gerektiğini belirtir.

Geçişler gelişimsel veya durumsal ve beklenen ya da beklenmeyen şekilde gerçekleşebilir (Murphy, 1990). Bazı değişimler normatiftir; okula girmek, yakın ilişkiler geliştirmek gibi beklenen ve toplumdaki bir çok insan ya da aile tarafından deneyimlenen değişimlerdir. Bunun tersi, normatif olmayan geçişler ise olağan dışı ve önceden kestirilemeyen ve çoğunlukla planlanmamış olayları (ağır hastalıklar, piyango kazanma vb.) içerir (Cowan, 1991). Ebeveynliğe geçiş ve yetişkin çocuğun evden ayrılması gibi normatif geçişler, araba kazası veya ani işsizlik gibi normatif olmayan geçişlere göre daha planlı, istendik ve genellikle aile tarafından daha olumlu karşılanan süreçlerdir. Normatif geçişlerin genellikle aileye destek sağlayıcı kutlama ve ritüeller gibi yapıları bulunur (McCubbin ve McCubbin, 1988).

Geçişler bireylerin psikolojik yaşam alanında büyük yeniden organizasyonlara neden olur, kişi kendisini ve dünyayı farklı şekilde görür ve önceden deneyimlememiş olduğu duyguları deneyimler. Daha önce varolanla şu anda varolduğu gözüken arasında süreksizlik yaşanır ve bu değişim genellikle bireylerde duygusal anlamda karmaşa yaratır.

Schumacher ve Meleis (1994), geçiş sürecinin bireyin söz konusu geçişe yüklediği anlamlardan, geçişle ilgili beklentilerinden, bilgi düzeyi ve becerisinden, duygusal ve fiziksel iyi olma halinden etkilendiğini içerdiğini belirtirler. Cowan (1991) ise yaşam değişimi sırasında bireyin karşı karşıya kaldığı fiziksel ve sosyal yaptırımların, kişisel kaynakların varlığının ve sosyal desteğin geçiş süreci üzerindeki etkilerinden bahseder. Geçişin talep ettiği yeni becerilerin daha az olması, çevrede engellerin daha az bulunması (örn. fakirlik) ve hazırlanmak için daha uzun

zamana sahip olunması geçişin daha kolay gerçekleşmesini sağlar. Ayrıca kişisel kaynaklara sahip olmak ve araçsal ve duygusal anlamda destek sağlayacak bireylerin ve kurumların varlığı yaşamın farklı evrelerinde karşılaşılan geçiş dönemlerinde koruyucu etkenler olarak işlev görebilir (Cowan, 1991).

Polomeno (2000), artan aile stresi, kişisel sağlığın bozulması, kopukluk hissi ve tüm geçişlerde karşılaşılmaması beklenen bunalımlar çözülmediği takdirde meydana gelebilecek psikolojik uyumsuzluklar gibi olası sonuçlardan bahseder. Başarılı geçişlerin öznel iyi olma, yeni davranışlar kazanma ve kişiler arası ilişkilerde iyi olma ile sonuçlanması beklenir (Schumacher ve Meleis, 1994).

Kısaca özetlemek gerekirse geçişler, aile yaşam döngüsündeki duraksama ya da aile üyeleri bir evreden diğerine geçerken meydana gelen düzensizlik ve yeniden örgütlenme sürecidir. Aile üyelerinin her birinin aile yaşam döngüsündeki gelişimsel görevlerin üstesinden gelmesi başarılı bir şekilde ilerlemeleri için önemlidir. Aile geçişleri sürecinde meydana gelen krizler çözülmediği takdirde çeşitli psikolojik uyumsuzluklar meydana gelebilir. Geçiş dönemlerinde ihtiyaç duyulan kişisel kaynaklara ve sosyal destek ağına sahip olmak koruyucu etken işlevini görebilir (Cowan, 1991).

1.2 Ebeveynliğe Geçiş

Normatif veya gelişimsel geçişler arasında en çok dikkati çeken geçişlerden birisi de ebeveynliğe geçiştir. Evli çiftlerin neredeyse %90'ı tarafından (Houseknecht, 1988) deneyimlenen ebeveynliğe geçiş, hamileliğin başlangıcından bir çocuk sahibi olmanın ilk aylarına kadar olan zamanı ifade eder (Goldberg, 1988). Ancak, psikolojik ve sosyo-kültürel bir bakış açısından ele alındığında bu dönemin başlangıcı hamile kalma ile sınırlandırılmaz. Goldberg (1988), beklentilerin ve özellikle eşlerin çocuk sahibi olmak isteyip istemedikleri ve ne zaman çocuk sahibi olmak istedikleri konularında hamilelik dönemi öncesinde verilen kararların geçiş deneyimini etkileyeceğini belirtir.

Gottlieb ve Pancer (1988), ebeveynliğe geçişin, çiftin hamile kalmayla ilgili karar verişiyile başladığını ve çocuk 2-3 yaşına geldiğinde son bulduğunu belirtir.

Cowan ve arkadaşları (1991) ise ilk çocuk yaklaşık 2 yaşına geldiğinde geçişin sonlandığını varsayarlar.

Eş olmaktan, ebeveyn olmaya geçiş ile ilgili çalışmalar 1950'li yıllarda başlamıştır. LeMaster (1957), yaptığı çalışma sonucunda eş olmaktan ebeveyn olmaya geçerken bireylerin %83'ünün yoğun bir bunalım yaşadığını ortaya koymuştur. İlgili literatür incelendiğinde, erken dönemde yapılan çalışmalarda ebeveynliğe geçişin bireylerin yoğun bir bunalım yaşadığı kriz dönemi olarak tanımlandığı görülmektedir (Dyer, 1963; Hobbs, 1968; LeMasters, 1957).

Hobbs ve Cole (1976) ise ebeveynliğe başlamanın oldukça güç olabileceğini, ancak bunun ilk çocuğuna sahip olan anne-babalar için kriz deneyimi olarak adlandırılacak güçlükte bir süreç olmadığını ileri sürmüşlerdir.

1980'li yıllardan itibaren yapılan boylamsal çalışmalar sonucunda ebeveynliğe geçişin evlilikte stresli bir dönem olduğu genel görüşüne varılmıştır (akt. Cowan ve Cowan, 1988). Cowan ve Cowan'a (1988) göre ise ebeveynliğe geçiş süreci, eşlerden biri ya da her ikisinin yaşamlarını sağlıklı bir şekilde sürdürmelerini engelleyen ya da evlilik işlevlerinin yitirilmesine yol açan bir bunalım dönemi değildir. Ancak, bireyin çocuğu, kendi ebeveyni, iş arkadaşları ve eşi ile olan ilişkilerinde etkili değişimlerin yaşanabileceği bir dönemdir. Bu değişimler kaçınılmaz bir şekilde evlilikteki bazı dengelerin değişmesine de neden olur. Geçiş süreci içerisinde bireylerin yeni rollerine uyum sağlamaları, yeni ilişkiler geliştirmeleri ve varolan ilişkilerini yeniden düzenlemeleri gerekmektedir.

Antonucci ve Mikus (1988), ilk çocuğun doğumunun bir dengesizlik ve yeniden örgütlenme dönemi başlattığını; seçilmiş rollerin bırakıldığı ve yeni rollerin ve ilişkilerin tanımlandığı, oluşturulduğu ve bütünleştirildiği bir süreci başlattığını ifade etmişlerdir. Ebeveynliğe geçiş döneminde kendini algılama (self-perception), kişisel öz yeterlik (personal self-efficacy), duygusal durum (affective state), kişisel olgunluk (personal maturity) ve değerler gibi alanlarda önemli bireysel değişimlerin meydana geldiğini ileri sürmüşlerdir.

Gerek kişisel gerekse ilişki anlamında birey ve çift için etkili değişimlerin yaşandığı bu dönemde çiftlerin evlilik ilişkilerinin de etkilendiği görülmektedir. Ebeveynliğe geçiş, anne-babaların yaşadıkları stres düzeyindeki ve eşlerarasındaki bireysel farklılıkların ortaya çıkışındaki artıştan dolayı evlilikten alınan doyumda düşmenin yaşandığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır (Cowan, Cowan, Heming ve Miller, 1991).

Ebeveynlik aynı zamanda yetişkinliğin anahtarı olarak da görülmektedir; bebeğin doğumu ebeveyni sadece bir anne ya da baba yapmaz, aynı zamanda birer yetişkin haline getirir (akt. Antonucci ve Mikus, 1988). Kadınlar için çocuğun doğumu dişiliğin bir kanıtı, erkekler için ise iktidarın doğrulanması olarak görülür. Bu geçiş genellikle “olgunluk eşiği” vazifesini görür. Palkovitz (2007), anne-babaların sadece kendi gözlerinde değil, aynı zamanda kendi ailelerinin, arkadaşlarının, iş arkadaşlarının ve komşularının gözlerinde de yeni bir statü kazandığını ifade eder. Dolayısıyla sadece yeni ebeveynler kendilerini farklı görmez, başkaları tarafından da yeni şekillerde görülürler. Çiftler geçmiş yaşam ve diğerleriyle ilişki kurma örüntüleriyle yeni sorumluluklar arasında denge kurmaya çalışırlar.

1.3 Ebeveynliğe Geçiş Süreciyle İlgili Yaklaşımlar

Bu bölümde ebeveynliğe geçiş döneminde bireyin yaşadığı değişimleri ve bu değişimlere uyum sürecini açıklayan aile sistem yaklaşımı ve aile yaşam döngüsü ele alınacaktır.

1.3.1 Aile Sistem Yaklaşımı

Günümüzde giderek artan sayıda araştırmacının ebeveynliğe geçiş sürecini aile sistem yaklaşımı içerisinde değerlendirdiği görülmektedir (Bell, Goulet, St-Cyr Tribble, Paul, Boisclair ve Tronick, 2007; Belsky, Sligo, Jaffee, Woodward, ve Silva, 2005; Cowan, 1997; Nugent, 1991; Ruble ve ark, 1988). Bu yaklaşıma göre aile üyelerinden birinin davranışlarını ve rollerini anlamaya çalışırken diğer aile üyelerine ait davranışların ve rollerin de farkında olunması ve değerlendirilmesi önemlidir.

Aldous (1978), sistemi şu şekilde tanımlar: “her ögenin belli bir zaman dilimi içinde, belirli bir yolla diğer öğelerle ilişkili olacak şekilde, nesnel bir ağ içinde doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkili olan öğeler ya da bileşenler kompleksidir.” (akt. Sayın, 1990, s.33).

Sistem yaklaşımı aileyi analiz etmede kullanılan temel teorik yapılardan biridir. Friedman (1981)’a göre aile, yaşayan bir sosyal sistemdir.

Parsons (1955) sistemi, bir zaman süreci içinde devam eden, birbirine bağlı, etkileşim içinde bölümlerden oluşan hedef yönelimli birim olarak tanımlar. Bu sistem, çevresiyle birlikte, bir “evren” oluşturur. Sistemlerin fonksiyonel ve yapısal bileşenleri vardır. Yapı, sistemin bölümleri arasındaki düzenleme ve organizasyonla ilgilidir. Fonksiyon, sistemin amaçlarını veya hedeflerini kapsar. Sosyal bir sistem karşılıklı etkileşim ve dayanışma ile birbirine bağlanmış iki veya daha fazla kişiden ya da sosyal rolden oluşur (Parson,1955, s. 21).

Sistemler kendilerini saran çevreyle olan etkileşimleriyle tanımlanırlar. Açık bir sistem etkileşime girdiği çevrede meydana gelir. Hayatta kalmak için çevresine bağlıdır. Kapalı bir sistem, çevresi ile etkileşime girmez ve hayatta kalmak için çevresine bağlı değildir. Kendi kendine yeten bir birimdir. Henüz tamamıyla kapalı bir sistem gerçekte gösterilemediği için, “kapalılık” sistemin sınırları arasındaki enerji değişiminin eksikliği olarak nitelendirilir.

Evren (sistem ve çevresi) bir sistemler hiyerarşisinden oluşur. Her üst düzey birim, alt düzey sistemleri içerir. Hiyerarşideki hangi sistemin ele alındığını ayırtmak önemlidir. Buna hedef ya da odaksal sistem denir. Suprasistemler hedef sistemin bir bölümü olduğu daha büyük çevresel sistemlerdir. Altsistemler ise hedef sistemlerin altüniteleri veya altbileşenleridir. Eğer aile odaksal sistem ise suprasistem kendisinin sosyokültürel grubu ve bir dizi aile ilişkisi de altsistemler olacaktır.

Her sistemin, kendisini çevresinden ayıran sınırları vardır. Sınırlar ne kadar geçirgen olursa, sistem o kadar açıktır. Sınırların geçirgenliği azaldıkça sistem kapalı ve izole hale gelir. Sınırların geçirgenliğini kontrol etme derecesi sistemin durağanlığını sürdürmesine etkisinden dolayı büyük önem taşır.

Sosyal, açık bir sistem dış çevreden gelen istek ve kaynaklara ve kendi iç ihtiyaçlarına ve değişimlerine sürekli olarak uyum sağlamalıdır. Uyum sağlama özümleme (gelen bilgiyi değiştirmeden kabul veya redetmek) veya uyum (gelen bilgiye göre kendi yapısını değiştirmek) ile meydana gelir.

Aile yaşayan sosyal bir sistem olarak tanımlanır. Özel amaçlarını, yani aile fonksiyonlarını ve hedeflerini gerçekleştirebilmek için biraraya gelmiş, birbirleriyle yakından ilişkili ve birbirlerine bağlı bireylerden kurulmuş olan küçük bir birimdir. Birbirleriyle ilişkileri o kadar güçlü bağlarla bağlıdır ki birimin herhangi bir parçasındaki küçük bir değişiklik oluşturdukları tüm sistemi derinden etkiler.

Aile, çevresiyle materyal, enerji ve bilgi alışverişinde bulunan açık bir sistemdir. Aile sürekli değişim ve büyüme içindedir. Bir ailedeki açıklığın derecesini belirlemek ve dolayısıyla ailenin değişme becerisini değerlendirmek mümkündür. Bir ailenin tamamı parçalarının toplamından farklıdır. Bu yüzden, ailenin değerlendirilmesi ailenin bireysel parçalarının toplamı üzerine dayandırılmaz (Friedman, 1981).

Ebeveynliğe geçiş sürecinde, sadece tek bir ilişkisel sistemden oluşan aile sistemi genişleyerek dört farklı sistem haline gelir: karı-koca, anne-çocuk, baba-çocuk ve yüksek düzey aile sistemi. Bu sistemler karşılıklı olarak ilişkili ve birbirleriyle etkileşim halindedir; ikili altsistemlerden her biri diğer ikisindeki gelişimlere duyarlıdır ve birleşmiş etkileşimleri daha yüksek düzeyde aile sürecini biçimlendirirler (Minuchin, 1985).

1.3.2 Aile Yaşam Döngüsü

Yapısal olarak farklı iki cinsten yetişkinin evlilik bağı ile biraraya gelmesiyle oluşan ailelerin evlendikten sonra genişlediği, ilk çocuğun evden ayrılmasıyla da daralamaya başladığı kabul edilir. Ailenin içinde bulunduğu döneme göre iletişim, etkileşim türü ve şeklinin değiştiği görülür.

Aile yaşam döngüsü, aileyi zaman içinde bir sistem olarak gösteren ve bir ailenin yaşamında önemli olan aşama ya da olaylar dizisidir (Goldenberg ve

Goldenberg, 1990). Bu yaklaşım genellikle ailenin zaman içinde gelişimini betimlemek için kullanılır.

Her aile belirli sıraları izleyerek kendi yaşam döngüsünü oluşturur. Ancak ailenin türü, bireylerin özellikleri, kültür, ekonomik koşullar gibi durumlar ailenin döngüsünde hangi aşamayı ne kadar süre yaşayacağını etkiler.

Aile yaşam döngüsü, farklı uzmanlar tarafından farklı şekillerde sınıflandırılır (Carter ve McGoldrick, 1980). Carter ve McGoldrick'e göre (1980) göre bu döngü altı aşamada ele alınabilir. Bu aşamalar,

- 1. Bağlı olmayan genç yetişkin:** Bu aşamada, genç yetişkinin kendisini hem fiziksel hem de duygusal olarak ailesinden ayırabilmesi beklenir. Bu görev başarısızlığı takdirde iletişim problemleri yaşanmaya başlar. Genç yetişkinin amaçlarını bağımsızca gerçekleştirebilmesi ve evden ayrılabilmesi için yeterli otonomiye sahip olabilmesi gerekir (Galın ve Brommer, 1996). Bir gencin, sağlıklı şekilde bağımsızlaşabilmesinde kendi benliğini ailesinden ayrı olarak tanımlayabilmesi son derece önemlidir. Genç yetişkin ebeveyninden duygusal olarak kopabilmeli, onlara bağımlı ve onlar tarafından yönetilir durumda olmamalıdır. Satir (2001), bu kopuşun artık ebeveyni sevmemek değil bağımsız olmak anlamına geldiğini ifade eder. Genç yetişkinin bireysel olarak hazır olmadan ailesinden ayrılması ya da tam olarak bağımsızlık kazanamamış olması bireyde öfke yaratabilir.
- 2. Çift olmak ve yeni evli çift:** Bu dönem, farklı özellikte iki kişinin kendi ailelerinden ayrılarak yeni bir örgütlenmeye gittiği dönemdir (Fidaner, 1995). Eşler alt sistemi bu dönemde örgütlenir. Bütçeden cinselliğe kadar pek çok alanda ailenin sorun çözme becerisi bu dönemde gelişir. Eşler bu dönemde kurdukları aile ile arkadaş, öz-kök aileler, kurumlar gibi diğer sistemlerle arasındaki ilişkileri belirler. Yeni evli çiftlerin bu yeni ilişkiyi kurmada gösterdikleri başarı

birbirleriyle iletişimlerinin kalitesini de doğrudan etkiler. Yeni ilişkinin kurulması cinsel ilişki, kendini açma ve kendini tanıma, yakın ilişkide kabul edilebilir sınırların tayini gibi konuları içerir.

İki kişiden oluşan sistem eğer talep edilirse genişleyebilir. Bazı çiftler çocuk sahibi olmak isterken, bazıları da çocuksuz kalmayı tercih edebilir. Hamilelikle beraber aile, yeni bir aşamaya geçer.

3. Küçük çocuklu aile: Bu aşama evlilik sisteminde köklü değişikliklere neden olur. Yeni oluşan altsisteme ana-baba altsistemi denir. Ana-baba alt sisteminin temel işlevi çocuklarını büyütme ve toplumsallaştırmaktır. Bu dönemde akrabalık ilişkileri yeniden yapılanabilir; örneğin büyük ebeveynler yeni rolleri ile aile içinde daha önemli ve belirgin kişiler haline gelebilirler (Barker, 1986).

Çiftin çocuk sahibi olmaya karar vermeleri oldukça önemli bir konudur. Bu aşamada çiftin karşılıklı olarak konuşup yeni gelen bebeğin hayatlarına ne şekilde adapte olacağını tartışmaları beklenir.

Ebeveynliğe geçişte 3 faktör çiftleri etkiler: Anne-babalığa ilişkin sorumluluk ve sınırlılıklara bakış açıları, bir çift olarak çocuk yetiştirmekten aldıkları haz, evliliklerindeki yakın ilişkileri ve durağanlıkları.

Bu dönemde büyük ebeveynle ilişkilerde de farklılaşmalar olur. Büyük ebeveynle daha sık görüşülmeye başlanılır ve onlardan yardım ve destek alınır. Bu dönemde büyük ebeveyn ile kurulan sınırlar önem kazanmaya başlar; bu ilişkiler üzerinde konuşulmalı ve dikkat edilmelidir.

Her yeni doğumda yukarıda anlatılanların tekrar gündeme geldiği görülür. Ancak, bundan sonraki doğumlar ilk çocuğun yaşattığı büyük değişikliklere neden olmazlar.

2-6 yaş döneminde çocuğu olan aile bir önceki aşamadan daha az baskı altındadır. Bu aşamada ebeveynler büyüyen çocukla başa çıkmayı öğrenirler. Bu dönemin belirleyicisi yeni bir kişilik olarak ortaya çıkan çocuğun anne-baba tarafından kabul edilmesidir. Bu arada yeni kardeş doğumu ile, çocukları içine alan yeni bir sistem, yani kardeşler altsistemini ortaya çıkar.

Okul öncesi dönemdeki çocuklar, hem ebeveynleri ve diğer yetişkinlerle hem de kardeşleriyle ilişki kurmayı öğrenirler. Bu dönemde çiftler birden fazla çocuğa sahip olabilirler. Aileye eklenen her yeni üye ebeveynlerden beklenenlerin de artmasına neden olur. Her yeni çocuk ebeveynin diğer çocuklara ve kendilerine ayıracakları zamanı sınırlandırır.

Süreç içersinde aile, yeni, iyi örgütlenmiş bir sistemle, yani okulla karşılaşır. Bu da bir başka sistemle zorunlu ilişkileri beraberinde getirir. Dolayısıyla evde yeni bir işbölümü yapılması gerekir.

Okul yılları boyunca aile kimliği doruk noktasına ulaşır. İşlerin yolunda gittiği ailelerde bireyler ilişkilerine yakınlık ve zenginlik getiren faaliyetlerde bulunmaktan zevk alırlar. Bazı çiftler bu dönemde çocuklarıyla ilgilenmekten kendi işlerini ihmal edebilir veya evlilik ilişkilerinde yaşadıkları problemlerden kaçmak için çocuklarını kullanabilirler (Galın ve Brommer, 1996; Fidaner, 1995).

- 4. Ergenlik döneminde çocukları olan aile:** Bu dönemde genç için akran gruplarının, anne-baba ile süregelen ilişkilerinin önüne geçtiği görülür. Bu dönemde, özerklik kazanan ve ev dışındaki yaşantısı şekillenen gençle ilişkilerini düzenlemeye çalışan anne-babaların zorlanabildikleri görülür. Orta yaşa geldiklerini kabullenmeye başlayan eşler ile bu dönemde giyim, politika, cinsellik, yaşam biçimi gibi konularda farklı özelliklere sahip olan genç arasında sorunlar yaşanabilir. Bu çatışmalar sağlıklı olarak çözümlendiğinde aile üyeleri

arasında çoğunlukla esnekleşen kurallarla yeni bir denge kurulur. Aile içinde katı kuralların olması, bu dönemde kuşaklar arası çatışmaların başlıca sebebi olabilmektedir. Yine bu dönemde eşler, dikkatlerini ebeveynlik konularından evliliğe yöneltebilirler. Evde kalarak çocuklarını yetiştiren kadınlar tekrar çalışmaya başlayabilir ya da yeni sosyal aktiviteler arayabilir.

- 5. Çocukların evden ayrılması:** İlk çocuğun evden ayrılışı ile başlayan ve son çocuğun ayrılışına dek süren dönemdir. İlk çocuğun evlenme, iş bulma gibi nedenlerle evden ayrılmasıyla bu dönemde aile yeniden daralmaya başlar.

Bu aşamada çocuklar yetişkin dünyasında yer alırlar ve bağımsız birer yetişkin olurlar. Bu durum yetişkin-yetişkin eşitliğine dayanan yeni bir ilişki tipini beraberinde getirir. Bu evrede çocuklar evlenebilir, kendi çocukları olabilir. Torunların doğumuyla birlikte, büyük ebeveynlik rolleri gelişir (Barker, 1996).

- 6. Daha sonraki yaşamda aile:** Ailenin emeklilik dönemidir. Bazen eşlerden birinin erken ölümü bu dönemde yalnızlık, yeni eş bulma gibi sorunları beraberinde getirir. Ailenin ilgi ve destek gereksinimi bu evrede diğer dönemlerden daha yoğundur.

Belsky ve arkadaşlarına (1984) göre, söz konusu evreler doğum, ölüm, boşanma, yeniden evlenme, iş değişikliği ya da iş kaybı gibi nedenlerden dolayı farklılaşabilir. Her aile yaşam seyri içinde, yaşadığı sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel koşullar dahilinde kendi yaşam döngüsünü oluşturur. Gelişim kuramlarının zamanla daha sofistike hale geldiğini vurgulayan Benokratıs (1996) ise, gelişim basamaklarının ve görevlerinin tek ebeveynli aileler, çocuksuz aileler gibi farklı aile türlerine göre farklılaşabileceğini vurgular.

Uzmanlar, işlev bozukluğu olan ailelerin bu aşamaları geçerken problem yaşadıklarını, yeni aşamaya uyum sağlamak konusunda güçlükler çektiklerini belirtmektedir. Solomon'a göre belli bir dönemdeki gelişimsel görevleri

başaramayan aileler genellikle uzun süreli aile problemleri yaşarlar (akt. İşmen, 2004). Bir dönemden diğerine geçiş başarıyla tamamlanmadığında, ailenin strese karşı direnci düşer. Dönemler arasındaki erken veya geç olan geçişler ya da takılmalar, bireysel veya ailevi olarak gerileme ya da sabitleşmeye neden olabilir (Barker, 1986).

1.4 Ebeveynliğe Geçiş Döneminde Çiftlerin Yaşamında Meydana Gelen Değişimler

Ebeveynliğe geçiş döneminde anne-babalar hem birey, hem de çift olarak birtakım değişimlerle yüzleşmektedirler. Bu değişimler arasında en çok dikkat çekenleri ise görevlerin paylaşımı, boş zaman etkinlikleri ve yakınlıkla (intimacy) ilgilidir.

1.4.1 Görevlerin Paylaşımı

Ebeveyn olmak birçok yeni görev ve sorumluluğu da beraberinde getirmektedir. Yapılan büyük ve küçük ölçekli çalışmalarda ebeveynliğin daha çok geleneksel görev dağılımı ile ilişkili olduğu görülmüştür. Her ne kadar günümüzde kadınların cinsiyet rollerinde değişimler olmuşsa da, bebeğin doğumuyla birlikte cinsiyete dayalı görev dağılımının erkeklerin evin dışında para kazanma, kadınların ise daha çok ev işleri ve çocuk bakımı ile ilgili sorumlulukları üstlenme yönünde olduğu görülmektedir (Cowan ve Cowan, 2000; Cowan ve ark., 1985). Başka bir ifadeyle, bebeğin doğumu erkeklerin kaynak sağlayıcı, kadınların da yuva yapıcı cinsiyet rollerini belirginleştirmektedir.

Bebeğin doğumu yeni sorumlulukları da beraberinde getirmektedir. Bazı çalışmalar erkeklerin yaşam döngülerinde bu noktada iş hayatlarında çok az değişikliğin meydana geldiğini gösterirken, diğerleri erkeklerin baba olduklarında işlerinde çalışma saatlerini arttırdıklarını ortaya koymaktadır (Feeney ve ark., 2001). Erkekler muhtemelen yeni ailenin ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak ve kadının daha önceleri eve girmekte olan gelirini telafi etmek amacıyla ilk çocuğun doğumundan sonra çalışma saatlerini arttırmaktadır (Cowan ve Cowan, 2000).

Hamilelik ve ebeveyn olma ile birlikte, kadınların çalışma alışkanlıkları belirgin bir şekilde değişmektedir. Genel olarak, kadınların işten ayrıldıkları ya da en azından çalışma saatlerini azaltarak ev ile ilgili işlerle ağırlıklı olarak ilgilenmeye başladıkları görülmektedir. Kadınların çoğu sadece bebeğin bakımıyla ilgili görevlerin paylaşımında sorumluluğun büyük kısmını üstlenmekle kalmazlar, aynı zamanda genel olarak ev işleriyle uğraştıkları saatler de artar. Çoğu yeni anne beklediklerinden daha fazla zamanı ev işlerine ve bebek bakımına ayırdıklarını belirtmektedirler. Doğal olarak, bazı kadınlarda beklenen ile deneyimlenen arasındaki bu farklılık düş kırıklığı ve hoşnutsuzluk yaratmaktadır (Feeney ve ark., 2001). Babaların bebeğin bakımı ve ev işlerine daha fazla katılımı ile ilgili karşılanmayan beklentiler evliliğin niteliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Görev dağılımındaki dengesizliklerin evlilikte yaşanan çatışmaların en büyük kaynağını oluşturduğu görülmektedir (Belsky ve ark., 1985; Cowan ve Cowan, 1995; Levy-Shiff, 1994).

Erkekler doğumdan sonra bebeğin büyümesine yardımcı olup, onunla ilgilendiklerinde evlilikten aldıkları doyumda daha az düşüş yaşamaktadırlar (Belsky ve ark., 1985). Yazarlara göre bunun nedeni, eşlerinin ve çocuklarının ihtiyaçlarını karşılama konusunda kendilerini daha yetkin hissetmeleri olabilir. Levy-Shiff, (1994), babanın katılımının, annenin yeni bebekle başa çıkma konusunda yüzleştiği zorlukları anlamasını sağlayacağını, bebek eşinin ilgisini üzerine toplarken yaşadığı “yabancılaşma” duygularını azaltacağını ve eşlerin birlikte geçirebilecekleri zamanın artmasını sağlayacağını ifade eder. Ayrıca erkeklerin katılımı, kadınlar bunu kendilerine beslenen sevginin dışı vurumu olarak algıladıkları için, evlilik ilişkilerini olumlu yönde etkileyeceğini belirtir.

1.4.2 Boşzaman Etkinlikleri ve Yakınlık

Yeni ebeveyn olma eşlerin paylaştığı boş zamanı, genel arkadaşlığı ve yakınlıklarını etkiler; bir çok araştırmadan ortaya çıkan bulgular ilişkinin bu yönlerinin bebeğin doğumundan sonra zayıfladığı yönündedir. Yeni ebeveynler paylaştıkları boş zaman etkinliklerinde, birlikte karar vermede ve genel arkadaşlıkta

bir azalma olduğunu, birbirleriyle sohbet etme fırsatını daha az bulduklarını bildirmektedirler (Feeney ve ark., 2001).

Birçok çalışmaya göre, ebeveynlik eşlerin bir arada geçirdiği mutlak zamanın miktarında fazla bir değişime neden olmamaktadır; değişiklik daha çok zamanın geçiriliş biçimindedir (akt. Feeney ve ark., 2001). Yeni ebeveynlerin geçmişe göre daha az boş zamanı vardır ve boş zamanda yapılacak etkinlikler sınırlanmıştır: eşler bebek doğmadan önceki döneme göre daha az başbaşa vakit geçirmekte ve çoğunlukla bebek bakımına yönelik etkinliklerle uğraşmaktadırlar. Yeni ebeveynler yine kendilerinin zevk aldıkları ancak eşlerinin almadıkları bağımsız boş zaman etkinlikleriyle daha az meşgul olmaktadır. Kısacası, eşler birlikte zaman geçirdiklerinde genellikle bebeğe bakıyor veya evle ilişkili diğer işlerle uğraşıyor olmaktadır. Feeney ve arkadaşları (2001), birlikte geçirilen mutlak zaman miktarında değişim olmamasına rağmen eşlerin yakınlığındaki göreceli azalmanın yeni ebeveynler arasında ortak şikayet konusu olduğunu belirtirler. Ebeveynliğe geçiş döneminde eşler arasında “birliktelik zamanı”nın daha önceki dönemlere göre azaldığı söylenebilir.

Doğumdan önceki döneme göre doğum sonrasında çiftlerin birbirine daha az özen, duygu ve yakınlık göstermekte olduğu (Cowan ve Cowan, 2000), kişisel istek ve endişelerini daha az ifade ettikleri ve ilişkileri hakkında daha az konuştukları görülmektedir (Huston ve ark., 1986).

Ebeveynlikle ilgili son dönemlerde yapılan çalışmalarda, eşlerin çoğunlukla cinsel ilişkilerinde değişimler olduğunu belirttikleri görülmüştür. Bu değişimler cinsel ilgide, istekte, etkinlikte (hem cinsel birleşme, hem de diğer şekildeki uyarımlar) ve hazda azalmayı içermektedir. Bu değişimlerin birçok nedeni olabilir. Hamileliğin son döneminde, asılsız olmasına rağmen cinsel etkinliklerin bebeğe zarar vereceği korkusu yaşanabilir. Bazı kadınlar için cinsel birleşme acı verici hale gelebilir; diğerleri için kendilerini eskisi kadar çekici hissetmediklerinden veya eşlerinin cinsel doyumlarına ilişkin kaygı duyduklarından, aldıkları haz engellenebilir.

Bebeğin doğumundan sonra uykusuzluk ve genel anlamda yorgunluk cinsel isteği azaltabilir. Yeni ebeveynler bebeğin varlığının içlerinden geldiği gibi, anlık davranışlarını kısıtladığını veya fiziksel yakınlaşma teşebbüslerini kesintiye uğrattığını düşünebilirler. Birçok eş için, bebeğin doğumundan sonraki ilk cinsel birleşme bazı problemler ortaya çıkartabilir: Bu problemler fiziksel (örn. süt sızması veya acı) ya da duygusal (yine fiziksel çekicilik ya da eşin cinsel doyumu ile ilgili endişelenmek) olabilir (Cowan ve Cowan, 2000; Feeney ve ark, 2001).

Ebeveynlik çiftlerin iletişimindeki değişimlerle ilişkilidir. Çocuksuz ve hamilelik döneminde bulunan çiftlere göre, anne-baba olan çiftlerin dikkatleri dağılmadan sohbet etmek konusunda daha az zaman ve enerji bulmakta oldukları ve konuşmalarında daha az çift-odaklı konulara yer verirken, daha çok bebek ve ebeveynlikle ilgili konuşmalarda buldukları görülmektedir (Belsky ve Rovine, 1990; Gottman ve Notarius, 2000).

1.5 Ebeveynliğe Geçiş Döneminde Evlilik Uyumu

Eş ilişkileri sıklıkla aile birliğinin ve nitelikli aile yaşamının temel belirleyicisi olarak kabul edilmektedir (Erel ve Burman, 1995). Fiziksel, duygusal, ruhsal ve sosyal ilişkileri içeren evlilikte uyumun sağlanmış olması, hem eşlerin hem de ailedeki diğer bireylerin ruhsal ve fiziksel sağlıklarının da temelini oluşturan etmenlerdir (Kalkan, 2002).

Evlilik ilişkilerinin niteliği ile ilgili yapılan ilk çalışmalar, evlilikteki mutluluk (marital happiness), doyum (satisfaction) kavramlarını evlilikte uyum kavramıyla birlikte kullanmışlardır. Ancak daha sonra aralarındaki farklar netleşerek, ayrı değişkenler olarak ele alınmıştır (akt. Kalkan, 2002). Bu değişkenlerden *evlilik doyumu*, bireyin kendi ilişkisindeki gereksinimleri karşılama derecesine ilişkin algısıdır. Evlilik doyumu, bireylerin evlilik ilişkilerinin tüm yönlerinde hissettikleri öznel mutluluk ve hoşnutluk duyguları olarak tanımlanmaktadır. *Evlilikteki mutluluk*, bireyin evliliği hakkındaki doyum hissidir. Kişinin hem evlilik hakkındaki duygularını hem de ilişkinin belirli yönleri hakkındaki duygularını içerir (Yılmaz, 2001). *Evlilik uyumu* ise evli çiftlerin evlilikteki başarısı ve işlevselliği olarak

tanımlanan genel bir kavramdır. Evlilik uyumu, evlilik doyumu ve mutluluğu kavramlarını da içerir (akt. Kalkan, 2002).

Erel ve Burman (1995), çiftlerin geliştirmiş oldukları ilişkinin doğrudan ve dolaylı olarak bebeği de etkilediğini belirtirler. Evlilik ilişkisi, oluşturulan mutlu ve güvenli aile atmosferiyle çocuk üzerinde doğrudan etkili olurken, her iki ebeveynin çocuğuyla kurduğu ilişkiye olan etkisi nedeniyle de dolaylı bir etkiye sahiptir. Farklı çalışmalara ait bulgular evlilik ilişkisinin ebeveyn-çocuk ilişkisinin niteliğiyle bağlantılı olduğu varsayımını desteklemektedir (Cummings, Goeke-Morey, ve Raymond, 2004; Erel ve Burman, 1995). Rogers ve White (1998) yapmış oldukları çalışmada evlilik doyumu daha yüksek olan evli bireylerde ebeveynlikten aldıkları doyumun da belirgin bir şekilde daha yüksek olduğu belirlemiştirlerdir.

Ebeveynliğe geçiş döneminde sıkça araştırılan konulardan birisi evlilik ilişkilerindeki değişimler ve bunun belirleyicileriyle ilgilidir. Yapılan çalışmalarda sıklıkla rastlanan bir bulgu, doğumdan sonra genel anlamda evlilikten alınan doyum ve uyumda azalmanın yaşanmasıdır (Belsky, 1985; Belsky, Lang ve Rovine, 1985; Belsky, Spanier ve Rovine, 1983; Cowan ve Cowan, 1983; Feldman ve Nash, 1984; Meyerowitz ve Feldman, 1966; Miller ve Sollie, 1980; Ryder, 1973; Shereshefsky ve Yarrow, 1973). Belsky ve arkadaşları (1983) evlilikten alınan doyumun ilk “balayı evresi”ni (yani doğum sonrası ilk ay) takiben düştüğünü; doyumda yaşanan bu azalmanın erkeklerden ziyade kadınlar tarafından daha çok dile getirildiğini ortaya koymuşlardır.

Belsky ve arkadaşları çocuğun doğumuyla birlikte eşlerin ilişkilerinin duygusal yönlerinden ziyade gündelik yaşamlarında üstlendikleri görevler üzerine odaklandıklarını bulgulamışlardır (Belsky ve ark., 1985). Benzeri şekilde Cowan ve arkadaşları (1985) çocuğu olmayan çiftler ve yakın zamanda ebeveyn olacak çiftler hakkında boylamsal veri toplamışlardır. Bu araştırmacılar ebeveyn olmuş çiftlerin ebeveyn olmamış çiftlere göre daha fazla tartışma ve anlaşmazlık yaşadıklarını ortaya koymuş ve bu çiftlerin ilişkilerinde artık kendileri daha az “sevgili” gibi hissettiklerini göstermişlerdir.

İlk çocuğun doğumundan sonra çiftlerin üstlendikleri rollerde ve evlilik ilişkilerinin kalitesinde ortaya çıkan bu değişiklikler hem kişisel karakter özellikleri ve deneyimlerden hem de bağlamsal faktörlerden etkilenir. Örneğin, ebeveynliğe geçiş sırasında eşlerin uyumunu anlayabilmek için önemli olan bir unsur ebeveynin özkök ailesinden edindiği ebeveynlik deneyimidir (Wallace ve Gotlib, 1990). Belsky ve Isabella (1985) yapmış oldukları araştırmada evlilik uyumunun “gelişimsel geçmişi”ni incelemişler ve halihazırda yaşanan evlilik işlevi ile eşlerin bireysel olarak özkök ailelerindeki yetiştirilme deneyimleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymuşlardır. Aile içindeki bireyler nesiller yoluyla birbirlerine duygusal anlamda bağlıdır. Aile üyeleri her neslin hayat ve birbirleri tarafından sunulan güçlüklerle nasıl başa çıktıklarından etkilenir. Bunun belirlenmesinde bireylerin yetiştiriliş tarzlarının ve ebeveynlerinin evlilik fonksiyonlarının kısmen etkili olduğu görülmektedir. Çocukluklarında daha sıcak ve olumlu bakım göreb eşlerin, bebeğin doğumuyla birlikte evlilik ilişkilerinde daha olumlu değişimler yaşadıkları belirlenmiştir (Belsky ve Isabella, 1985). Bu bulgunun aksine, soğuk ve reddedici ebeveyn tutumuna maruz kalan ve çatışmalı evlilik ortamında yetişen eşlerin, bebeğin gelişimiyle birlikte evliliklerinde olumsuz değişiklikler yaşadıkları saptanmıştır. Anne-babaların çocukluk dönemlerinde kendi ebeveynleriyle yaşadıkları ilişkinin sadece evliliklerini değil, aynı zamanda kendi çocuklarıyla olan ilişkinin niteliğini de etkilediği görülmüştür (Cox, Owen, Lewis, Riedel, Scalf-McIver ve Suster, 1985).

Ebeveynliğe geçiş bağlamında incelenen bir başka özellik ise değişim ve stresle baş etme yetisidir (Wallace ve Gotlib, 1990). Örneğin, Wright ve arkadaşları (1986) yaptıkları çalışmada sosyal uyumluluk seviyelerini değerlendirerek daha az esnekliği olduğu ortaya çıkan erkeklerin ebeveynliğe geçiş sırasında daha düşük evlilik uyumu gösterdiklerini bulmuşlardır. Benzeri bir çalışmada Snowden, Schott, Awalt, ve Gillis-Knox (1988), hamilelik sırasında kadının öz güveninin gösterdiği evlilik uyumu ile olumlu ilişkilde olduğunu görmüşlerdir. Son olarak, Shereshefsky ve Yarrow (1973) hamilelikleri sırasında daha yüksek “ego gücü” sergileyen kadınların evlilikleri ile ilgili streslerle daha iyi başa çıktıklarını ortaya koymuşlardır.

Diğer araştırmacılar çocuğun mizacının oynadığı rol ve ebeveynliğe geçişte algılanan ebeveynlik yetkinliğini incelemişlerdir (Dohrenwend ve Dohrenwend, 1974). Örneğin, Buss ve Plomin (1975) ve Thomas, Chess ve Birch (1968) yaptıkları araştırmalarda aktivite seviyesi gibi çocuğun mizaç özelliklerinin ebeveyn çocuk ilişkisinin doğasını ve kalitesini etkileyebileceğini ortaya koymuşlardır. Benzeri şekilde Sirignano ve Lachmen (1985), doğumdan sonra çocuklarını yumuşak başlı ve uysal olarak tanımlayan ebeveynlerin, kendi kişiliklerinde olumlu değişiklikler gerçekleştiğini belirttiklerini, çocuklarını güç mizaçlı olarak tanımlayan ebeveynlerin ise kendi kişiliklerinde olumsuz değişiklikler meydana geldiğini belirttiklerini ortaya koymuşlardır. İlginç olarak bu ilişkilendirmelerin babalar tarafından daha sık yapıldığını ortaya koyan Sirignano ve Lachmen (1985) babaların kendi ebeveynlik yetilerini değerlendirme konusunda bebeklerinin tepkilerine karşı daha hassas olabileceklerini ifade etmişlerdir. Buna göre, çocuğa ait belirli mizaç özellikleri hem evlilik uyumu hem de ebeveynliğe uyum ile yakın ilişkili olabilir. Wright ve arkadaşları (1986) huysuzluğu ve uyumsuzluğu düşük olarak değerlendirilmiş bir çocuğun, kadınlar için doğum sonrasında daha yüksek evlilik işlevi sağladığını ileri sürmüşlerdir. Ancak aynı çalışmada çocuğun mizacının, doğum sonrasında erkeklerin evlilik işlevleri üzerinde anlamlı bir belirleyici olmadığını görmüşlerdir.

Çiftlerin çoğunda doğum sonrasında yaşanan uyum döneminde çatışma düzeylerinin arttığı bulunmuştur (Belsky, Lang ve Huston, 1986; Belsky ve ark, 1985; Cowan ve Cowan, 1987, 2000). Çatışma konuları değeriklikler göstermekle birlikte genellikle kişisel zaman, seks, mali durum, eşin akrabaları, ebeveynlik uygulamaları, iletişim ve çoğunlukla da görevlerin paylaşımıyla ilgili olduğu görölmektedir (Ahlborg, Dahlöf ve Hallberg, 2005; Cowan ve Cowan, 2000).

Problem çözmeye becerisine sahip olmanın ebeveynliğe geçiş dönemi üzerindeki etkisi araştırılan bir diğer konu başlığı olmuştur. Cox, Paley, Burchinal ve Payne (1999), bu dönemde roller güçleştiğinde ve ilişkiler değiştiğinde, güçlü problem çözmeye iletişimine sahip olmanın evlilikten alınan doyumda önemli hale geldiğini ileri sürmüşlerdir. Cox ve arkadaşları (1999), doğum öncesi dönemde güçlü problem çözmeye becerilerine sahip olma ile doğum öncesi ve doğum sonrası dönemde

evlilikten alınan doyum arasında ilişkinin bulunduğunu ortaya koymuşlardır. Yetersiz problem çözme becerilerine sahip olan eşlerin, daha etkili problem çözme becerilerine sahip olan eşlere göre ilişkilerinden aldıkları doyumda daha fazla düşüş yaşadıkları görülmüştür. Etkili problem çözme becerisine sahip olmanın sadece evlilik ilişkisini etkilemediği, aynı zamanda ebeveyn-çocuk ilişkisinin niteliğini de etkilediği görülmektedir. Yıldız (2004), yapmış olduğu çalışmada problem çözme becerisi ile stresle başa çıkabilme becerisi ve demokratik ebeveyn tutumu arasında olumlu bir ilişkinin olduğunu ortaya koymuştur.

Vessey ve Knauth (2001) yapmış oldukları derleme çalışmasında, ebeveynin bireysel özelliklerinin, bebeğin bireysel özelliklerinin, bebeğin doğumundan önceki evlilik ilişkisinin, öz kök ailelerle varolan ilişkilerin ve eviçinde ve dışındaki görev dağılımının evlilik ilişkilerini evlilikteki değişimi belirleyen faktörler arasında yer aldığını ifade etmişlerdir.

2. DOĞUM SONRASI DEPRESYON

Hamilelik ve doğum sonrası dönem kadın yaşamında fizyolojik, psikolojik ve sosyal değişimlerin yaşandığı ve bu değişimlere uyumu gerektiren önemli bir süreçtir. Doğum öncesinde ve sonrasında meydana gelen değişimler, kadınların çeşitli problemler yaşamasına ve sağlığının bozulmasına neden olabilir.

Özellikle doğum sonrasında yaşanan depresyon, yaygınlığı ve kalıcı olumsuz etkilerinden dolayı dikkat çekicidir. Depresyon her an için kişinin benlik algısını, davranışlarını, sosyal etkileşimini ve kişilerarası ilişkilerini etkiler. Doğum yapmayla ilişkili depresyon ise kadınların kendileri olduğu kadar ailelerini ve yeni doğan bebeklerini de etkilediği için özellikle önemlidir. Doğum sonrası depresyon kadınların gelecekte depresyon yaşama risklerini arttırdığı gibi, çocuklarının da duygusal, bilişsel ve sosyal problemler yaşamalarına neden olabilir (O'Hara, 1987; Murray ve Cooper, 1997).

Çalışmanın bu bölümünde doğum sonrası depresyon tanıtılmadan önce doğum sonrası yaşanan diğer bozukluklardan kısaca bahsedilecek, daha sonra doğum sonrası depresyonun nedenleri gözden geçirilecektir. Hamilelik ve doğum sonrası

dönemde yaşananlar, fizyolojik, psikolojik ve sosyolojik değişimleri içerdiğinden dolayı, bu bozukluğun nedenlerine biyopsikososyal açıdan yaklaşılacaktır.

2.1 Doğum Sonrası Duygulanım Bozuklukları

Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı Dördüncü basımı (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fourth Edition, DSM-IV; APA, 1994), depresyon dışında doğum sonrası başlangıçlı iki bozukluktan bahseder. Bunların ilki, depresyonun hafif ve kısa süreli bir şekli olarak tanımlanan ve genellikle doğumdan itibaren 3-7 gün süren ‘lohusalık hüznü’dür (postpartum blues). Amerika’da yaygınlığı %75-85 olarak tahmin edilmektedir. Doğumdan hemen sonra meydana gelen hormonal değişimlerden kaynaklanan lohusalık hüznünün belirtileri ağlama, hafif depresyon, kaygı, bitkinlik ve duygusal değişkenliktir. Lohusalık hüznü yaklaşık 10-14 gün içerisinde herhangi bir tedaviye ihtiyaç duyulmadan geçer. Ancak iki haftadan daha uzun sürdüğü takdirde ayrıca değerlendirme yapılması gerekir (Gregoire, 1995).

DSM-IV’te belirtilen diğer bir bozukluk, ‘doğum sonrası psikozu’dur (postpartum psychosis). Doğum sonrası bozuklukların içinde en şiddetli olan doğum sonrası psikozunun yaygınlığı %0.1 civarındadır. Doğum sonrası psikoz genellikle hastanede yatarak tedaviyi gerektirir. Yapılan klinik, genetik ve izleme çalışmaları doğum sonrası psikoz olarak görülen birçok olgunun iki uçlu duygudurum bozukluğu ölçütlerine uyduğunu ortaya koymuştur (Robertson, Grace, Wallington ve Stewart, 2004).

Doğum sonrası depresyon hem daha uzun sürmesi, hem de anneyi ve bebeği oldukça etkilemesinden dolayı bu iki bozukluktan ayrılır (Çağın, 2005). Doğum sonrası dönemde karşılaşılan klinik depresyonun yaygınlığının %8 ile %15 arasında değiştiği görülmektedir (Cox, Connor, ve Kendell, 1982; Cutrona, 1983; Gotlib ve Whiffen, 1989; O’Hara, Zekoski, Philipps, ve Wright, 1990). O’Hara ve Swain (1996) yaklaşık 13,000 kişinin dahil edildiği 59 çalışmanın meta-analizini yaptıkları makalelerinde doğum sonrası depresyonun yaygınlık oranını %13 olarak belirlemişlerdir. Ülkemizde yapılan çalışmalarda ise Manisa ilinde yaygınlığın %14

olduğu belirtilmiştir (Danacı, Deveci, Şen ve İçelli, 2002). Sivas ilinde ise yaygınlığın %28 olduğu görülmüştür (Nur, Çetinkaya, Bakır ve Demirel, 2004).

Doğum sonrası depresyon, doğumdan sonra 4 hafta içinde başlar. Ancak yapılan araştırmalarda doğumdan sonra 6-8 hafta içinde başlayabileceği bulunmuştur ve böyle tanımlandığında yaygınlığı da artmaktadır (Hendrick, Altshuler ve Suri, 1998). Doğum sonrası depresyonun süresi farklı çalışmalarda belirgin şekilde değişiklik göstermektedir. Birçok vakada iki ile altı ay içinde belirtilerinin azaldığı, ancak tedavi görmeyen kadınların önemli bir oranında doğum sonrasını izleyen bir yıl boyunca depresyon belirtilerinin devam ettiği görülmüştür (Cooper, Campbell, Day, Kennerley, ve Bond, 1988; O'Hara, 1997).

Doğum sonrası depresyon, DSM-IV ölçütlerine göre majör depresyonun bir alt tipidir. Doğum sonrası başlamasının dışında DSM-IV' e göre bu bozukluğun ölçütleri majör depresyondan farksızdır. Majör depresyon tanısının koyulabilmesi için DSM-IV, kişide hemen her gün iki hafta süreyle dokuz belirtiden en az beşinin olmasını şart koşar. Bu dokuz belirti günün büyük kısmında üzgün ve çökkün duygudurum, faaliyetlere ilgi kaybı, fazla ya da az uyuma, iştah azalması ya da artması, ya letarjik ya da ajite olma, enerji kaybı ve bitkinlik, değersizlik ve suçluluk duyguları, dikkati toplamada suçluluk çekme ve ölüm ve intihar düşünceleridir. Çökkün duygudurum ya da faaliyetlere ilgi kaybının bu beş belirtiden biri olması gerekmektedir (APA, 1994).

Doğum sonrası depresyonun ölçütleri majör depresyonla aynı olsa da, doğum sonrası yaşanan depresyonda, diğer zamanlarda yaşanan depresyona oranla, suçluluk ve ajitasyon daha sık görülür (Hendrick ve ark., 1998). Anne olarak yetersizlik hissi ve doğum sonrası dönemdeki özgül yaşam olayları da diğer farklı yönleridir (akt. Çağın, 2005). Doğum sonrası depresyon ile ilgili özellikler umutsuzluk, ağlamaklı olma, suçluluk hissi, iştah kaybı, intihar düşünceleri, uykuda bozukluklar, anne olarak yetersizlik hissi, bebekle baş edememe, konsantrasyon ve hafıza sorunlarıdır (Robertson ve ark., 2004).

Doğumdan sonra annenin bebekle olan iletişiminin gelişmesi önemli bir süreç olarak görülmektedir. Doğum sonrası depresyon bu iletişimin kurulmasında ve bebeğin gelişiminde ciddi sorunlar yaratabilir. Loh ve Vostanis (2004) doğum sonrası depresyonu olan hastalarla yaptıkları çalışmada, bu hastaların yaklaşık üçte birinin bebekleri reddetme ve patolojik kızgınlık gibi şiddetli zorluklar yaşadıklarını ve sosyal rolleriyle ilgili hoşnutsuzluk yaşayanların bebekleriyle olan iletişimde de sorunlar algıladıklarını belirtmişlerdir (akt. Çağın, 2005).

Annenin depresyonunun çocuğu üzerindeki olumsuz etkisini ortaya koyan çok sayıda çalışmaya rastlanılmaktadır. Field (1998) depresyonda olan annelerin bebeklerinin doğumdan kısa bir süre sonra davranışsal, fizyolojik ve biyokimyasal düzensizlikler yaşadıklarını ortaya koymuştur. Doğumdan sonraki ilk yıl boyunca, bu çocuklardan bir çoğunun yüksek düzeyde stres, olumsuzluk yaşadıkları ve anneden kaçınma davranışı gösterdikleri görülmüştür (Gelfand ve Teti, 1990; Murray ve Cooper, 1996). Depresyonun çocuğun bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimi üzerinde olumsuz etkilerinin bulunmaktadır (Murray ve Cooper, 1996). Depresyonu olan annelerin bebekleri daha az sosyal davranışlarda bulunma ve yabancılardan daha çok korkma eğilimindedirler. Engellenmeye karşı toleranslarının daha düşük olabildiği ve daha fazla davranış problemleri yaşama eğiliminde oldukları görülmektedir (Cicchetti, Rogosch, ve Toth, 1998). Ayrıca, bilişsel gelişimlerinde gecikmenin olduğu ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır. Özellikle, anneleri depresyonda olan erkek çocukların performanslarının daha düşük olduğu görülmüştür (Murray ve Cooper, 1996; Sugawara, Kitamura, Toda, ve Shima, 1999). Cox, Puckering, Pound, ve Mills (1987) yaptıkları çalışmayla, anneleri depresyonda olan iki yaşındaki çocukların, depresyonda olmayanlara göre dil gelişiminde daha çok gecikme gösterdiklerini ortaya koymuşlardır.

2.2 Doğum Sonrası Depresyonun Nedenleri: Biyopsikososyal Yaklaşım

2.2.1 Biyolojik Etmenler

Doğum sonrası depresyonla ilgili biyolojik çalışmalar, hamilelikte yaşanan nörokimyasal ve hormonal değişikliklerle ilgilidir. Altemus ve arkadaşları (2004)

hamilelik sırasındaki nörokimyasal değişiklikleri araştırmak için yaptıkları çalışmada, hamile olan ve olmayan iki gruptan alınan beyin-omurilik sıvısını incelemişler ve hamile kadınlarda GABA, norepiferin ve prolaktin düzeninde sorun olduğunu bulmuşlardır. Bu nörokimyasalların kaygı ve duygudurum bozukluklarıyla olan ilişkisi birçok çalışmada ortaya konduğundan, yazarlar hamileliğin özellikle son döneminde beyin nörokimyasında oluşan hızlı değişikliklerin doğum sonrası duygudurum ve kaygı bozukluklarına yatkınlık yaratabileceğini tartışmışlardır.

Benzer olarak hormon düzeylerindeki değişikliklerin de depresyonun ortaya çıkmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Hamilelik döneminde östrojen ve progesteron hormonları plasental üretime bağlı olarak artmakta ve doğum sırasında plasentanın ayrılmasıyla bu hormonların seviyesi aniden düşmektedir (Hendrick ve ark., 1998). Hendrick ve arkadaşları (1998), bu konuda yapılan çalışmaları gözden geçirdikleri makalelerinde, doğum sonrası storojen tedavisi gören kadınlardan daha az depresif belirtiler gösterdiklerinin bulunduğunu, ancak bu çalışmaların yöntem açısından bazı sorunları olduğunu ifade etmektedirler. Projesteron ile ilgili yapılan çalışmalarda, doğum sonrası depresyon ve projesteron seviyesindeki düşüş arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu iki hormonun dışında kortisol ve hipofiz hormonlarıyla ilgili de benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Hendrick ve arkadaşları (1998) aynı çalışmada, doğumdan sonra anormal tiroid işlevinin arttığına dikkat çekmişlerdir. Ancak bütün doğum sonrası depresyon olgularında tiroid bozukluğu görülmediğinden dolayı, söz konusu bozukluğun yalnızca bir alt grupta rolü olabileceğini ifade etmişlerdir. Yapılan çalışmaların yöntemle ilgili sorunları bulunması nedeniyle bu hormonların doğum sonrası depresyonun ortaya çıkışındaki rolü tam olarak bilinmemektedir.

ağın (2005) doğum sonrası depresyonda nörokimyasal ve hormonal değişimlerin etyolojik rolünün belirgin olmadığını, bu biyolojik değişimlerin psikososyal risk etmenleriyle etkileşim içinde olduğunda doğum sonrası depresyona neden olabileceğini belirtir.

2.2.2 Psikososyal ve Çevresel Etkenler

Doğum yapan tüm kadınlarda endokrin ve biyokimyasal değişiklikler olmasına karşın psikiyatrik bozuklukların ancak kadınların bir bölümünde geliştiği görülmektedir. Bundan dolayı, doğum sonrası depresyonun nedenleri incelenirken biyolojik etkenlerin yanında sosyal stres etkenleri, kişiler arası ilişkiler, sosyal destek sistemleri gibi değişkenlerin de göz önünde bulundurulması gerektiği düşünülmektedir (Gülseren, 1999; Pope, 2000).

Beck'in depresyonla ilgili yatkınlık stres modeline göre, depresif bilişsel tarzı olan depresyona yatkın kişilerde stresörler bu hastalığı aktive edebilir Bağlantılı olarak işlevsel olmayan tutumlar, olumsuz olaylar karşısında çaresiz hissetme ve bu olayların sabit ve genel olduğu sayılısı depresyona neden olur (akt. Çağın, 2005). Genel tutum ve inançlar depresyona yatkınlığı etkileyebileceği gibi, anneliğe yönelik tutumlar da doğum sonrası depresyon için bir risk etmeni oluşturabilir.

Landy ve arkadaşları (1989), kendi hayatlarını kendilerinden çok dış etmenlerin kontrol ettiğini düşünen annelerin doğum sonrası depresyon açısından daha yüksek risk taşıdıkları yönünde bulgular olduğunu bildirmektedirler.

Doğum sonrası depresyon ile duygusal bozuklukla ilgili aile geçmişi arasında ilişkinin bulunduğunu ortaya koyan çok sayıda çalışmaya rastlanılmaktadır (Beck, 1996; O'Hara, 1986; O'Hara & Swain, 1996). Dolayısıyla aile öyküsünde doğum sonrası döneme ilişkin ruhsal hastalık öyküsü olan kadınlar riskli olarak kabul edilmelidir.

Robertson ve arkadaşları (2004) stresli yaşam olayları ile depresyon arasındaki bağlantıya dikkat çekmiştir. Sevilen birinin kaybı, ilişkinin bozulması veya boşanma, işten çıkarılma veya taşınmak gibi yaşam olaylarının strese neden olduğu ve daha önce duygusal rahatsızlık geçmişi olmayan bireylerde depresyonu tetikleyebildiği bilinmektedir. Hamilelik ve doğum kendi içinde başlı başına stres yaratan yaşam olaylarıdır ve bu olayların stresli olması depresyona neden olabilir. Swendsen ve Mazure (2000) doğum sonrası depresyonla ilişkili olabilecek üç stresten bahsetmektedirler. Bunlar doğumda yaşanan tıbbi sorunlar, çocuk bakımıyla

ilgili stres ve bebeğin mizacıyla ilgili sorunlardır. Bu sorunlar, yeni annenin anneliğin getirdikleriyle baş edebilme konusunda şüpheye düşmesine neden olabilir (akt. Çağın, 2005).

Kadınların önemli değişiklikler yaşadıkları hamilelik ve doğum sonrası dönemde kişilerarası ilişkiler ve sosyal destek de oldukça önemlidir. Sosyal destek birçok hastalıkla mücadelede koruyucu bir etken olabileceği gibi, düşük ya da yetersiz destek risk faktörü olarak düşünülebilir. Özellikle hamilelik döneminde olumlu destek (Kitamura, Shima, Sugawara ve Toda., 1993), yetersiz eş desteği ve kadının kendi özkök ailesinden yeterince destek görmeyişi (O'Hara ve ark., 1983; Cutrona ve Troutman, 1986) ile doğum sonrası depresyon arasında anlamlı ilişkinin bulunduğu görülmektedir.

Sosyal destek çok boyutlu bir kavramdır. Destek kaynakları eş, akrabalar veya arkadaşlar gibi farklı kişiler olabilir. Aynı zamanda destek çeşitleri de farklıdır. Örneğin, *bilgilendirici destek* önerilerde bulunup danışmanlık yapmak olarak tanımlanırken, *yardımcı destek* pratik yardım ya da asistanlık yapmak, *duygusal destek* ise ilgi ve güven göstermektir (Robertson ve ark., 2004).

Evlilik ilişkisi ile doğum sonrası depresyon arasındaki ilişkiyi ortaya koyan birçok çalışma bulunmaktadır (Cox, Connor ve Kendell, 1982; O'Hara, Rehm ve Campbell, 1983; Paykel, Emms, Fletcher ve Rassaby, 1980). Robertson ve arkadaşları (2004), hamilelik döneminde evliliklerinde sorun yaşayan kadınların, doğum sonrası depresyon için risk altında olabileceklerini ifade etmişlerdir. Gerson (1995), aile hayatındaki dönemler arasında geçişlerde krizlerin olabileceğini belirtmiştir (akt. Çağın, 2005). İki kişilik aileden çocukların doğumuyla birlikte daha kalabalık aileye geçiş, ailenin yeniden organize olmasını gerektirir. Bu dönemde kadınların çoğunun sadece bebeğin bakımıyla ilgili görevlerin sorumluluğunu üstlenmediği, aynı zamanda ev işleriyle uğraştıkları saatlerin de arttığı görülmektedir (Feeney ve ark., 2001). Eşlerin birbirleriyle iletişim kurmak için az zamanı kaldığından, bu dönemde eşler arası ilişkiler bozulabilir. Eşlerin destekleyici olması yeni anneler için döneme özgü streslerle baş etmede koruyucu bir etmen olabilir (Çağın, 2005).

3. ALGILANAN EBEVEYN ÖZ YETERLİĞİ

3.1 Özyeterlik

Öz yeterlik kavramı sosyal bilişsel kuramcı Albert Bandura tarafından yaygın hale getirilmiş bir kavramdır. Albert Bandura (1977), “bireyin olası durumlar ile başa çıkabilmek için gerekli olan eylemleri ne kadar iyi yapabildiklerine ilişkin inançları”nı öz yeterlik inancı olarak tanımlamıştır. Öz yeterlik inancının bireyin doğru ya da yanlış etkinlikler yapma davranışını etkilediğini, aynı zamanda bireyin bir sorun ile karşılaştığında sorunu çözmek için ne kadar çaba harcayacağını ve ne kadar ısrarcı olacağını belirtisi olduğunu da vurgulamaktadır. Zimmerman (1995) da benzer bir tanımda bulunarak, öz yeterliğin “bireyin bir işi gerçekleştirebilme, başarabilme yeteneği konusundaki yargılarını” içerdiğini vurgulamıştır. Bandura, bu kavramdan ilk kez 1977’de söz etmiştir. Kurama göre, insanlar edilgin olarak kendi denetimleri dışında gerçekleşen olaylar yoluyla değil, bizzat kendi eylemlerini düzenleyerek ve insiyatiflerini kullanarak kendilerini şekillendirmektedirler. Bireyin ulaşmak istediği hedefleri belirlemesinde ve deneyimde bulunan çevreyi denetim altına almada öz yeterlik inançları aracı olmaktadır.

Bandura’nın kuramına göre kişisel etkenler, davranış ve çevre karşılıklı ilişkiler içinde etkileşime girer. Kişinin kendisinin organize olma ve davranış ve eylemlerini gerçekleştirme beceresine olan inancı olarak da tanımlayabileceğimiz öz yeterlik, kişinin inançları, bilgisi, ve yaptıkları arasında aracılık eden bir bağıdır (Bandura 1986, Binda ve Crippa, 2000).

Coleman ve Karreker (1998), öz yeterlik beklentileri ve sonuç beklentilerini öz yeterlik kuramı için birbiriyle ilişkili iki önemli kavram olarak tanımlarlar. Öz yeterlik beklentileri belirli bir alanda (örn. ebeveynlik) kişinin algılanan becerisi ile ilişkilidir. Sergilenecek davranışın özel bilgisini ve kişinin sosyal sisteminden aldığı desteği de içine katan sonuç beklentileri ise, belirli eylemlerin belirli sonuçlar doğuracağına ilişkin insanların sahip oldukları inançları kapsamaktadır. Etkili olabilmek için kuramsal olarak ebeveynler gerçekleştirilmesi istenen görev hakkında

bilgiye, istenilen görevleri gerçekleştirmek için becerilerine güvenmeye ve çevreden algılanan desteğe ihtiyaç duyarlar (Coleman ve Karraker, 1998).

İnsanların kendi yeterlikleriyle ilgili inançları dört temel kaynaktan elde edilen bilgilerden etkilenebilir (Bandura, 1994; Senemoğlu, 2004). Bu kaynaklar şunlardır: (1) Bireyin doğrudan kendi yaptığı başarılı ya da başarısız etkinlikler sonucunda elde ettiği bilgiler, (2) Dolaylı yaşantılar; bireyin kendine benzer başka kişilerin başarılı, ya da başarısız etkinlikleri inançlarını güçlendirir. (3) Sözel ikna; bireyin başarabileceğine ya da başaramayacağına ilişkin teşvikler, nasihatlar ve öğütler değişik ölçülerde öz yeterlik inançlarını etkiler. (4) Psikolojik durum; bireyin belli görevi başarma ya da başarısız olma beklentisi öz yeterlik algısını etkiler.

Kişisel yeterliğin gelişiminde bilginin etkisi, bilişsel açıdan bu bilginin nasıl değerlendirildiği ile ilgilidir (Bandura, 1989). Olayların meydana geldiği sosyal, durumsal ve geçici koşullar gibi çok sayıda bağlamsal faktör öz yeterliğin yukarıda ifade edilen dört kaynaktan ortaya çıkmasına katkıda bulunur. Örneğin; başarı bireyin dışında olan kaynaklar yerine becerilerinden kaynaklandığı takdirde öz yeterliğini muhtemelen daha çok arttıracaktır. Zorluğun derecesine ilişkin biçilen değerler veya belirli bir görevle ilgili güçlük derecesi performans başarılarının öz yeterlik üzerindeki göreceli etkisini etkileyecektir. Doğasında oldukça basit olarak algılanan görevlerle ilgili başarılar, yetkinliğe ilişkin az bilgi sağlarken, güçlük derecesi yüksek olan görevler kişinin yetenekleri konusunda daha belirgin kanıtlar ortaya koyarlar. Bandura (1989) tarafından bildirildiği gibi, edilinen başarıların oranı ve örüntüsü de yeterliğe dair öznel kanıyı etkiler. Öz yeterlik inançlarının gelişmesi ve ortaya çıkan değer biçme süreçleri karmaşık ve birbirleriyle ilişkilidir (akt. Coleman ve Karraker,1998).

3.2 Algılanan Ebeveyn Öz Yeterliği

Ebeveyn öz yeterliği “kişinin hamilelik dönemi ve sonrasında yeni bir çocukla etkin ve becerikli bir şekilde başa çıkabilme becerisi konusundaki düşünceleriyle ilgili inançları” (Binda ve Crippa, s 117) olarak tanımlanabilir. Diğer alanlardaki öz yeterlik gibi, ebeveyn öz yeterliği de kişinin kişisel başarı geçmişi doğrultusunda gelişir. Ebeveynliğe özel olarak, kişinin gelişen kendi bağlanma

deneyimleri ve onun ebeveyn olmadan önce ve sonra çocuklarla etkileşimi öz yeterliğin gelişmesinin merkezi olarak görülür (Coleman ve Karraker, 1998).

Ebeveyn öz yeterliği yüksek olan bireylerin, ebeveynlik konusunda düşük öz yeterliğe sahip olan bireylere göre güçlük derecesi yüksek olan bir görevle karşı karşıya kaldıklarında görevle ilgili olarak daha sebatkar davrandıkları ve daha çeşitli baş etme stratejileri kullandıkları görülmektedir (Bandura, 1997; Teti, O'Connel ve Reiner, 1997).

Yüksek ebeveyn öz yeterliğinin bebeğin mizacının kolay olarak algılanması (Johnston ve Mash, 1989, Teti ve Gelfand, 1991), ebeveyn-çocuk etkileşiminde ve bebek bakımıyla ilgili görevlerde başarı duygusunun yaşanması (Reece ve Harkness, 1998) ve bebeğin taleplerine karşı özenli ve uygun tepkilerin belirlenmesi (Donavan, Leavitt ve Walsh, 1997) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Ebeveyn öz yeterliği yüksek olan bireylerin yüksek ebeveyn yetkinliği sergiledikleri görülmektedir. Ebeveyn yetkinliği, ebeveyn duyarlılığını, tutarlılığını, teşvikini ve duygusal anlamda hazırbulunuşluğu içerir (Bohlin ve Hagekull, 1987; Teti ve Gelfand, 1991).

Çeşitli araştırmalar genelde yüksek anne öz yeterliği ile duyarlı, teşvik edici, cezalandırma içermeyen çocuk bakımı (Donovan, 1981), bebeğin gönderdiği işaretlere dikkat etme ve bu işaretleri anlama becerisi (Donovan ve ark., 1990), daha etkin ve doğrudan ebeveyn etkileşimleri (Mash ve Johnston, 1983), ebeveyn kabulü (Dumka ve ark., 1996) ve anne tarafından algılanan davranış problemlerinin göreceli olarak bulunmaması (Johnston ve Mash, 1989) gibi belirli uyum sağlayıcı ebeveyn becerileri arasındaki ilişkiyi desteklemektedir.

Düşük anne öz yeterliğinin ise, annenin depresyonu (Cutrona ve Troutman, 1986; Teti ve Gelfand, 1991), annenin öğrenilmiş çaresizliği (Donovan ve ark., 1990), annenin koruyucu ve kontrol edici davranışları (Donovan ve ark., 1990), çocuklardaki davranış problemleri (Johnston ve Mash, 1989), çocuğun güçlüğüne anne tarafından algılanması (Bugental ve Shennum, 1984), anne tarafından rapor

edilen yüksek stres (Wells-Parker ve ark., 1990), ve ebeveyn rolünde pasif başa çıkma tarzı (Wells-Parker ve ark., 1990) ile ilişkili olduğu görülmüştür.

Ebeveyn öz yeterliği hamilelik ve ebeveynliğin ilk dönemlerinde değişken ve kararsızdır. Binda ve Crippa (2000) hamilelik ile doğum sonrası dönemlerde öz yeterlik seviyesinde dikkate değer bir artışın meydana geldiğini görmüşlerdir. Buna ek olarak, annelerin doğum öncesi ve sonrası öz yeterlik derecelerinin birbiriyle ilişkili olduğunu, buna karşılık babanın doğum öncesi ve sonrası öz yeterliğinde benzer bir ilişkinin görülmediğini belirtmişlerdir. Van Egeren (2001) doğum sonrası dönem süresince hem anne hem de babaların öz yeterliğinde bir artış olduğunu bulgulamıştır. Ancak bu artışın eşler arası ilişkinin kalitesi, ebeveynlik paylaşımındaki uyum, bebeğin mizacı, doğum sonrası depresyonun yaşanıp yaşanmama faktörleri ile değişkenlik gösterdiği görülmüştür. Diğer bir araştırma ise doğum sonrası dönemin sonuna doğru ve yeni yürüme dönemleri boyunca yüksek derecede istikrar bulmuştur; doğum sonrasındaki üç ile altı ay arasında ebeveyn öz yeterliği genel olarak değişmezken (Schneewind, 1995), 12 ile 36 ay arası anne öz yeterliği genelde sabit kalmaktadır (Gross, Conrad, Fogg ve Wothke, 1994).

Ebeveyn öz yeterliği mevcut ebeveyn becerilerinin ve ebeveynlikten alınan doyumun güçlü bir bağıdır ve ebeveynliğin duygusal, motivasyonel, bilişsel ve davranışa yönelik taraflarını etkiler (Coleman ve Karraker, 1998). Ebeveyn öz yeterliğinin ebeveynlerin akıl sağlığı üzerindeki ebeveynlik stresinin etkilerini hafiflettiği (Kwok ve Wong 2000,) ve yüksek öz yeterliğin doğum sonrası depresyon ile ters orantılı olduğu (Olioff ve Aboud, 1991) görülmüştür. Düşük seviyelerdeki ebeveyn öz yeterliği daha az etkili ebeveyn davranışları ve artmış baskıcı ebeveyn davranışlarını kullanma olasılığı (Bondy ve Mash, 1999), suistimal olayları (Mash, Johnston ve Kovitz, 1983), anne-çocuk etkileşiminin kalitesi (anneye düşkünlük, anneden kaçınma, boyun eğme, şevk ve olumsuzluk) ve çocuğun bilişsel gelişimi ile ilişkilendirilir (Coleman ve Karraker, 1998).

Bandura'nın (1986, 1993) öz yeterliğin inanç, bilgi ve uygulama arasındaki arabulucu bir bağ olduğuna dair varsayımından yola çıkarak Binda ve Crippa (2000) ebeveyn öz yeterliğinin inançlar, bilgi ve davranış arasındaki ilişkilere aracılık etme

şeklinde cinsiyetlere göre farklılık bulunduğunu ortaya koymuşlardır. Özellikle anne ve babanın öz yeterliklerini, anne ve baba genel tatminini, ve aile çevresini incelemişlerdir. Kadınların doğum sonrası yeterliğinin, doğum öncesi öz yeterlikten, doğum öncesi aile çevresinden ve genel tatminden etkilenmekte olduğu görülmüştür. Erkeklerde ise sadece doğum öncesi dönemdeki benlik saygısının doğum sonrası öz yeterlikle ilişkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca, annenin yüksek öz yeterlik algısının babanın öz yeterliğini yordayıcı bir değişken olduğu bulgulanmıştır. Söz konusu araştırma küçük bir örneklem grubuyla gerçekleştirildiği için genelleme yapmak doğru olmamakla birlikte, ileride ebeveyn öz yeterliğiyle ilgili cinsiyetten kaynaklanan farklılıklar üzerine daha çok araştırmanın yapılması gerektiğine işaret etmektedir.

Genelde, cinsiyet farklılıkları ile ilgili bulgular erkeklere kıyasla kadınların davranışa yönelik ebeveyn eğitimini takiben ebeveyn öz yeterliğindeki artışa daha duyarlı olduğunu (Tucker, Gross, Fogg, Delaney, ve Lapporte, 1998) ve erkek ve kadınların ilk defa ebeveynliğe uyum sağlarken yeterlikte farklı artışlar gösterdiğini önermektedir (VanEgeren ve Lower, 2001). İlk defa ebeveyn olanların ebeveyn özelliklerini özümlemesini (motivasyon, endişe vb), depresyon, yaş ve eğitimi doğum sonrası yeterliği tahmin etmek üzere kullanan VanEgeren ve Lower ebeveynliğin ilk 6 ayı boyunca ebeveyn öz yeterliğinde genel bir artış rapor etmiş, yeni annelerin yeni babalara göre daha yüksek skor aldıklarını göstermişlerdir. Ayrıca araştırmacılar anne ve babaların yüksek yeterliği için farklı tahmin göstergeleri raporlamışlardır. Anne yeterliğinde yüksek dereceler annelerin kişisel özellikleri (depresyon, eğitim, vb.) yoluyla görülürken, baba yeterliği ilişkiye yönelik ve bebeğin özellikleri (bebeğin huysuzluğu, ebeveyn işbirliği, evlilik ilişkisinin kalitesi, vb.) kullanılarak öngörülmüştür. Anneler bebeği huysuz olarak algıladıklarında babalar daha yüksek yeterlik göstermiştir ki bu da annenin algılarınının babanın yeterliği üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Pozitif bir ebeveyn uyumluluğu da babaların doğum sonrası ebeveyn öz yeterliğinde annelerinkine göre daha önemlidir. Araştırmacılar annelerin “babaların yeterliğini kolaylaştırabilecekleri” sonucuna varmışlardır (VanEgeren ve Lower 2001, s.3)

İlk defa ebeveyn olanların bireyleri çeşitli değişkenler açısından inceleyen VanEgeren ve Lower, ebeveynliğin ilk 6 ayı boyunca ebeveyn öz yeterliğinde genel bir artış olduğunu, yeni annelerin yeni babalara göre daha yüksek puanlar aldıklarını bulgulamışlardır. Ayrıca araştırmacılar yüksek yeterliği belirleyen değişkenler arasında farklılıklara rastlamışlardır. Anne yeterliği annenin kişisel özelliklerinden etkilenirken (depresyon, eğitim, vb.). baba öz yeterliğinin ilişkisel ve bebeğe ait özelliklerden etkilendiği (bebeğin huysuzluğu, ebeveyn birliği (parental alliance), evliliğin niteliği, vb.) görülmüştür.

Boylamsal çerçevede yapılmış olan dört araştırma ebeveyn öz yeterliği ile depresyon arasındaki bağlantıyı ortaya koymuştur (Cutrona ve Troutman, 1986; Gross ve ark., 1994; Olioff ve Aboud, 1991; Porter ve Hsu, 2003). Cutrona and Troutman (1986) ebeveyn öz yeterliğinin ebeveynliğin ilk birkaç ayında depresyona etki eden bir faktör olduğunu bulmuştur. Yapısal eşitlik modelini kullanarak yapmış oldukları çalışmada, ebeveyn öz yeterliğinin doğum sonrası depresyon üzerinde doğrudan etkisi bulunduğunu belirlemişlerdir. Doğumdan sonraki üç ayda sosyal desteğin ve bebeğin güç mizacının annenin doğum sonrası depresyonu üzerinde etkili olduğu ve bu ilişkiye ebeveyn öz yeterliğinin aracılık ettiğini görmüşlerdir.

3.2.1 Sosyal Destek

Düşük ebeveyn öz yeterliğine sahip bireylerin sosyal destek ağlarını ile ilgili algılarının ve doyumlarının düşük olduğu görülmektedir (Teti ve Gelfand, 1991). Sosyal destek ağları ebevenlik rolünün beraberinde getirdiği birçok görev ve taleplerle başatmede duygusal ve araçsal desteği sunabilir. Eş ve ailedışı desteklerin, birey ve çift açısından evlilik ilişkisiyle bağlantılı olarak özellikle eş uyumu üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır. Eşlerin ortak sosyal destek ağının evlilik istikrarı üzerinde olumlu etkisinin bulunduğu bildirilmiştir (Lee, 1979). Baş etme türü olarak sosyal desteğin kullanımı ile ebeveynliğe uyum sağlama arasında olumlu bir ilişkinin olduğu görülmüştür (Myers-Walls, 1984).

Özellikle sosyal destek müstakbel anne-babaların ebeveynliğe geçiş sürecinde başarılı olmalarını etkileyen tutarlı bir etkiye sahiptir (Boger ve Smith, 1986; Walker ve Riley, 2001). Kişisel destek ağları ve geniş akraba ağı üzerine

yapılan çalışmalar başkalarından alınan desteğin ebeveynliğe geçerken anne-babalara genel olarak fayda sağladığını ortaya koymaktadır.

Yüksek derecelerdeki desteğin ve özellikle de eş desteğinin, doğum sonrası yüksek öz yeterlik ile ilişkili olabileceğine dair göstergeler, ebeveynliğe başarılı bir geçişin temel bir belirleyici faktörü olarak desteği tanımlayan Belksy'nin (1984) çalışmalarından dayanmaktadır. Ebeveyn öz yeterliğinin gelişiminde sosyal desteğin rolünü incelerken, hem desteğin kaynağı (örn. eşe karşı diğer aile üyeleri) hem de genel algılanan destek önemli olabilir.

Genel anlamda bakıldığında sosyal destek algılanan ebeveyn yeterliği, ebeveyn yetkinliği ve doğum sonrası depresyonla ilişkili önemli bir değişkendir (Cutrona ve Troutman, 1986, Izzo, Weiss, Shanahan ve Rodriguez-Brown, 2000). Eş desteğinin anne öz yeterliği ile annenin gerçek davranışları ve arasında arabuluculuk yaptığı görülmüştür (Teti ve Gelfand, 1991). Bandura (1997) öz yeterliğin yüksek olduğu durumlara kıyasla ebeveynler düşük öz yeterliğe sahip olduklarında desteğin başa çıkabilme çabalarında daha önemli hale geldiğini ifade etmiştir. Daha fazla maddi kaynak, sosyal destek ve çevre kontrolü bulunduğu ebeveynler daha düşük ebeveyn öz yeterliği ile de idare edebilirler. Söz konusu koşullar bulunduğu anne-babaların başa çıkmaları gereken daha az stres kaynağı ve çocuklarının gelişimini yönlendirmeleri için daha fazla sosyal yardım vardır. Bandura (1977), evde desteğin az olduğu durumlarda, üst üste binen stres kaynaklarının ebeveynlerin başa çıkma çabalarını yenilgiye uğratmaya başladığını belirtir.

Özellikle yeterlik düşük olduğunda, desteğin varolması durumunda başa çıkabilme daha etkin olarak sağlanmaktadır. Bu da ebeveynliğe geçen bir çift için çok önemlidir. Geçiş döneminde ailedeki stres düzeyi arttıkça, destek ihtiyacı da artmaktadır (Garbarino, 1977).

Ebeveynliğe geçiş sırasında sosyal desteğin yaşanan stres üzerinde azaltıcı önemli bir etkisi bulunduğu görülmektedir. Ancak, desteğin formal ve informal kaynaklardan geliyor oluşu kendini farklı şekilde ortaya koyar. İlgili literatür incelendiğinde hem işveren desteğinin hem de çocuk bakım merkezlerinin aileye

sunduğu desteğin önemini ortaya koyan araştırmalara rastlanmaktadır (örn. Boger ve Smith, 1986; Brittner ve Philipps, 1995). Formal destek, esasen ebeveynlerin gündelik programında esnekliğe izin vermek (örn. babaların aldığı doğum izni), veya ebeveyne bilgi ve kaynak sunmak şeklinde oluşmaktadır. Aile gibi informal kaynaklardan gelen destek, kendini genelde fiziksel destek (örn. yemek yapma, çocuk bakma ve ev işleri gibi konularda yardımcı olmak) ve duygusal destek (örn. problemler ortaya çıktığında konuşacak birinin olması) şeklinde kendisini gösterir.

Eş desteği. Cutrona (1996), yakın ilişkilerin sosyal desteğin en önemli kaynağı olduğunu ve çalışmalar diğer kaynaklardan gelen desteğin yakın veya evlilik içi desteğin yerine geçemeyeceğini belirtmektedir.

Holloway, Suzuki, Yamamoto ve Behrens (2001) eş desteğini annenin öz yeterliğini öngören önemli bir faktör olarak tanımlamıştır. Bu, Osofsky ve Culp'ın (1989) annenin doğum sonrası uyumunun kocasından gördüğü destek seviyesinden etkilendiğini belirten daha önceki bir çalışmasını desteklemektedir. Ayrıca, Osofsky ve Culp eş desteğinin annenin öz saygısına karşılık geldiğini ifade etmişlerdir; öyle ki öz saygısı düşük ve az destek gören annelerin doğum sonrası uyumda sorun yaşama riski daha fazladır.

Ebeveynlik yapan çiftlerde yüksek seviyede iletişim ebeveynlikte daha fazla anlaşma ile ilişkilendirilmiştir (Miller, Zulu ve Watkins, 2001). Parke (1986) ebeveyn yetkinliğini öngören en önemli unsurun çiftin kendi aralarındaki çocuk bakımı uygulamaları veya stratejileri ile ilişkili anlaşmaları olduğunu rapor etmişlerdir.

Goodnow ve Collins (1990) çiftlerin iletişim kurduklarında ve anlamları paylaştıklarında daha destekçi bir tarzda hareket etme eğiliminde olduklarını, ebeveynlikte paylaşılan anlamlar sayesinde ortak bir hedefe doğru çalıştıklarını öne sürmüşlerdir. Belsky ve Kelly (1994) destekte iletişimin önemini vurgularak ortak bir vizyonu paylaşmanın öneminden bahserler. Bu vizyon anne-babaların kendilerini “sen ve ben” değil “biz” hissetmelerini sağlar.

Bir çok araştırmacı yapmış oldukları farklı çalışmalarla babaların özellikle anneden gelecek desteğe karşı duyarlı olduklarını (Doherty, Kouneski, Erickson 1998, Parke, 1986) ve annenin desteğinin baba için diğer sosyal destek kaynaklarından daha önemli olduğunu bildirmişlerdir (Parke 1986).

Cummings ve O'Riley (2004), annelerin çocuklara daha fazla destek olarak dűřuk evlilik kalitesini telafi ettiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca sosyal desteęin ve anne-baba iliřkisinin babanın baęlanma derecesini ngördűęünü belirtmişlerdir. Eř desteęini doęrudan ölçmek yerine, sosyal destek ve evlilik nitelięi ile ölçmeyi tercih etmişlerdir.

Parke (1986) erkeklerin desteğinin hamileliğin sonlarında arttığını ve doğum sonrasında dönemde genel olarak azaldığını rapor etmiştir. Destekleyici eř davranışının arasında artan evlilik tatmini, rol tatmini, doğum deneyimi hakkında daha olumlu dűřünme ve artan ebeveyn yetkinliği üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır. Ayrıca annenin doğum sonrası uyumu sunulan eř desteğinin seviyesi ile ilişkilidir. Dięer araştırma erkelerin duygusal desteğinin daha pozitif bir hamilelik ve doğum deneyimi ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Entwisle ve Doering, 1988).

Yeni anne ve babalar eřlerinden farklı řekillerde destek beklemektedirler. Geçiř sűrecinde eř desteęi ile ilgili ebeveyn beklentilerindeki cinsiyete baęlı farklılıęın doęum sonrasındaki ilk 14 saat kadar erken bir dönemde ortaya çıktıęı grűlmektedir. Fox, Bruce ve Combs-Orne (2000) hem anne hem de babaların destek alma ve vermeyle ilgili yűksek beklentiler içinde bulduklarını belirtmişlerdir. Ancak, anneler babaların kendileri için duygusal ve fiziksel bir destek kaynaęı olmasını beklerken, babalarla ilgili benzer bulguya rastlanılmamıřtır. Bununla beraber babaların genel olarak mali bir destek kaynaęı olma beklentisi içerisinde oldukları grűlműřtűr. Anneler ve babalar arasındaki destek beklentisine yönelik farklılık açıkça grűlmektedir.

3.1.2 Ebeveynlik Bilgisi

Ebeveyn öz yeterliği ile ebeveyn yetkinliği arasındaki ilişkiye arabuluculuk yapan etken ebeveynin çocuk bakımı konusundaki bilgisi ve deneyimleri olabilir. İlgili literatür incelendiğinde daha önceden çocuk bakımıyla ilgili deneyimleri bulunan ebeveynlerin öz yeterlik algılarının daha yüksek olduğuna ait bulgulara rastlanılmaktadır (Coleman ve Karraker, 2000; Ferketich ve Mercer, 1995). Öz yeterlik kuramına göre, ebeveynlik davranışları hakkında ebeveynin bilgisi gerçekte öz yeterlik inançlarının bir parçasıdır; öz yeterlik inançları hem gösterilecek davranışlar hakkında bilgiyi hem de kişinin bu davranışları gösterme becerisine olan güvenini içerir (Coleman ve Karraker, 1998). Araştırmacılar bu ilişkiyi deneysel olarak incelemişler ve daha yüksek öz yeterliğe sahip anne-babaların ebeveynlikle ilgili bilgi aramaya daha eğilimli olduğuna dair bulgular elde etmişlerdir (Spath ve Conroy, 1993). Ebeveynlikte güven ve çocuk gelişimi hakkında bilgi arasında bir etkileşimin bulunduğu ait bulgulara da rastlanılmaktadır (Conrad, Gross, Fogg ve Ruchal, 1992). Çocuk gelişimine ait bilgi sahibi olmanın etkili anne-bebek etkileşimi ile ilişkili olduğu görülmüştür.

3.3 Ebeveyn Öz Yeterliğinin Ölçülmesi

Öz yeterlik yapısı ile ilişkili literatürün çoğu Bandura'nın yaklaşımının çatısına uygun şekilde oluşturulmuştur; öz yeterlilik inançları belirli bir bağlamda meydana gelen görevlerin belirlenmiş koşul ve boyutlarının bir parçası olarak görülür. Bandura (1989) tarafından öne sürülen öz yeterlik, genel, sabit bir kişilik özelliği değildir; görevlerin değişen gerekliliklerine durumsal belirleyicilere ve bireysel gelişimle ilgili süreçlere göre değişen tepkiler verilmesi söz konusudur. Bu bağlamda öz yeterlik dinamik, gelişmekte olan sistem öznesinin temel bir bileşeni olarak kavramsallaştırır. Bandura'nın öne sürdüğü öz yeterlikte, özyeterlikle ilgili inançların belirliliği temeldir; yine de belirli durumlarda öz yeterlik değişkeninin daha genel bir biçimde işleyeceği olasılığını kabul eder.

Bandura (1989), farklı sınıflardaki etkinliklerin benzer işlevler ve alt beceriler gerektirdiği takdirde, öz yeterliğin yargılanmasında belirli derecede bir genellik beklenebileceğini ifade eder. Ancak, Bandura kavramsal olarak ilişkisi olmayan

alanlar arasında öz yeterlik inançlarının genellendiğini ileri sürmez. Öz yeterliğin ölçümünde görev yaklaşımının (task approach) benimsenmesini tercih eder; birden fazla şeyi birarada değerlendiren testleri kullanmanın ve birden fazla alanı birleştiren değerlendirmelerin, gerçek öz yeterlik inançlarına ait örüntülerin tam olarak belirlenmesini engellediğini ve performans sonuçlarıyla ilgili olarak ortaya çıkan öz yeterlik algılarının tahmin edici olma gücünün azalmasıyla sonuçlandığını belirtir. Literatür, öz yeterlikle ilgili görevle bağlantılı (task-related) ölçeklerin genel (global) ölçeklere göre tahmin edici geçerliğinin daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (akt. Coleman ve Karraker,1997).

Bandura, ebeveynlik alanında olduğu gibi birçok farklı görev davranışını içeren geniş bir alana ait öz yeterlik inançlarını değerlendirmeye ilgilenen bir araştırmacının, aynı özelliğe ait farklı davranışları ölçen ölçeklerin kullanılmasını, birbiriyle ilişkili farklı davranışları ölçen ölçekleri kullanılmasına tercih eder. Bu yaklaşıma uygun olarak, genel tipteki maddeler yerine, belirli görevlere ilişkin davranışlarla ilgili algılara yönelik maddeler kullanılmalıdır (örn. “Ebeveynliğin getirdiği zorluklar ile etkin bir biçimde başa çıkabilirim” şeklinde bir ifade yerine, “çocuğum hastalanıp ateşlendiğinde bu durumla yeterli derecede baş edebilirim”). Bandura, alan düzeyinde öz yeterliğe ilişkin inançların saptamasında, en geçerli yaklaşımın çok sayıda davranışa özgü değerlendirmeler sonucunda ortaya çıkan yeterlik bilgisinin birleştirilmesi ile elde edildiğini ileri sürer.

BÖLÜM II

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma doğum öncesi ve doğum sonrası çeşitli değişkenler ile ebeveynliğe geçiş süreci arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla tarama modelinde gerçekleştirilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini İstanbul ili, Şişli İlçesi sınırlarında yaşayan, tüm 3-6 aylık bebekleri olan ve ilk bebeklerine sahip olmuş evli anne-babalar oluşturmuştur. Araştırmada 285 yeni anne-babaya uygulama yapılmıştır. Araştırma için yaklaşık 155 anne-baba ilçenin düşük sosyo-ekonomik statüyü (SES) temsil ettiği düşünülen semtlerinden (Feriköy vb.), 130 anne-baba ise muayeneleri yüksek sosyo-ekonomik statüyü temsil ettiği düşünülen semtlerde bulunan (Nişantaşı, vb.) çocuk doktorlarına başvuran anne-babalar arasından seçilmiştir.

Bu ebeveynlerden 34'ü formlarını eksik doldurdıkları için 251 anne-baba değerlendirme kapsamında kalmıştır.

Veriler ve Toplanması

Araştırmada, örneklem grubunu oluşturan anne ve babalara evlilik ilişkisinden alınan doyum düzeyi ve genel evlilik niteliğini ölçmeyi amaçlayan “Evlilikte Uyum Ölçeği” (Locke ve Wallace, 1959), eş ilişkisinde algılanan sosyal desteği ölçmek için “İlişki Niteliği Ölçeği” (Pierce ve ark., 1991), evli bireylerin ilişkilerinde karşılaştıkları problemleri nasıl çözümledikleri ve algıladıkları evlilik problemlerini çözme becerileri “Evlilikte Problem Çözme Ölçeği” (Baugh, Avery

and Sheets-Haworth, 1982), kadınlarda doğum sonrası depresyonu belirlemek için “Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği” (Cox, Holden ve Sagovsky, 1987), yeni anne-babaların ebeveyn rolündeki yetkinlikleriyle ilgili kişisel yargılarını belirlemeyi amaçlayan araştırmacı tarafından geliştirilmiş “Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği” ve bireyler hakkında demografik bilgilere ulaşmak için “Kişisel Bilgi Formu” veri toplama araçları olarak kullanılmıştır.

Evlilikte Uyum Ölçeği (EUÖ)

Evli çiftlerin uyum düzeylerinin belirlenmesi amacıyla Locke ve Wallace (1959) tarafından geliştirilen ölçeğin ülkemiz için geçerlik ve güvenilirlik çalışması Tutarel- Kışlak (1999) tarafından yapılmıştır. 15 maddeden oluşan ölçek, hem genel evlilik uyumunu ya da niteliğini ölçmekte, hem de çeşitli konularda (aile bütçesi, duyguların ifadesi, arkadaşlar, cinsellik, toplumsal kurallar, yaşam felsefesi) anlaşma ya da anlaşamama ile ilişki tarzını (boş zaman, ev dışı etkinlikler, çatışma çözme, güven) ölçmektedir. Ölçekten alınabilecek puanlar 1 ile 58 puan arasında değişmekte olup, yüksek puan evlilikte uyumu, düşük puan da uyumsuzluğu göstermektedir.

Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmasına 311 kişi katılmıştır. EUÖ'nin güvenilirliğini belirlemek amacıyla iç tutarlık katsayısı, iki yarım test güvenilirliği ve test-tekrar test güvenilirliği hesaplanmıştır. Bu değerlendirmeye ilişkin, ölçeğin iç tutarlık katsayısı .84 olarak bulunmuştur. Söz konusu değer kadınlar için .85, erkekler için ise .83'dür. Ölçeğin ilk yarısı ve son yarısındaki puanlamalar puanlamalar birbirinden farklı olduğundan, numarası tek olan ve çift olan maddeler karşılaştırılmıştır. Buna göre iki yarım test güvenilirliği .84 olarak bulunmuştur. Kadınlar için iki yarım test güvenilirliği .84, erkekler için ise .83'dür.

Test-tekrar test ile güvenilirlik hesaplaması ise, 311 kişi dışındaki 36 evli çift üzerinde yapılmıştır. İki uygulamadan elde edilen puanlar için saptanan pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı .57 olarak bulunmuştur.

EUÖ'nin ölçüt bağımlı geçerliliğinin saptanmasında Kişilerarası İlişkiler Ölçeği ile İlişkilerde Yükleme Ölçeğinden yararlanılmıştır. EUÖ ile Kişilerarası İlişkiler Ölçeğinin toplam puanları arasındaki korelasyon katsayısı .12 ($p < .05$) olarak

bulunmuştur. EUÖ ile İlişkilerde Yükleme Ölçeği toplam puanları arasındaki korelasyon katsayısı -.54'dür ve bu değer .01 düzeyinde anlamlıdır.

Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla faktör analizi yapılmış ve üç faktör bulunmuştur. Bunların iki faktöre indirgenebileceği düşünülerek faktör analizi yinelenmiş ve ölçek iki faktöre ayrılmıştır. Birinci faktör ilk 9 maddeden oluşmakta, genel uyum ve duygu, cinsellik, toplumsal kurallar gibi durumlardaki anlaşmayla ilgilidir. İkinci faktörde yer alan son 6 madde ise, boş zaman etkinlikleri, çatışma çözme, güven gibi ilişki tarzı ile ilgili maddelerdir. Ölçeğin yapı geçerliği, 311 kişilik örneklem içinde yer alan birbirleriyle evli 92 çift üzerinde de test edilmiştir. Ana bileşenler yöntemi ve varimax dönüştürmesi sonucu aynı faktör yapısı elde edilmiştir (Kıslak-Tutarel, 1999, 54-55).

İlişki Niteliği Ölçeği (İNÖ)

Bireylerin yakın ilişkide olduğu belirli birinden aldığı sosyal desteği değerlendirmek amacıyla Pierce ve arkadaşları (1991) tarafından geliştirilen ölçeğin ülkemiz için geçerlik ve güvenirlik çalışması Özabacı tarafından (2007) tarafından yapılmıştır. Toplam 25 maddeden oluşan ölçek, sosyal desteğin “özel ilişki algıları” yönüne işaret ederek, bireylerin yaşamlarında özellikle destek almayı umdukları yaşantıları ile destek almayı umdukları kişilerden algılanan desteği tanımlamak ve ölçülmesini. Ölçeğin orijinali üç faktörden oluşmaktadır: Sosyal destek (Support) 7 madde, İlişkideki derinlik (Depth) 6 madde, ve Çatışma (Conflict) 12 madde. Sosyal Destek ve İlişkideki Derinlik ilişkisinin olumlu niteliklerini içerirken, çatışma ilişkisinin olumsuz niteliğini temsil eder. Sosyal destek ölçeği belirli bir ilişkiden alınan sosyal desteğin algılanan varlığını, Derinlik ölçeği ilişkinin ne derecede olumlu ve önemli algılandığını ve Çatışma ölçeği çatışma ve çelişik duyguların derecesini değerlendirir.

Pierce ve ark. İlişki Niteliği Ölçeği (Quality of Relationship Inventory)'ni algılanan desteği ölçmek için kullanılan bir ölçme aracı olarak geliştirmişlerdir. Bu ölçekten alınan sonuçlar sosyal desteğin “özel ilişki algıları” yönüne işaret ederek, bireylerin yaşamlarında özellikle destek almayı umdukları yaşantıları ile destek aldıkları kişileri hedef alır. Özel bir ortamda özel bir ilişkideki sosyal desteğin

ölçülmesinde kullanılan İNÖ sosyal destek sürecine iki ayrı ilişki özelliğini de dahil etmektedir. Bunlar “Çatışma (Conflict)” ve “Derinlik (Depth)” tir. Bu boyutlar ilişkinin paylaşımcıları tarafından algılanan ilişki özellikleridir. Özetle İlişki Niteliği a) ilişki destek algısı (özel ilişkide algılanan sosyal destek) b) Çatışma (ilişkide çatışma ve çelişki kaynağı) c) Derinlik (ilişkide olumlu olma, önemli ve güvende olma) olarak algılanmaktadır. İNÖ, klinik ve klinik olmayan yakın ilişki çalışmalarında kullanılabilir. Örneğin bir kişinin özel ilişki algıları, kişinin kişisel uyumunu algılamakta işe yarar (örneğin: kendine güven, yalnızlık, kaygı, depresyon, vb.). Buna ilave olarak; eşlerin davranışsal gözlemlerinin sonuçları bireylerin destek, çatışma ve derinlik algılarını göstermektedir.

Envanterde her madde 4 düzeyde derecelendirilmektedir: 1 (hiç)’den 4 (çok fazla)’e doğru yönelen likert tipi bir derecelendirme kullanılmaktadır. Toplam Cronbach alfa korelasyon katsayısı .85 olarak belirlenmiştir. Yapılan alt boyutlara ilişkin iç tutarlık katsayıları şu şekildedir: Sosyal Destek alt boyutunun Cronbach alfa değeri: .75, Çatışma alt boyutunun Cronbach alfa değeri: .77 Derinlik alt boyutunun Cronbach alfa değeri: .74 olarak bulunmuştur (Özabacı, 2007).

Evlilikte Problem Çözme Ölçeği (EPÇÖ)

Baugh, Avery and Sheets-Haworth (1982) tarafından geliştirilmiş olan ölçeğin ülkemiz için geçerlik ve güvenilirlik çalışması Hünler (2002) tarafından yapılmıştır. Ölçek evli bireylerin ilişkilerinde karşılaştıkları problemleri nasıl çözümledikleri ve algıladıkları evlilik problemlerini çözme becerilerini ölçmeyi amaçlamaktadır. 9 maddeden oluşan ölçeğin iç tutarlık katsayısı geliştirenler tarafından .95 olarak bulunmuştur. Orjinal formunda 9 üzerinden üzerinden değerlendirilen ölçek, uyarlama çalışmasında, yanıtlamasının kolay olması amacıyla 5 basamaklı değerlendirme ölçeğine dönüştürülmüştür. Tek faktörlü yapıya sahip olan ölçeğin Çift Uyum Ölçeği ile korelasyonu .51’dir. Ölçeğin alfa katsayısı .91, madde-toplam korelasyonu ise .63 ve .73 arasında bulunmuştur.

Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği (EDSDÖ)

Cox, Holden ve Sagovsky (1987) tarafından geliştirilen ölçek doğum sonrası dönemde kadınların depresyon yönünden riski belirlemek, düzey ve şiddet değişimini ölçmek için kullanılmaktadır. Kendini değerlendirme ölçeği türünde olan ölçek son bir hafta içerisinde deneyimlenen depresif semptomlara ait bulguları elde etmeyi amaçlar. Ölçek toplam 10 soru içermektedir. Dörtlü likert tipte bir ölçek olan EDSDÖ'nin her bir maddesine 0-3 arasında değer verilerek toplam puan hesaplanır. Engindeniz ve ark. (1996) tarafından Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği yapılan ölçeğin, tarama için tanı koymaya yönelik kesme puanı 12 olarak hesaplanmış, Cronbach α değeri .79 olarak belirlenmiştir. Diğer bir çalışmada ise ölçeğin kesme puanı 12/13, Cronbach α değeri ise .72 olarak bulunmuştur (Aydın, İnandı, Yiğit, ve Hodoğlugil, 2004).

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilecek olan Kişisel Bilgi Formu, araştırmaya katılan deneklerin demografik özellikleri hakkında bilgi sahibi olabilmek ve araştırmanın bağımsız değişkenleri hakkında veri toplamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Babalar için hazırlanmış bilgi formu 28, anneler için hazırlanmış olan bilgi formu ise 26 sorudan oluşmaktadır.

Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği (EÖYÖ)

Ölçeği, ilk ve tek 3-6 aylık bebekleri bulunan yeni anne-babaların ebeveyn rolündeki yetkinlikleriyle ilgili kişisel yargılarını belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiş 18 maddeden oluşan, 5'li likert tipinde bir ölçektir. Ölçeği'nin geliştirilmesi için aşağıda belirtilen yöntem ve teknikler uygulanmıştır (Büyüköztürk, 2002; Hovardaoğlu, 2000; Murphy ve Davidshofer, 1991; Tavşancıl, 2002; Tezbaşaran, 1996).

Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği Geliştirme Çalışması

Ebeveynliğe yönelik öz yeterlik inançları geniş anlamda, anne-babaların ebeveyn rolündeki yetkinlikleriyle ilgili kendilerinin ifade ettikleri yargılar olarak

tanımlanabilir. Burada, uygun ebeveynlik davranışlarıyla ilgili bilgiye sahip olmanın yanında, söz konusu davranışları etkin bir şekilde yerine getirme konusunda kişinin kendi becerilerine olan güveni de kastedilmektedir (akt. Coleman ve Karraker, 2003). Maddelerin içeriği Bandura'nın öz yeterlik ile ilgili görüşlerinden yola çıkılarak (Bandura, 1977, 1982) ve alana ait literatür gözden geçirilerek oluşturulmuştur (Coleman ve Karraker, 1997; Coleman ve Karraker, 2003; Donovan ve Leavitt, 1989; Gross ve ark. 1994; Jones ve Prinz, 2005; Stifter ve Bono, 1998; Teti ve Gelfand, 1991; Tucker ve ark., 1998). Alanda ebeveynliğe yönelik öz yeterliği ölçmek amacıyla geliştirilmiş araçlar da ayrıca incelenmiştir (Ballenski ve Cook, 1982; Campis, Lyman ve Prentice-Dunn, 1986; Dumka, Stoerzinger, Jackson ve Roosa, 1996; Johnston ve Mash, 1989; Teti ve Gelfand, 1991; Zeanah ve ark., 1997). Bu ölçeklerde yer alan bazı maddeler ifadeleri değiştirilerek deneme formunda kullanılmıştır. Anne-babaların algıladıkları öz yeterliği ölçmek amacıyla Öncelikle 63 maddelik deneme formu geliştirilmiş, daha sonra tez danışmanı ile maddeler gözden geçirilerek 30 maddenin kalmasına karar verilmiştir. Ölçeğin kapsam geçerliğine sahip olup olmadığını belirlemek için 6 pedagoğ, 3 psikolojik danışman, 3 hemşire, 2 pediatrist ve 2 aile hekimi olmak üzere toplam 16 uzmanın görüşüne başvurulmuş, doktorasını bitirmiş söz konusu uzmanlardan alınan geribildirimler sonucunda, ölçekte gerekli düzeltmeler yapılmış ve 31 maddeden oluşan denemelik form hazırlanmıştır. Maddelerin 4'ü tek yönlü yanıtlama eğilimini ortadan kaldırmak amacıyla ters ifadeye çevrilmiştir. Maddeler Likert tipi derecelleme ölçeği halinde yazılmış ve basamak sayısı 5 olarak belirlenmiştir. Maddelere verilecek yanıtlar "Tamamen Katılıyorum", "Katılıyorum", "Kararsızım", "Katılmıyorum" ve "Kesinlikle Katılmıyorum" şeklinde sıralanmıştır. Ölçekteki 31 madde rasgele karışık bir şekilde düzenlenmiştir. Ölçeğin puanlaması ise 1-5 lik bir skala üzerinde yapılmıştır. Ters ifadelerde puanlar tam ters sisteme (5-1) dönüştürülmüştür.

Ölçeğin Geliştirildiği Araştırma Grubu

Araştırma grubunu 3-6 aylık bebekleri olan 219 yeni anne-baba oluşturmuştur. Bu bebeğin, ailenin sahibi olduğu tek çocuk olma koşulu da göz önünde bulundurulmuştur. Sözkonusu grubu, İstanbul Tıp Fakültesi, Sosyal Pediatri Anabilim Dalı'na bağlı Sağlam Çocuk Polikliniği'ne gelen bebeklerin anne-babaları,

Kayışdağı Mahallesi Sağlık Ocağı'na aşı olmaya gelen bebeklerin anne-babaları ile muayenehaneleri yüksek sosyo-ekonomik statüyü (SES) temsil ettiği düşünülen semtlerde bulunan (Nişantaşı, Bağdat Caddesi, vb.) çocuk doktorlarına başvuran anne-babalar oluşturmuştur.

Bu ebeveynlerden 21'i formlarını eksik doldurdıkları için 198 anne-baba değerlendirme kapsamında kalmıştır (Tablo 1)

Tablo 1. Anne-Babaların Cinsiyete Göre Dağılımları

Cinsiyet	f	%
Kadın	137	69,2
Erkek	61	30,8
Toplam	198	100

Araştırma grubundaki ebeveynlerin yaş ortalamaları 28,91 olup, yaşları 18 ile 49 arasında değişmektedir. Grubun 137'sini kadınlar (%69,2), ve 61'ini erkekler (%30,8) oluşturmaktadırlar.

Ölçeğin kapsam geçerliğini sınamak amacıyla 30 ifadeden oluşan madde havuzu en az doktorasını tamamlamış 16 uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzmanların kabul ettikleri ve düzelttikleri maddeler öneriler doğrultusunda değiştirilmiş ve uzmanların en az %75'inin ölçek için uygun buldukları ifadeler ölçeğe alınmıştır.

Deneme formunda yer alan 31 maddenin, hangilerinin işlediğini belirlemek için madde toplam test korelasyonlarına bakılmıştır. Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı ile hesaplanan madde-toplam test korelasyonları incelendiğinde, deneme formunda yer alan 31 maddenin toplam puanla yüksek korelasyon gösterdikleri görülmüştür, korelasyon değerlerinin 0,45 ile 0,68 arasında değiştiği, tüm maddelerin toplam puanla $p < .01$ düzeyinde ilişkili buldukları gözlenmiştir. Ölçekteki maddelerin düzeltilmiş madde-toplam korelasyonu değerlerinin 0.63 ile 0.32 arasında değiştiği belirlenmiştir. Analiz sonuçları Tablo-2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Ölçekteki Maddelerin Madde Toplam, Madde Kalan ve Test-tekrar Test Değerleri

Madde	Ortalama	SS	n	Madde Toplam	Madde Kalan	Test-Tekrar Test
S1	1,8283	,7939	198	,483**	,3875**	0,824**
S2	1,9444	,7418	198	,497**	,4102**	0,773**
S3	1,5505	,5918	198	,493**	,4246**	0,825**
S4	1,9141	,7388	198	,503**	,4166**	0,714**
S5	1,9343	,7809	198	,622**	,5448**	0,682**
S6	1,6768	,6265	198	,602**	,5395**	0,717**
S7	2,0707	,7902	198	,502**	,4095**	0,645**
S8	1,9848	,7229	198	,555**	,4764**	0,761**
S9	2,1768	,8574	198	,432**	,3232**	0,785**
S10	1,5051	,6272	198	,584**	,5193**	0,700**
S11	1,5606	,6936	198	,651**	,5874**	0,825**
S12	1,5606	,7633	198	,551**	,4674**	0,804**
S13	1,4949	,5939	198	,537**	,4713**	0,706**
S14	1,4444	,5560	198	,619**	,5660**	0,772**
S15	1,8384	,6938	198	,447**	,3610**	0,647**
S16	1,6010	,5939	198	,658**	,6054**	0,831**
S17	2,0657	1,0426	198	,465**	,3352**	0,690**
S18	1,4394	,5822	198	,680**	,6310**	0,683**

*p<.05 **p<.01

Korelasyonlara dayalı madde analizi tekniği uygulandıktan sonra eldeki maddeler ayırıcılıklarına göre bir seçime tabi tutulmuşlardır. Ölçekte yer alan maddelerin kişileri ne derece ayırdettiğini incelemek amacıyla, düzeltilmiş madde toplam korelasyonları hesaplanmış ve toplam puana göre belirlenmiş üst %27 ve alt %27'lik grupların madde puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için t-testi kullanılmıştır.

Alt-üst grup ortalamaları farkına dayalı madde analizi (iç tutarlılık ölçütüne dayalı madde analizi) tekniğinin uygulanmasından sonucunda maddelerin tümü açısından alt ve üst çeyrekler arasında $p < .01$ düzeyinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Başka bir ifadeyle, ölçekte yer alan maddelerin tamamının alt ve üst çeyrekler arasında ayırt edici olduğu saptanmıştır (Tablo-3).

Araştırmada ölçülmesi amaçlanan öz yeterlik davranışlarının birden fazla boyutta toplanabilecek çeşitliliğe sahip olduğu düşünöldüğünden dolayı araştırma grubunun deneme formunda yer alan 31 maddeden aldıkları madde puanları açımlayıcı faktör analizine tabi tutulmuştur. Ölçeğin Kaiser-Meyer-Olkin örnekleme yeterlik katsayısı 0,854; Bartlett testi değeri 1093,255 ($p < .0001$) olarak bulunmuştur. Her iki test sonucunun da faktör analizi için yeterli olduğu görülmüştür. Yapı geçerliğini belirlemenin bir yolu olarak uygulanan Temel Bileşenler Analizi'nde öz değer (eigen değer) 1 olarak kabul edilmiş ve analiz sonucunda 8 faktör elde edilmiştir. Ancak, 1., 8., 9., 10., 14., 15., 16., 20., 22., 23., 25., ve 28. maddelerin faktör yükleri, birden fazla faktörde yüksek çıktığı için ve 19. ile 31. maddeler birer faktörü oluşturduğu için elenmiş ve kalan 18 madde için tekrar faktör analizi yapılmış, bu çözüm varimax dik döndürme tekniği kullanılarak yeniden incelendiğinde her bir maddenin sadece tek faktörde yüksek değer verdiği görülmüştür. Adı geçen işlemlerden sonra, ölçekte yer alan maddelerin öz değeri 1'den büyük 4 faktörde toplandığı, en düşük yük değerinin 0.42 olduğu görülmüştür. Maddelerin yer aldıkları faktörlerdeki yük değerleri Tablo-4'de verilmiştir.

Tablo 3. Ölçeğin Alt Üst Gruplar Arası Farkını Test Etmek İçin Uygulanan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

	Üst Çeyrek			Alt Çeyrek			Karşılaştırma	
	Ort	SS	n	Ort	SS	n	Sd	t
S1	2,2453	,7572	53	1,3208	,6437	53	104	6,773**
S2	2,4528	,7223	53	1,4528	,6375	53	104	7,557**
S3	1,8868	,6095	53	1,1509	,3614	53	104	7,560**
S4	2,3396	,6778	53	1,3962	,6306	53	104	7,419**
S5	2,5472	,7485	53	1,3774	,5625	53	104	9,096**
S6	2,0943	,5638	53	1,2642	,4451	53	104	8,414**
S7	2,6038	,7427	53	1,6038	,7163	53	104	7,056**
S8	2,5472	,6952	53	1,5094	,6084	53	104	8,178**
S9	2,5849	,7950	53	1,6981	,7490	53	104	5,911**
S10	2,0189	,5368	53	1,0755	,2667	53	104	11,459**
S11	2,1887	,8100	53	1,0755	,2667	53	104	9,504**
S12	2,1321	,8329	53	1,0755	,2667	53	104	8,795**
S13	1,8868	,5061	53	1,0566	,3048	53	104	10,230**
S14	1,8868	,5771	53	1,0377	,1924	53	104	10,160**
S15	2,1509	,6620	53	1,2830	,4953	53	104	7,642**
S16	2,0556	,4564	53	1,0566	,2333	53	104	14,204**
S17	2,6792	1,0335	53	1,5472	,8894	53	104	6,044**
S18	1,9811	,5715	53	1,000	,0000	53	104	12,499**

** p<.01

Tablo 4. Ölçekteki Maddelerin Faktör Yükleri

	Faktörler				
	1	2	3	4	5
S17	,740				
S18	,706				
S29	,706				
S26	,665				
S15	,583				
S2		,799			
S13		,760			
S7		,699			
S6		,661			
S5			,782		
S3			,686		
S14			,648		
S27			,422		
S24				,732	
S11				,730	
S12				,500	
S4					,777
S21					,565

Faktör analizi sonucunda belirlenen 5 faktör birlikte varyansın %60,16'sını açıklamaktadır. Birinci faktör varyansa % 31,15 ile en yüksek katkıda bulunmaktadır. Diğer faktörlerin varyansa katkıları sırasıyla %9,39, %7,33, %6,52 ve %5,77 şeklindedir (Tablo-5).

Tablo 5. Faktörlerin Öz Değerleri ve Varyansa Katkıları

Faktör	Madde Sayısı	Öz Değer	Varyans	Birikimli Varyans
1	5	5,608	31,154	31,15
2	4	1,690	9,388	40,54
3	4	1,319	7,326	47,87
4	3	1,173	6,516	54,39
5	2	1,039	5,774	60,16

Yapılan analizler sonucunda elde edilen 5 faktöre verilen isimler, her faktördeki madde sayısı ve örnek maddeler şöyledir:

Faktör 1 (5 madde): İhtiyaçların Karşılanması

- *Bebeğimin günlük bakımı için gerekli olan ihtiyaçlarını zamanında karşılayarak kendisini rahat hissetmesine yardımcı olabilirim.*

-*Bebeğimin ihtiyaç duyduğu güven ve bakım ortamını yeterli derecede sağladığıma inanıyorum.*

Boyut 2 (4 madde): Ebeveyn Yetkinliği

- *Yeni anne/baba olmuş kişiler için ebeveyn olarak iyi bir model olduğumu düşünüyorum.*

- *Ebeveynlik görevlerimi iyi yapıp yapmadığımı değerlendirmek konusunda güçlük çekiyorum.*

Boyut 3 (4 madde): Rahatsızlığı Giderme

- *Bebeğimin huzursuzluğunun nedenini belirleyip onu kolaylıkla yatıştırabilirim..*

- *Bebeğime neyin rahatsızlık verdiğini anlayabilirim.*

Boyut 4 (3 madde): Hastalıkla Başa Çıkabilme

- *Bebeğimde olası hastalık belirtilerini fark edebilirim..*

- *Bebeğim ateşlendiğinde ne yapılacağını bilirim.*

Boyut 5 (2 madde): Sosyal Etkileşim

- *Bebeğimi eğlendirip güldürebilirim.*

- *Bebeğimin dikkatini çekmek konusunda başarılıyım*

Güvenirlik, ölçme aracının yansız hatalardan arınmış olması, duyarlı, birbiriyle tutarlı ve kararlı ölçme sonuçları verebilmesi gücüdür (Derelioğlu, 2004; İşmen, 1999; Tezbaşaran, 1996).

Ölçekte hangi maddelerin yer alacağı belirlendikten sonra, ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için Cronbach α katsayısı hesaplanmıştır. 18 maddeden oluşan ölçeğin Cronbach α değeri .8529 olarak bulunmuştur. Ayrıca, alt boyutlar için de Cronbach α değerleri hesaplanmıştır (Tablo-6).

Tablo 6. Ebeveyn Özyeterlik Ölçeği Alt Boyutlarının İç Tutarlık Katsayıları

	İhtiyaçların Karşılanması	Ebeveyn Yetkinliği	Rahatsızlığı Giderme	Hastalıkla Başa Çıkabilme	Sosyal Etkileşim
Cronbach Alpha	r = 0,798	r = 0,754	r = 0,620	r = 0,580	r = 0,695

Ölçeğin güvenilirliğini test etmek için 30 kişilik gruba 15 gün arayla ölçek uygulanmıştır. Daha sonra toplam puan ve tek tek bütün maddeler için devamlık katsayıları hesaplanmıştır. Toplam puan için devamlık katsayısı $r = 0,919$ ($N=30$, $p<.001$) olarak bulunmuştur. Maddelerin hepsini devamlık katsayıları .01 düzeyinde anlamlıdır (Tablo 3). Alt testler için ise güvenilirlik katsayıları: ihtiyaçların karşılanması: ($r = 0,876$, $N=30$, $p<.001$); ebeveyn yetkinliği ($r=0.850$; $N=30$, $p<.001$); rahatsızlığı giderme ($r = 0,906$, $N=30$, $p<.001$); hastalıkla başa çıkabilme ($r = 0,781$, $N=30$, $p<.001$); sosyal etkileşim ($r = 0,876$, $N=30$, $p<.001$) şeklinde bulunmuştur.

Uygulama

Veri toplama araçları başlığı altında tanıtılan ölçeklerin hepsi biraraya getirilerek annelere ve babalara ait iki farklı ölçek bataryası oluşturulmuştur (Ek.A, Ek, B). Her ölçek bataryası bir zarf içersine konularak İstanbul İli Şişli İlçesine bağlı farklı semtlerde bulunan çocuk doktorlarına başvuran anne-babalara elden verilmiştir. Ölçeklerini doldurduktan sonra zarfın ağzını yapııştırarak

araştırmacıya geri döndürmeleri istenmiştir. Çalışma öncesinde İstanbul Üniversitesi, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü'nde okumakta olan bir grup gönüllü 3. ve 4. sınıf öğrencisine uygulamanın ne şekilde yapılacağı hakkında bilgi verilmiş ve uygulama sırasında yardımlarından yararlanılmıştır. Katılımcılara araştırmaya yapmakta oldukları katkıdan dolayı teşekkür edilmiştir.

Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Ölçek uygulama çalışması tamamlandıktan sonra katılımcılar tarafından cevaplandırılan ölçekler değerlendirilmiş ve bilgisayara girilerek veriler kodlanmıştır. Araştırmada tüm verilerin çözümü SPSS 11.5 (Statistical Package of Social Sciences) Sosyal Bilimler İstatistik Programı kullanılarak yapılmıştır. Araştırmada istatistiksel anlamlılık düzeyi 0,05 olarak belirlenmiştir. 0,01 düzeyinde anlamlı çıkan sonuçlar ayrıca tablolarda belirtilmiştir. Verilerin çözümü için frekans ve yüzdeler çıkarılmış, ilişkiyel çözümler için Pearson Çarpım Moment Korelasyon katsayıları, değişkenler arasındaki farklılıkları belirlemek için T testi, çift boyutlu çift yönlü Varyans Analizi Teknikleri ve Basamaklı Regresyon istatistik işlemlerde kullanılmıştır.

BÖLÜM III

BULGULAR

Bu bölümde araştırmada ele alınan amaçlar doğrultusunda toplanan verilerin istatistiksel olarak çözümlenmesi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır.

Bulgular bölümünde öncelikle örneklem grubunun genel yapısını tanıtıcı frekans ve yüzde dağılımlarına yer verilmiştir. Diğer bulgular, araştırmanın amaçları ve bu amaçların sunulduğu sırasına göre değerlendirilmiştir.

Grubun Genel Yapısına İlişkin Frekans ve Yüzdeler

Araştırma 140 kadın ve 111 erkek olmak üzere toplam 251 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Grubun bir özelliği, grupta yer alan 202 kişinin birbiriyle evli (101 çift) olmasıdır. Araştırmaya katılan kadınların yaşları 19 ile 40 arasında değişip, yaş ortalamaları 28,4 (ss. 4,22)'dür. Erkeklerin ise yaşları 24 ile 42 arasında değişip, yaş ortalamaları 31 (ss. 3,89)'dir.

Kişisel Bilgi Formu'ndan elde edilen verilere göre, çalışma grubunu oluşturan anne-babaların cinsiyet, bebeğin kaç aylık olduğu, kaçınıcı evlilikleri, evlilik süreleri, eğitim düzeyi, çalışma durumu, gelir düzeyi, doğum şekli, doğum türü, düşük yapıp yapmadığı değişkenlerine ait dağılımlar tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Anne-Babaların Demografik Değişkenlerine Ait Bulgular

Cinsiyet	f	%
Kadın	140	55,8
Erkek	111	44,2
Bebek Ay	f	%
3 aylık	48	19,1
4 aylık	23	9,2
5 aylık	30	12
6 aylık	150	59,7
Toplam	251	100

Eğitim Durumu	f	%
öğrenim görmemiş	2	0,8
ilkokul	12	4,8
ortaokul	17	6,8
lise	79	31,5
üniversite ve üzeri	141	56,2
Çalışma Durumu	f	%
Çalışıyor	196	78,1
Çalışmıyor	55	21,9
Gelir Durumu	f	%
Düşük	3	1,2
Ortanın altı	30	12
Ortanın üstü	194	77,3
Yüksek	24	9,6
Toplam	251	100

Araştırmanın Amaçlarına Ait Bulgular

Tablo 8. Erkeklerin Öz Yeterlik Algıları ile İlgili Değişkenler Arasındaki İlişi Düzeyi

	Ebeveyn Öz Yeterliği	Eşlerarası ProbÇöz.	Eş Uyumu	Sosyal Destek	Çatışma	Derinlik	Yaş
Ebeveyn ÖzYeterliği	$\bar{X}=33,378$ SS=9,110						
Eşlerarası Problem Çöz.	-,146	$\bar{X}=38,153$ SS=4,838					
Eş Uyumu	-,337(**)	,594(**)	$\bar{X}=46,964$ SS=5,800				
Sosyal Destek	-,153	,549(**)	,566(**)	$\bar{X}=25,234$ SS=2,483			
Çatışma	,261(**)	-,474(**)	-,487(**)	-,358(**)	$\bar{X}=29,297$ SS=5,299		
Derinlik	-,167	,432(**)	,582(**)	,598(**)	-,331(**)	$\bar{X}=22,577$ SS=1,984	
Yaş	,107	-,120	-,188(*)	-,064	-,011	-,030	$\bar{X}=30,946$ SS=3,894

** P < 0.01 * P < 0.05 (N=111)

Tablo.8’de Erkeklerin Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeğinin Toplam Puanı ile İlişki Niteliği Ölçeğinin alt boyutlarından Çatışma ($r=.26$) ve Evlilikte Uyum Ölçeği Toplam Puanları ($r=-.33$) arasında 0.01 düzeyinde manidar ilişki bulunduğu görülmektedir. Ölçeğinin Toplam Puanını ile İlişki Niteliği Ölçeğinin alt boyutlarından, Sosyal Destek ($r=.15$), Derinlik ($r=-.17$), Evlilikte Problem Çözme Ölçeği ($r=-.15$) ve Yaş ($r=.11$) puanları arasında anlamlı ilişkiye rastlanmamıştır.

Evlilik problemlerini çözme becerisinin algılanması, evlilik niteliği ve eş ilişkisinde algılanan sosyal desteğin erkeklerin algıladıkları ebeveyn öz yeterliklerini yordama gücünü belirlemek için Tablo.8’de ara korelasyonları verilen Evlilikte Uyum Ölçeği, İlişki Niteliği Ölçeği ve Evlilikte Problem Çözme Ölçeğinden yararlanılmıştır. Ölçeklerin algılanan ebeveyn öz yeterliğini yordama gücünü belirlemek için basamaklı regresyon analizi (stepwise regression) kullanılmıştır

Tablo 9. Erkeklerde Algılanan Ebeveyn Öz Yeterliğinin Yordanmasına İlişkin Basamaklı Regresyon Analizi

Basamak	Yordayıcı Değişkenler	B	Standart Hata B	β	R	R ²	Adjusted R ²
1	Evlilik Uyum	-,529	,142	-,337	,337	,113	,105

Analiz sonuçları incelendiğinde Evlilikte Uyum Ölçeği Toplam Puanının erkeklerde algılanan ebeveyn öz yeterliğinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir ($F=13,950$, $p<.001$). Erkeklerde algılanan ebeveyn öz yeterliğine ilişkin toplam varyansın %11’inin evlilik uyumu ile açıklandığı söylenebilir (Tablo 9).

Tablo 10. Kadınların Öz Yeterlik Algıları ile İlgili Değişkenler Arasındaki İlişki Düzeyi

	Ebeveyn Öz Yeterliği	Eşlerarası ProbÇöz.	Eş Uyumu	Sosyal Destek	Çatışma	Derinlik	Doğum Son. Depresyon	Yaş
Ebeveyn Öz Yeterliği	$\bar{X}=27,414$ SS=7,321							
Eşlerarası Prob Çöz.	-,202(*)	$\bar{X}=35,557$ SS=6,545						
Eş Uyumu	-,270(**)	,615(**)	$\bar{X}=44,686$ SS=6,852					
Sosyal Destek	-,240(**)	,553(**)	,621(**)	$\bar{X}=24,214$ SS=3,207				
Çatışma	,143	-,554(**)	-,571(**)	-,471(**)	$\bar{x} =30,000$ SS=6,006			
Derinlik	-,302(**)	,393(**)	,512(**)	,576(**)	-,299(**)	$\bar{X}=22,136$ SS=2,311		
Doğum Son. Depresyon	,318(**)	-,475(**)	-,540(**)	-,443(**)	,550(**)	-,281(**)	$\bar{X}=9,036$ SS=5,225	
Yaş	,260(**)	-,046	-,085	,010	-,002	-,216(*)	-,002	$\bar{X}=28,436$ SS=4,221

** P < 0.01 * P < 0.05 (N=140)

Tablo.10’da Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeğinin Toplam Puanı ile Evlilikte Uyum Ölçeği Toplam Puanı ($r = -.27$), İlişki Niteliği Ölçeğinin alt boyutlarından Sosyal Destek ($r = -.24$), Derinlik ($r = -.30$), Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği Toplam Puanı ($r = .32$) ve Yaş ($r = -.24$) puanları arasında 0.01 düzeyinde, Evlilikte Problem Çözme Ölçeği Toplam Puanıyla ($r = -.20$) ise 0.05 düzeyinde manidar ilişki bulunduğu görülmektedir. Ölçeğinin Toplam Puanını ile İlişki Niteliği Ölçeğinin alt boyutlarından, Çatışma ($r = .14$) puanları arasında anlamlı ilişkiye rastlanmamıştır.

Evlilik problemlerini çözme becerisinin algılanması, evlilik niteliği, eş ilişkisinde algılanan sosyal desteğin ve doğum sonrası depresyon düzeylerinin kadınların algıladıkları ebeveyn öz yeterliği yordama gücünü belirlemek için Tablo.10’da ara korelasyonları verilen Evlilikte Uyum Ölçeği, İlişki Niteliği Ölçeği, Evlilikte Problem Çözme Ölçeği ve Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği’nden yararlanılmıştır. Ölçeklerin algılanan ebeveyn öz yeterliğini yordama gücünü belirlemek için basamaklı regresyon analizi (stepwise regression) kullanılmıştır.

Tablo 11. Kadınlarda Algılanan Ebeveyn Öz Yeterliğinin Yordanmasına İlişkin Basamaklı Regresyon Analizi

Basamak	Yordayıcı Değişkenler	B	Standart Hata _B	β	R	R ²	Adjusted R ²
1	Doğum Sonrası Depresyon	,446	,113	,318	,318	,101	,095
2	Yaş	,451	,135	,260	,411	,169	,157
3	Derinlik	-,567	,260	-,179	,444	,197	,179

Analiz sonuçları incelendiğinde doğum sonrası depresyonun, kadınlarda algılanan ebeveyn öz yeterliğinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir ($F=15,548$, $p<.001$). Kadınlarda algılanan ebeveyn öz yeterliğine ilişkin toplam

varyansın %10'unun doğum sonrası depresyon ile açıklandığı söylenebilir. Basamaklı regresyon analizi sonuçlarına Yaş değişkeninin eklenmesi algılanan ebeveyn öz yeterliğini %17 oranında açıklamaktadır (F=13,925, p<.001). Basamaklı regresyon sonuçlarına İlişki Niteliği Ölçeğinin alt boyutlarından biri olan Derinlik puanının dahil edilmesiyle, kadınlarda algılanan ebeveyn öz yeterliğinin yaklaşık %20'sinin açıklandığı gözlemlenmiştir (F=11,121, p<.001) (Tablo-11).

Tablo 12. Kadınların ve Erkeklerin Öz Yeterlik Algıları ile İlgili Değişkenler Arasındaki İlişki Düzeyi

	Ebeveyn Öz Yeterliği	Eş. Arası ProbÇöz.	Eş Uyumu	Sosyal Destek	Çatışma	Derinlik	Yaş
Ebeveyn ÖzYeterliği	\bar{X} =30,052 SS=8,667						
Eşlerarası Problem Çöz.	-,084	\bar{X} =36,705 SS=5,982					
Eş Uyumu	-,213(**)	,621(**)	\bar{X} =45,693 SS=6,495				
Sosyal Destek	-,123	,568(**)	,614(**)	\bar{X} =24,665 SS=2,948			
Çatışma	,162(*)	-,525(**)	-,541(**)	-,434(**)	\bar{X} =29,689S S=5,704		
Derinlik	-,186(**)	,415(**)	,544(**)	,588(**)	-,315(**)	\bar{X} =22,331 SS=2,180	
Yaş	,267(**)	-,003	-,066	,035	-,023	-,107	\bar{X} =29,546 SS=4,259

** P < 0.01 * P < 0.05 (N=251)

Tablo.12'de Ölçeğinin Toplam Puanı ile Evlilikte Uyum Ölçeği Toplam Puanı (r= -.21), İlişki Niteliği Ölçeğinin alt boyutlarından Derinlik (r=-.19) ve Yaş (r=.27) puanları arasında 0.01 düzeyinde, İlişki Niteliği Ölçeğinin alt boyutlarından Çatışma puanı (r=.16) arasında ise 0.05 düzeyinde manidar ilişki bulunduğu görülmektedir.

Evlilik niteliğinin, eş ilişkisinde algılanan çatışmanın ve doğum sonrası depresyon düzeylerinin 3-6 aylık ilk bebeklerine sahip olan bireylerin algıladıkları ebeveyn öz yeterliğini yordama gücünü belirlemek için Tablo12'de ara

korelasyonları verilen Evlilikte Uyum Ölçeği, İlişki Niteliği Ölçeği ve Evlilikte Problem Çözme Ölçeği'nden yararlanılmıştır. Ölçeklerin algılanan ebeveyn öz yeterliğini yordama gücünü belirlemek için basamaklı regresyon analizi (stepwise regression) kullanılmıştır.

Tablo 13. Kadınlarda ve Erkeklerde Algılanan Ebeveyn Öz Yeterliğinin Yordanmasına İlişkin Basamaklı Regresyon Analizi

Basamak	Yordayıcı Değişkenler	B	Standart Hata B	β	R	R ²	Adjusted R ²
1	Yaş	,543	,124	,267	,267	,071	,067
2	Evlilik Uyumu	-,262	,080	-,196	,331	,109	,102

Analiz sonuçları incelendiğinde yaşın, kadın ve erkeklerde algılanan ebeveyn öz yeterliğinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir (F=19,048, p<.001). Algılanan ebeveyn öz yeterliğine ilişkin toplam varyansın yaklaşık %7'sinin yaş puanı ile açıklandığı söylenebilir. Evlilik uyumu değişkeninin eklenmesi sonucunda algılanan ebeveyn öz yeterliğinin %11 oranında açıklandığı görülmektedir (F=15,238, p<.001) (Tablo-13).

Tablo 14. Kadınların EDSÖ'den aldıkları Puana Göre Belirlenmiş Olan Depresyon Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Doğum Sonrası Depresyon	f	%
Olmayan	102	72,9
Olan	38	27,1
Toplam	140	100

Tablo.14'de görüldüğü gibi kesim noktası 12/13 olarak belirlenmiş ve buna göre kadınların depresyonda olma ve olmama oranları tespit edilmiştir. Bu tabloya göre, kadınların %72,9'unda depresyon yokken, %27,1'inde doğum sonrası depresyon olduğu görülmektedir.

Tablo 15. Kadınların Doğum Sonrası Depresyon ile İlgili Değişkenler Arasındaki İlişki Düzeyi

	Doğum Son. Depresyon	Ebeveyn ÖzYeterliği	Sosyal Destek	Derinlik	Çatışma	Eş Uyumu	Eşlerarası Probl. Çöz.
Doğum Son. Depresyon	$\bar{X}=9,036$ SS=5,225						
Ebeveyn ÖzYeterliği	,318(**)	$\bar{X}=27,414$ SS=7,321					
Sosyal Destek	-,443(**)	-,240(**)	$\bar{X}=24,214$ SS=3,207				
Derinlik	-,281(**)	-,302(**)	,576(**)	$\bar{X}=22,136$ SS=2,311			
Çatışma	,550(**)	,143	-,471(**)	-,299(**)	$\bar{X}=30,000$ SS=6,006		
Eş Uyumu	-,540(**)	-,270(**)	,621(**)	,512(**)	-,571(**)	$\bar{X}=44,686$ SS=6,852	
Eşlerarası Problem Çöz.	-,475(**)	-,202(*)	,553(**)	,393(**)	-,554(**)	,615(**)	$\bar{X}=35,557$ SS=6,545

** P < 0.01 * P < 0.05 (N=140)

Tablo.15'te EDSDÖ puanları ile Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği Toplam Puanı ($r=.32$), İlişki Niteliği Ölçeğinin alt boyutlarından, Sosyal Destek ($r=-.44$), Derinlik ($r=-.28$) Çatışma ($r=.55$), Evlilikte Uyum Ölçeği Toplam Puanı ($r=-.54$), Evlilikte Problem Çözme Ölçeği($r=-.48$) puanları arasında 0.01 düzeyinde manidar ilişki bulunduğu görülmektedir. Doğum sonrası depresyon puanları ile yukarıda yer alan ölçekler arasında anlamlı ilişki olduğu söylenilebilir.

Evlilik problemlerini çözme becerisinin algılanması, evlilik ilişkisinden alınan doyum düzeyi ve genel evlilik niteliği, eş ilişkisinde algılanan sosyal destek ve algılanan ebeveyn öz yeterliğinin, kadınların doğum sonrası depresyon düzeylerini yordama gücünü belirlemek için Tablo.15'te ara korelasyonları verilen Evlilikte Uyum Ölçeği, İlişki Niteliği Ölçeği, Evlilikte Problem Çözme Ölçeği, ve Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeğinden yararlanılmıştır. Ölçeklerin doğum sonrası depresyonu yordama gücünü belirlemek için basamaklı regresyon analizi (stepwise regression) kullanılmıştır.

Tablo 16. Kadınlarda Doğum Sonrası Depresyonun Yordanmasına İlişkin Basamaklı Regresyon Analizi

Basamak	Yordayıcı Değişkenler	B	Standart Hata B	β	R	R ²	Adjusted R ²
1	Çatışma	,478	,062	,550	,550	,302	,297
2	Evlilik Uyumu	-,256	,063	-,335	,615	,378	,369
3	Ebeveyn Öz Yeterliği	,136	,049	,190	,641	,411	,398

Analiz sonuçları incelendiğinde İNÖ'de Çatışma alt boyutunun, kadınlarda görülen doğum sonrası depresyonun anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir ($F=59,699$, $p<.001$). Doğum sonrası depresyona ilişkin toplam varyansın %30'unun Çatışma alt ölçeği ile açıklandığı söylenebilir. Basamaklı regresyon analizi sonuçlarına Evlilikte Uyum Ölçeği Toplam Puanının eklenmesi doğum sonrası

depresyonu yaklaşık %38 oranında açıklamaktadır ($F=41,584$, $p<.001$). Doğum sonrası depresyonun yaklaşık %41'inin, basamaklı regresyon sonuçlarına Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeğinin toplam puanının dahil edilmesiyle açıklandığı ifade edilebilir ($F=31,674$, $p<.001$) (Tablo 16).

Tablo 17. Ölçeklerde Çiftlere Ait Puan Ortalamaları Arasında Anlamlı Bir Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Eşleştirilmiş Grup t Testi Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	N	\bar{x}	SS	$Sh_{\bar{x}}$	t Testi		
						Sd	t	p
Eşlerarası Problem Çözme	Kadın	101	35,29	6,49391	,64617	100	-4,523	,000
	Erkek	101	38,03	4,84132	,48173			
Evlilik Uyumu Toplam	Kadın	101	44,96	6,76450	,67309	100	-3,030	,003
	Erkek	101	47,09	5,64890	,56209			
Anlaşma (EUÖ)	Kadın	101	35,38	5,41659	,53897	100	-3,080	,003
	Erkek	101	37,14	4,59649	,45737			
İlişki tarzı (EUÖ)	Kadın	101	9,57	1,87801	,18687	100	-1,906	,060
	Erkek	101	9,95	1,72845	,17199			
Sosyal Destek	Kadın	101	24,60	2,61182	,25989	100	-1,886	,062
	Erkek	101	25,18	2,52077	,25083			
Çatışma	Kadın	101	30,34	5,91174	,58824	100	1,327	,187
	Erkek	101	29,58	5,33342	,53069			
Derinlik	Kadın	101	22,30	1,96846	,19587	100	-1,115	,267
	Erkek	101	22,58	2,03109	,20210			
Ebeveyn Öz Yeterliği Toplam	Kadın	101	26,94	6,66907	,66360	100	-7,045	,000
	Erkek	101	33,55	9,13398	,90886			
İhtiyaçların Karşlanması	Kadın	101	6,54	1,99762	,19877	100	-5,132	,000
	Erkek	101	8,14	2,72408	,27106			
Ebeveyn Yetkinliği	Kadın	101	7,13	2,30071	,22893	100	-20,308	,000
	Erkek	101	15,61	2,99990	,29850			
Rahatsızlığı Giderme	Kadın	101	5,91	1,89789	,18885	100	-8,860	,000
	Erkek	101	8,66	2,88193	,28676			
Hastalıkla Başa Çıkabilme	Kadın	101	4,79	1,58945	,15816	100	-6,687	,000
	Erkek	101	6,19	2,05287	,20427			
Sosyal Etkileşim	Kadın	101	2,56	,87654	,08722	100	-2,135	,035
	Erkek	101	2,85	1,21972	,12137			

$p<.001$

Tablo.17'de görüldüğü gibi, Evlilikte Problem Çözme Ölçeği, Evlilikte Uyum Ölçeği, İlişki Niteliği Ölçeği, Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği puanları aritmetik ortalamalarının cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan eşleştirilmiş grup t testi sonucunda, kadın ve erkeklerin aritmetik ortalamaları arasında Evlilikte Uyum Ölçeği'nin ilişki tarzında, İlişki Niteliği Ölçeği'nin sosyal destek, çatışma ve derinlik alt boyutlarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Diğer alt ölçekler arasında ise anlamlı fark vardır. Bu fark, bütün ölçeklerde erkeklerin lehinedir. Erkeklerin yüksek puan

almış olmaları, Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeğinin yapısı gereğince erkeklerin kadınlara göre kendilerini ebeveyn öz yeterliği konusunda daha olumsuz algıladıklarına işaret etmektedir.

Tablo 18. Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeğinden Elde Edilen Puanların Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Cinsiyet	N	\bar{x}	ss	Sh $_{\bar{x}}$	<i>t</i> Testi		
						t	Sd	p
Ebeveyn Öz Yeterliği Toplam	Kadın	140	27,4143	7,32099	,61874	-5,751	249	,000
	Erkek	111	33,3784	9,10949	,86463			
İhtiyaçların Karşılanması	Kadın	140	35,5571	6,54511	,55316	-3,490	249	,001
	Erkek	111	38,1532	4,83773	,45918			
Ebeveyn Yetkinliği	Kadın	140	44,6857	6,85207	,57911	-2,797	249	,006
	Erkek	111	46,9640	5,79957	,55047			
Rahatsızlığı Giderme	Kadın	140	24,2143	3,20697	,27104	-2,759	249	,006
	Erkek	111	25,2342	2,48250	,23563			
Hastalıkla Başa Çıkabilme	Kadın	140	30,0000	6,00599	,50760	,969	249	,333
	Erkek	111	29,2973	5,29939	,50300			
Sosyal Etkileşim	Kadın	140	22,1357	2,31110	,19532	-1,597	249	,112
	Erkek	111	22,5766	1,98425	,18834			

p<.001

Tablo.18’de görüldüğü gibi, Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının aritmetik ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği Toplam puanında, İhtiyaçların Karşılanması, Ebeveyn Yetkinliği, Rahatsızlığı Giderme alt boyutlarında kadın ve erkeklerin puanları aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Söz konusu farklılık erkeklerin lehinde gerçekleşmiştir. Erkeklerin puan ortalamaları kadınlardan yüksektir Erkeklerin yüksek puan almış olmaları, Ebeveyn Yeterlik Ölçeğinin yapısı gereğince erkeklerin kadınlara göre kendilerini yukarıda ifade edilen boyutlar bakımından daha olumsuz algıladıklarına işaret etmektedir.

YORUM

Bu bölümde, araştırma sonucunda elde edilen bulguların yorumuna yer verilmiştir.

Araştırmanın **birinci amacı** doğrultusunda; evlilik problemlerini çözme becerisinin algılanması, evlilik ilişkisinden alınan doyum düzeyi ve genel evlilik niteliği, eş ilişkisinde algılanan sosyal destek ve yaşam babaların algılanan ebeveyn öz yeterlik düzeylerini yordamada anlamlı katkıları olup olmadığına bakılmıştır. Evlilikte Uyum Ölçeği Toplam Puanının erkeklerde algılanan ebeveyn öz yeterliğinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür. Evlilikte uyum toplam puanı ve ebeveyn öz yeterliği arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu saptanmıştır.

Günümüzde giderek artan sayıda araştırmacının ebeveynliğe geçiş sürecini aile sistem yaklaşımı içerisinde değerlendirdiği görülmektedir (Bell, Goulet, St-Cyr Tribble, Paul, Boisclair ve Tronick, 2007; Belsky, Sligo, Jaffee, Woodward, ve Silva, 2005; Cowan, 1997; Nugent, 1991; Ruble ve ark, 1988). Bu yaklaşıma göre aile üyelerinden birinin davranışlarını ve rollerini anlamaya çalışırken diğer aile üyelerine ait davranışların ve rollerin de farkında olunması ve değerlendirilmesi önemlidir. Farklı çalışmalara ait bulgular evlilik ilişkisinin ebeveyn-çocuk ilişkisinin niteliğiyle bağlantılı olduğu varsayımını desteklemektedir (Cummings, Goeke-Morey ve Raymond, 2004; Erel ve Burman, 1995). Çiftlerin geliştirmiş oldukları ilişki, oluşturulan mutlu ve güvenli aile atmosferiyle doğrudan ve birer ebeveyn olarak çocuklarıyla kurdukları ilişkiye olan etkisi nedeniyle dolaylı olarak bebeği de etkilemektedir (Erel ve Burman, 1995). Örneğin, evlilik ilişkileri çatışmalı olan ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaçlarına daha az duyarlılık gösterdikleri, daha az duygusal davranışlar sergiledikleri, daha az mevcut buldukları ve çocuğu evlilik dinamiğine daha fazla dahil ettikleri görülmektedir. Bu durum babaları daha doğrudan ilgilendirmektedir (Coiro ve Emery, 1998; Frosh, Mangelsdorf, ve McHale, 1998; Krishnakumar ve Buehler, 2000; Lamb ve Lewis, 2004). Belsky ve

arkadaşları (1991) yaptıkları çalışmada babaların kötü giden evliliklerde daha olumsuz baba-çocuk etkileşimi gösterdiklerini saptamışlardır. Ancak benzer ilişkiye anne-çocuk etkileşiminde rastlamamışlardır. İlgili babaların daha doyumlu evlilikler sürdürdüğü, ev işlerine ve çocuk bakımına katıldığı ve eşi, evi ve çocuğuyla arasına mesafe koyarak geri çekilmiş babalara oranla daha duyarlı ilişkiler geliştirdikleri görülmüştür.

Evlilikte daha fazla çatışma yaşadığını ifade eden babalar sevgisini daha az göstermekte ve daha az duyarlı davranmaktadır (Owen ve Cox, 1997). Parke ve Beitel (1988) evlilik ile babalık arasındaki bu yakın ilişkiyi, baba-çocuk ilişkisinin daha az içsel düzenlemeye sahip bir sistem oluşu ve dolayısıyla dış tamponlama için evlilik ilişkisine bağlı oluşuyla açıklarlar. Daha biyolojik temelli olan anne-çocuk ilişkisine göre baba-çocuk bağlanması daha destekleyici bir evliliği ve gerçek katılımı gerektirir.

Feldman (2000) da diğer araştırmacılar gibi evlilikten alınan doyumun babanın duyarlılığının belirleyicisi olduğunu bulgu olarak ortaya koymuştur. Evlilikte yaşanan uyumsuzluk annelerin bebekleriyle daha çok meşgul olmalarıyla (Braungart-Rieker ve ark., 1999) ya da bebeklerine karşı -yalnızken daha fazla ilgilenerek, babanın varlığında daha az meşgul olarak- tutarsız davranmalarıyla sonuçlanabilmektedir (akt. Bell ve ark. 2007). Babalarda ise evlilik niteliğinin düşük olmasıyla, yetersiz ebeveyn-çocuk ilişkisi arasındaki bağlantı hem eşin hazır bulunduğu, hem de bulunmadığı ortamlarda gerçekleşmektedir (Cummings ve ark, 2004).

Ebeveyn ve bebek arasında erken dönemde kurulan ilişkinin anne-babaların bebeğin bakımıyla ilgili yetkinlik duyguları ve davranışları üzerinde önemli etkisi bulunmaktadır. Erkeklerin eşleriyle olumlu ilişkiye sahip olmaları doğumdan sonra bebeğin bakımına daha fazla katılımlarını sağlayabilir. Bu katılım döngüsel olarak, bebeğin büyümesine yardımcı olup, onunla ilgilendiklerinde eşlerinin ve çocuklarının ihtiyaçlarını karşılama konusunda kendilerini daha yetkin hissetmelerine, dolayısıyla hem karı-koca, hem de baba-çocuk ilişkilerinden daha fazla doyum sağlamalarına neden olabilir.

Araştırmanın **ikinci amacı** doğrultusunda; evlilik problemlerini çözmeye becerisinin algılanması, evlilik ilişkisinden alınan doyum düzeyi ve genel evlilik niteliği, eş ilişkisinde algılanan sosyal destek, yaş ve doğum sonrası depresyonun yeni annelerin algılanan ebeveyn öz yeterlik düzeylerini yordamada anlamlı katkıları olup olmadığına bakılmıştır. Kadınlarda doğum sonrası depresyonun, yaşın, eşle kurulan ilişkinin derinliğinin algılanan ebeveyn öz yeterliğinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu söylenebilir. Eş ile kurulan ilişkinin derinliği ile ebeveyn öz yeterliği arasında pozitif yönlü, annenin yaşı ve doğum sonrası depresyon ile ebeveyn öz yeterliği arasında negatif yönlü bir ilişkinin olduğu saptanmıştır.

Kadınların ebeveynlikle ilgili öz yeterlik algılarını yordayan temel değişkenlerden birisinin depresyon olduğu görülmüştür. Bu bulguyu destekler şekilde ebeveyn öz yeterliği ile annelerin depresif belirtileri arasında ters ilişkinin bulunduğunu ortaya koyan çeşitli araştırmalara rastlanmıştır (Curtona ve Troutman, 1986; Gondoli ve Silverberg, 1997; Gross, Conrad, Fogg ve Wothke, 1994; Gross, Sambrook ve Fogg, 1999; Teti ve Gelfand, 1991). Küçük yaşta çocukları olan depresif anneler, depresif olmayan annelere göre kendilerini ebeveynlik rolünde daha etkisiz ve yetersiz algıladıklarını ifade etmişlerdir.

Annenin yaşı kadınların ebeveynlik öz yeterliklerini yordayıcı değişkenlerden bir diğeri olarak karşımıza çıkmaktadır. Elde edilen bulguda öz yeterlilik inançlarının yaşam deneyimiyle birlikte artacağı yönündeki beklentinin aksine, annenin yaşı ile ebeveyn öz yeterlik puanları arasındaki ilişkinin ters yönlü olduğu görülmektedir.

Literatürde yaşın ebeveyn öz yeterlik algısı üzerine etkisiyle ilgili farklı araştırma bulgularına rastlanılmaktadır. Yaşları 22-39 arasında değişen 31,64 yaş ortalamasına sahip, orta sınıf SES'e ait 42 anne ve 19-23 aylık, yeni yürümeye başlayan bebekleri (toddlers) üzerinde yapılan başka bir çalışmada, annelerin yaşlarının arttıkça ebeveyn öz yeterliklerinin çalışmamıza benzer olarak düştüğü görülmüştür (Coleman, 1998). Yaşları 14 ile 43 yaşları arasında değişen, 4-12 ayları arasında bebeği olan ebeveynliğe geçiş dönemindeki genç ve yaşlı annelerin ebeveyn öz yeterlik algısının incelendiği bir başka araştırmada ise yaş değişkeni ile annelerin

öz yeterlik inançları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmadığı saptanmıştır (Eaton, 2007).

Annenin yaşı ile ebeveyn öz yeterlik puanları arasındaki ilişkinin ters yönlü olması daha ilerideki yaşlarda bulunan kadınların çocuk sahibi olmayı çocuk bakımı konusundaki düşük yetkinlik duyguları nedeniyle ertelemiş olmalarıyla açıklanabilir. Bir diğer açıklama da evlilik, sosyal çevre, mesleki kariyer gibi yaşamın diğer alanlarına öncelik vererek ebeveynliği erteleyen bireylerin, daha sonra yaşamlarındaki farklı rollerinden aldıkları doyum ebeveynlikte sağlayamıyor oluşlarıyla açıklanabilir.

Kadınlarda, eşle kurulan ilişkinin ne derecede önemli, olumlu, ve güvenli algılandığını ortaya koyan İNÖ'nün derinlik boyutunun ebeveyn öz yeterlik algısını yordamada anlamlı katkısının bulunduğu görülmektedir. Derinlik, eş desteğinin varlığından çok eşle ilişkinin etkisine odaklanmaktadır; eş ile kurulan ilişkiye olan bağlılığı ve ilişkinin olumlu değerlendirmesini ifade eder. Aile sistemi içerisinde incelendiğinde eşiyile olumlu bir birliktelik içinde olduğunu düşünen kadınlar, evlilik ilişkilerinden daha çok doyum sağlıyor ve ihtiyaç duyduklarında eşlerinin yanında olacağını düşünüyor olabilir. Eşlerle kurulan bu olumlu ve güvenli bağlılık ilişkisinin, kadınların bebekleriyle olan ilişkisine yansıdığı, kurdukları olumlu anne-çocuk ilişkisinin ve buna bağlı olarak yaşadıkları olumlu deneyimlerin yetkinlik duygularına yansıdığı şeklinde açıklanabilir.

Araştırmanın **üçüncü amacı** doğrultusunda; evlilik problemlerini çözme becerisinin algılanması, evlilik ilişkisinden alınan doyum düzeyi ve genel evlilik niteliği, eş ilişkisinde algılanan sosyal desteğin, kadın ve erkeklerin algılanan ebeveyn öz yeterlik düzeylerini yordamada anlamlı katkıları olup olmadığına bakılmıştır. Kadınlar ve erkekler birarada incelendiğinde ise ebeveynin yaşının ve evlilik uyumunun yeni anne-babalarda algılanan ebeveyn öz yeterliğinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür. Ebeveynin yaşı ile ebeveyn öz yeterliği arasında negatif yönlü, evlilikte uyum toplam puanı arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu saptanmıştır.

Daha önce tartışıldığı üzere evlilik ilişkisinden alınan doyum ile ebeveyn-çocuk ilişkisinin niteliğiyle bağlantılı olduğu varsayımını destekleyen çalışmalara rastlanılmaktadır (Cummings, Goeke-Morey ve Raymond, 2004; Erel ve Burman, 1995). Evlilik ilişkisi ile ebeveyn-çocuk ilişkisi arasında olumlu ilişkinin bulunduğunu ileri süren Easterbrooks ve Emde (1988), evlilik ilişkileri doyumlu ve destekleyici olan anne-babaların çocuklarının ihtiyaçlarına daha duyarlı karşılık verebildiklerini ifade ederler (akt. Erel ve Burman, 1995). Olumsuz ve çatışmalı evlilik ilişkilerinde ise anne-babaların daha gergin ve duygusal anlamda tükenmiş olacağı ve bu nedenden dolayı da çocuklarına karşı duyarlılıklarının azalacağını belirtirler. Bu varsayım literatürde Enfenger (1988) tarafından *dağılma varsayımı* (spillover hypotesis) olarak ifade edilir (akt. Erel ve Burman, 1995). Bu varsayım göz önünde bulundurulduğunda, eş ile varolan uyumlu ilişkinin ebeveyn-çocuk ile olumlu etkileşimlere zemin hazırlayacağı, bu olumlu etkileşimlerin de ebeveyn öz yeterlik algısını olumlu bir şekilde etkileyeceği söylenebilir. Anlaşmazlığın yaşandığı evliliklerde ise çocukla olumlu etkileşimin kolay kurulamayacağı, bu olumsuz ilişkinin bireylerin ebeveynlik davranışlarıyla ilgili öz yeterlik algılarını olumsuz etkileyebileceği söylenebilir.

Araştırmanın **dördüncü amacı** doğrultusunda çalışmaya katılan kadınların doğum sonrası depresyon görülme sıklığı saptanmıştır. Katılımcıların %27,1'nde doğum sonrası depresyonun varlığı bulgulanmıştır. Ülkemizde doğum sonrası depresyonun görülme sıklığı ile ilgili farklı bulgulara rastlanmaktadır (Danacı, Dinç, Deveci, Şen ve İçelli, 2002; Dindar ve Erdoğan, 2007; Nur, Çetinkaya, Bakır ve Demirel, 2004). Nur ve arkadaşları (2004) Sivas ilinde, 750 kadın üzerinde yaptıkları çalışmada bu oranı %28 olarak belirlemişlerdir. Danacı ve arkadaşları (2002), ise Manisa ilinde yaptıkları çalışmada bu oranı %14 olarak bulmuşlardır.

Araştırmanın **beşinci amacı** doğrultusunda; evlilik problemlerini çözme becerisinin algılanması, evlilik ilişkisinden alınan doyum düzeyi ve genel evlilik niteliği, eş ilişkisinde algılanan sosyal destek ve algılanan ebeveyn özyeterlik düzeyinin kadınların doğum sonrası depresyon düzeylerini yordamada anlamlı katkıları olup olmadığına bakılmıştır. İlişki Niteliği Ölçeğinde Çatışma alt

boyutunun, Evlilikte Uyum Ölçeği Toplam Puanının ve Ebeveyn Yetkinlik Ölçeğinin kadınlarda görülen doğum sonrası depresyonun anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür. Çatışma ile doğum sonrası depresyon arasında pozitif yönlü, evlilikte uyumu ve ebeveyn öz yeterlik algısı arasında negatif yönlü bir ilişkinin olduğu saptanmıştır.

İlgili literatür incelendiğinde eş çatışması ile doğum sonrası depresyon arasındaki ilişkiyi ortaya koyan araştırmalara rastlanmaktadır. Avusturalya’da doğumsonrası dönemde bulunan kadınlarla yapılmış olan anket çalışmasında ‘eş ile tartışma’nın doğum sonrası depresyon için belirgin bir risk faktörü oluşturduğu görülmüştür (Johnstone, Boyce, Hickley ve Morris-Yatees, 2001). Dennis ve Ross (2006), yapmış oldukları çalışmada doğum sonrası depresyon yaşayan annelerin, yaşamayanlara oranla anlamlı şekilde yüksek düzeyde çatışma yaşadıklarını belirlemişlerdir. Çalışmalarında depresif belirtiler gösteren kadınların kendilerini kızdıran, değiştirmeye çalışan ve çatışma yaşamamak adına zorlanmalarına neden olan eşlere daha çok sahip oldukları görülmüştür.

Farklı araştırmacılar evlilik ilişkisinin niteliği ve/ya evlilik ilişkisinden alınan doyum ile doğum sonrası depresyon arasındaki ilişkiyi ortaya koymuşlardır. Eberhard-Gran ve arkadaşları (2002) yaptıkları çalışmada eşle yetersiz ilişkinin doğum sonrası dönemde olan ve olmayan kadınlarda görülen depresyonla ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Dennis ve Ross’un (2006) aktardığına göre Zhang ve arkadaşları (1999) yapmış oldukları çok faktörlü basamaklı regresyon analizi sonucunda doğumsonrası depresyonu yordayıcı eşlerarası ilişkinin niteliğini de içeren yedi faktör belirlemişlerdir. Danacı ve arkadaşları (2002) ülkemizde yapmış oldukları çalışmada eşle olumsuz ilişkiye sahip olmanın, doğum sonrası depresyonun ortaya çıkmasında önemli bir çevresel faktör olduğuna işaret etmişlerdir. Benzer bulgulara Avustralya (Matthey et al. 2000), Taiwan (Huang ve Mathers 2001), Hong Kong (Lee, Yip, Leung ve Chung, 2004), Güney Afrika (Spangenberg ve Pieters 1991) gibi farklı kültürlere sahip ülkelerde yapılan çalışmalarda da rastlanılmıştır.

İlgili literatür incelendiğinde evlilik uyumu ile doğum sonrası depresyon arasındaki ters ilişkiyi ortaya koyan araştırmalara rastlanmaktadır (Yalçınkaya-Alkar ve Gençöz, 2005, ekleyeceğim).

İlgili literatür incelendiğinde ebeveyn öz yeterlik algısı ile ebeveynin depresif belirtileri arasında ters ilişkinin bulunduğu çeşitli araştırmalara rastlanmaktadır (Curtona Troutman, 1986; Gondoli ve Silverberg, 1997; Gross, Conrad, Fogg ve Wothke, 1994; Gross ve ark. 1999, Teti ve Gelfand, 1991). Bu çalışmalara ait bulguların çoğunluğunun ebeveyn öz yeterliği ile depresyon arasındaki ilişkinin yönünü tam olarak ortaya koyamadıkları görülmektedir. Ancak, Curtona ve Troutman (1986), yapısal eşitlik modelini kullanarak yapmış oldukları çalışmada, ebeveyn öz yeterlik algısının ebeveynliğin ilk birkaç ayında depresyonu etkileyen faktörlerden biri olduğunu ve ebeveyn öz yeterliğinin doğum sonrası depresyon üzerinde doğrudan etkisi bulunduğunu belirlemişlerdir.

Araştırmanın **altıncı amacı** doğrultusunda; ebeveynliğe geçiş döneminde bulunan çiftlerde, evlilik ilişkisinden alınan doyum düzeyi ve genel evlilik niteliğinde, eş ilişkisinde algıladıkları sosyal destekte, evlilik problemlerini çözme becerisinin algılanmasında, algıladıkları ebeveyn öz yeterliklerinde kadın ve erkekler açısından anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığı incelenmiştir. Evlilikte Problem Çözme Ölçeği, Evlilikte Uyum Ölçeği toplam puanı ve Anlaşma alt boyutu, Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği toplam puanı ile tüm alt boyutlarında erkeklerin lehine anlamlı fark bulunmuştur. Erkeklerin yüksek puan almış olmaları, Ebeveyn Yeterlik Ölçeğinin yapısı gereğince erkeklerin kadınlara göre kendilerini ebeveyn öz yeterliği konusunda daha olumsuz algıladıklarına işaret etmektedir.

Elde edilen bulgunun aksine ilgili literatür incelendiğinde cinsiyetin evlilikte problem çözmenin üzerine etkisini ortaya koyan herhangi bir bulguya rastlanmamıştır (Hünler, 2002).

Cinsiyetin evlilik doyumunu üzerinde etkisi olduğunu gösteren çalışmalara rastlanmaktadır. Bu çalışmalar kadınların erkeklere oranla evlilik ilişkilerinden aldıkları doyumun daha düşük olduğunu ortaya koymaktadır (Cheung, 2002; Gordon,

Boucom, Epstein, Burnet ve Rankin, 1999; Shek, 1995). Fışılıoğlu ve Demir (2000), ¼lkemizde yapmış oldukları çalışmada, Batı toplumlarına benzer olarak, kadınların eş uyumu ¼leđinden daha d¼ř¼k puanlar aldıklarını belirtmişlerdir.

Ebeveynliğe geçiş d¼neminde, kadın ve erkeklerin deneyimledikleri yeni roller, koşullar ve gereksinimler nedeniyle yeni ilişkiler kurmaları ve varolan ilişkilerini yeniden d¼zenlemeleri gerekmektedir. ¼stlendikleri yeni roller birçok yeni g¼rev ve sorumluluğu da beraberinde getirmektedir. Yapılan çok sayıda çalışma ebeveynliğin daha çok geleneksel g¼rev dağılımları ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Cowan ve ark. 1985; Cowan ve Cowan, 1988; Ferree, 1990; McHale ve Huston, 1985; Sanchez ve Thompson, 1997). Babalarla karşılaştırıldığında, annelerin ocuk bakımıyla ilgili daha b¼y¼k roller ¼stlendiđi g¼r¼lmektedir. Kadınlar, ocuk bakımıyla ilgili temel g¼revlere ek olarak, ilk çocuğun doğumundan sonra evle ilgili işlerin b¼y¼k çoğunluğuyla da karşı karşıya kalabilmektedir (Cowan ve ark. 1985). Dolayısıyla, ilk çocuğun d¼nyaya gelmesiyle birlikte işlerin paylaşımı ve sorumluluklar b¼y¼k ¼l¼de artmakta ve cinsiyet rolleri daha çok ayrımlaşmaktadır. Evle ilgili artan iş y¼k¼ fiziksel ve duygusal anlamda t¼keticisi olabilir ve yeni annelerin eşlerine karşı olumsuz duygular hissetmesine yol açabilir. Gerçekten, Belsky, Lang ve Huston (1986) yapmış oldukları çalışmada artan ev işlerini en fazla y¼klenen kadınların evlilik ilişkilerinin niteliğinde en olumsuz değişimi deneyimlediklerini ortaya koymuşlardır. B¼ylece, babanın d¼ř¼k d¼zeyde katılımı, kadınlar tarafından daha ¼nceden de varolduğu d¼ř¼n¼len paylaşımdaki orantısızlığı arttırabilir. Bu durum, evlilik çatışmasının artmasına ve evlilikten alınan doyumun d¼řmesine zemin hazırlayabilir. Bunun tersi d¼ř¼n¼ld¼đ¼nde, babanın artan d¼zeyde katılımı, aile işlevleri ve sorumlulukların paylaşımıyla ilgili olarak çiftlerin karşılıklı anlaşmalarını ve ortak kararlar almalarını sağlar (Goldberg ve ark., 1985; Leventhal-Belfer, Cowan, ve Cowan, 1992) ve evlilikten aldıkları doyumunu arttırır.

Belsky ve çalışma grubu (1986) yaptıkları araştırmada, ¼zellikle eşlerin cinsiyet rolleri daha geleneksel y¼nde değiştiğinde, daha modern olarak tanımlayabileceğimiz kadınların daha geleneksel olanlara g¼re çift ilişkilerinden

daha düşük doyum sağladıklarını belirlemişlerdir. Günümüz Türk ailesi incelendiğinde geleneksellik ve modernlik bir arada görülebilmektedir (Fişek ve Scherler, 1996). İşmen-Gazioğlu (2007) yapmış olduğu çalışmada genç yetişkinlerin evlilik ve aile içindeki rollerle ilgili çelişkili görüşler taşıdıklarını, kadın ve erkeklerin evliliğe yönelik tutumlarının geleneksel-modern ölçütü içerisinde farklılaştığını saptamıştır. Günümüzde sosyo-ekonomik gelişmeyle birlikte erkeklerin güç konusundaki baskınlıklarında azalma, kadının etkililiğinde artma ve daha eşitlikçi bir evlilik ilişkisine sahip olmada artış görülmektedir (İmamoğlu ve Yasak, 1997). Değişen bağlamda, eşlerin cinsiyet senaryolarında uyumsuzluk ve anlamını tam kavrayamadıkları yeni ilişki beklentileri gibi etkenler, ebeveynliğe geçiş döneminde evlilikten alınan doyuma düşmenin yaşanmasına ve evlilik ilişkilerinin niteliğinde olumsuz değişime neden olabilir. Özellikle günümüzde genç yetişkinlik döneminde bulunan kadınların “eşler tüm işleri paylaşmalıdır”, “her iki eş de çalışmalıdır”, “kariyer sahibi olmak evlilikten daha önemlidir”, “evlilikte güç paylaşılmalıdır” gibi evlilik ve aile hayatına ilişkin görüşlere erkeklere göre daha çok sahip olması (İşmen-Gazioğlu, 2007) evlilik uyumlarının erkeklerden daha düşük algılanmalarıyla sonuçlanabilir.

Kadınların evlilik uyumlarını daha düşük algılama nedenleri eşlerinin ev işlerine ve bebeğin bakımına katılımıyla ilgili doğum öncesi dönemdeki beklentilerine de dayanabilir. Bu beklentiler gerçekçi olmama eğilimi gösterdiklerinden dolayı eşleri tarafından sıklıkla karşılanamamaktadır (Ruble ve ark. 1988). Bu durum ebeveynliğe geçiş sürecinde esas yükü ağırlıklı olarak annenin taşıyor olmasıyla açıklanabilir (Belsky, 1985). Doğumun kendisi başlı başına zor bir süreç olduğu kadar, doğum sonrası dönemde geceleri uykusuz kalmak da yorucudur. Ayrıca, doğumdan sonraki ilk aylarda özellikle bebeklerini emziren ve çalışmayan ya da henüz işlerine geri dönmemiş olan kadınlar bebek bakımıyla ilgili sorumluluğun neredeyse tamamını üstlenirler. Beklentilerinin çok üzerinde sorumluluk yükleniyor olmak, bebek doğduktan sonra kadınların evlilikle ilgili algıları üzerinde olumsuz etki yaratabilir (Belsky, 1985). Doğum sonrası dönemde babanın yüksek düzeyde katılımı kadının gerçekçi olmayan beklentilerini ve eşitsizlik ile ilgili duygularını azaltabilir. Burada göz önünde bulundurulması gereken sadece iş yükünün miktarı

değil, aynı zamanda kadınların eşitliğin eksikliğine ve paylaşma ile yakınlık duygularına ne şekilde tepki verdiği (Levy-Shiff, 1994).

Araştırma bulgularında erkeklerin ebeveyn öz yeterliğini kadınlara oranla daha düşük algıladıkları görülmektedir. İlgili literatürde cinsiyetin ebeveyn öz yeterliği üzerinde etkisi olduğunu gösteren çalışmalara rastlanmaktadır (Froman ve Owen, 1989; Hudson, Elek ve Ofe Fleck, 2001; Reece ve Harkless, 1998). Söz konusu çalışmalarda, bebeğin doğumunu izleyen ilk aylarda, ebeveynliğe geçiş döneminde bulunan babaların bebek bakımı öz yeterliklerinin annelere göre daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Annelerin ve babaların ebeveyn öz yeterliliği algılarındaki farklılık kadınların bebek bakımıyla ilgili daha fazla deneyim fırsatına sahip olmalarından ve babalara göre daha fazla destek görmelerinden kaynaklanabilir. Babaların çoğu bebeklerin doğumundan birkaç gün sonra tekrar işlerine dönmek durumunda kalmaktadır. Bundan dolayı, en azından gündüzleri iş saatinde, eşlerine oranla bebek bakımıyla ilgili deneyim elde etme fırsatına daha az sahip olmaktadır.

Ayrıca, birçok kültürde olduğu gibi geleneksel Türk ailesinde de çocuğa temel bakım veren kişi olarak anne görülmektedir. Bu durum, babaların çocuk bakımı konusunda kendilerini daha çok eşlerine yardımcı konumunda görmelerine neden olabilir. Dolayısıyla uygun çocuk bakımı tepkilerini bilmeye, bebek bakımıyla ilgili görevleri başarmada kendi yetilerine güvenmeye, bebeklerinin kendi çabalarıyla tutarlı tepkiler vereceğine ve yakın çevre tarafından destekleneceğine dair inançları annelerden daha düşük olabilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma, çeşitli doğumöncesi ve doğumsonrası etkenlerin ebeveynliğe geçiş döneminde bulunan anne-babaların ebeveyn öz yeterlik algıları üzerindeki etkilerinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada, anne ve babalara evlilik ilişkisinden alınan doyum düzeyi ve genel evlilik niteliğini ölçmeyi amaçlayan “Evlilikte Uyum Ölçeği”, eş ilişkisinde algılanan sosyal desteği ölçmek için “İlişki Niteliği Ölçeği”, evli bireylerin ilişkilerinde karşılaştıkları problemleri nasıl çözümledikleri ve algıladıkları evlilik problemlerini çözme becerileri “Evlilikte Problem Çözme Ölçeği”, kadınlarda doğum sonrası depresyonu belirlemek için “Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği”, yeni anne-babaların ebeveyn rolündeki yetkinlikleriyle ilgili kişisel yargılarını belirlemeyi amaçlayan araştırmacı tarafından geliştirilmiş “Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği” ve bireyler hakkında demografik bilgilere ulaşmak için “Kişisel Bilgi Formu” veri toplama araçları olarak kullanılmıştır.

Araştırmanın örneklemini İstanbul ili, Şişli ilçesi sınırlarında yaşayan, 3-6 aylık bebekleri olan ve ilk bebeklerine sahip olmuş, 140 kadın ve 111 erkek olmak üzere toplam 251 evli anne-babalar oluşturmuştur. Araştırmada verilerin çözümü için frekans ve yüzdeler çıkarılmış, ilişkiel çözümlenmeler için Pearson Çarpım Moment Korelasyon katsayıları, çiftlere ait puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla eşleştirilmiş grup t testi, Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeğine ait toplam ve alt boyut puanlarının aritmetik ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla bağımsız grup t testi, çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek için çift boyutlu, çift yönlü varyans analizi ve çeşitli değişkenlerin ebeveynliğe geçiş sürecindeki anne-babaların öz yeterlik algılarını ve kadınların doğum sonrası depresyonunu yordamada anlamlı katkıları bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla da basamaklı regresyon analizi yapılmıştır.

Araştırma sonucunda incelenen değişkenlerden evlilik uyumunun erkeklerde ebeveyn öz yeterliğini yordamada katkıda bulunduğu, yaş, evlilikte problem çözme, sosyal destek, derinlik ve çatışmanın ise ebeveyn öz yeterlik algısını yordamadığı görülmüştür. İncelenen değişkenlerden doğum sonrası depresyonun, yaşın ve ilişkideki derinliğin kadınların ebeveyn öz yeterliğini yordayıcı anlamlı birer değişken olduğu belirlenmiştir. Ancak evlilik uyumu, evlilikte problem çözme, sosyal destek ve çatışmanın kadınlarda ebeveyn öz yeterliğini yordamada anlamlı katkısının bulunmadığı saptanmıştır. Kadınlar ve erkeklerin ebeveyn olarak öz yeterlik algıları birarada değerlendirildiğinde ise evlilik uyumu ve yaş anlamlı yordayıcılar olarak karşımıza çıkmıştır.

Çalışmanın bir diğer amacı doğrultusunda; evlilik problemlerini çözme becerisinin algılanması, evlilik ilişkisinden alınan doyum düzeyi ve genel evlilik niteliği, eş ilişkisinde algılanan sosyal destek ve algılanan ebeveyn öz yeterlik düzeyinin kadınların doğum sonrası depresyon düzeylerini yordamada anlamlı katkıları olup olmadığına bakılmıştır. Eş ile yaşanan çatışma, evlilikte uyumu ve ebeveyn öz yeterliğinin kadınlarda görülen doğum sonrası depresyonun anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür. Çatışma ile doğum sonrası depresyon arasında pozitif yönlü, evlilikte uyum toplam puanı ve ebeveyn öz yeterliği arasında negatif yönlü bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Ayrıca çalışmaya katılan kadınların %27,1'inde doğum sonrası depresyon tespit edilmiştir.

Araştırmada kadın ve erkekler arasında çeşitli değişkenler açısından anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığı incelenmiş, evlilikte problem çözme ve evlilik uyumunda erkeklerin lehine anlamlı farka rastlanmıştır. Evlilikte Problem Çözme Ölçeği, Evlilikte Uyum Ölçeği toplam puanı ve Anlaşma alt boyutunda erkeklerin lehine anlamlı fark bulunmuştur. Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği toplam puanı ile tüm alt boyutlarında ise kadınların lehine bir durum söz konusu olmuştur.

Bu sonuçlar doğrultusunda aşağıda yer alan önerilerde bulunulabilir:

1. Araştırmacı kendi amaçları doğrultusunda anne-babaların ebeveyn öz yeterlik algılarını belirleyebilmek için 3-6 aylık bebekleri olan bireylere yönelik bir ölçek geliştirmiştir. Ölçek kullanışlı olmasına rağmen, kapsadığı yaş dönemi

nedeniyle kısıtlılığı bulunmaktadır. Farklı yaş dönemlerinde bulunan çocuklara sahip anne-babaların farklı ebeveynlik becerilerine sahip olmaları beklendiği için, farklı yaş dönemlerinde bulunan anne-babaların öz yeterliklerini algılamalarına yönelik ölçek geliştirme çalışmaları yapılmalıdır.

2. Ebeveyn öz yeterlik inancı kişisel, bağlamsal ve çocuğa özgü birçok değişkenden etkilenmektedir. Örneğin, anne-babaların kendi çocukluklarındaki bağlanma şekilleri, ebeveynlik rolü için zihinsel ve/ya maddi olarak kendilerini ne oranda hazır hissettikleri, kişilik özellikleri gibi birçok faktör çocuk yetiştirme konusundaki öz yeterlik inançlarıyla ilişkilidir. Dolayısıyla konuyla ilgili farklı değişkenleri inceleyen yeni araştırmalara yer verilmelidir.
3. Ebeveynliğe geçiş, birçok değişimin yaşandığı, bireylerin yeni rollerine uyum sağlamaları, yeni ilişkiler geliştirmeleri ve varolan ilişkilerini yeniden düzenlemelerinin gerektiği bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde bulunan bireylere yönelik hazırlanacak eğitim programları anne-babaların sürece özgü değişimlere hazırlıklı olmalarını, bu dönemi daha kolay ve sağlıklı geçirmelerini ve kendilerini geliştirecek kazanımlarda bulunmalarını sağlayacaktır.
4. Bu çalışma İstanbul ili sınırları içersinde yapılmıştır. Kozmopolit bir şehir olması nedeniyle farklı kültürel ve sosyo-ekonomik özelliklere sahip kişileri birarada barındırdığı düşünülse de farklı özelliklere sahip gruplara da benzer çalışmaların yapılmasının ebeveynliğe geçiş dönemini daha iyi anlamak açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.
5. Araştırma evli bireyler üzerinde yapılmıştır. Ancak bekar ya da boşanmış anne-babaların ebeveynlik sürecini ne şekilde deneyimledikleri ve bu deneyimlerin ebeveyn öz yeterlik inançlarını ne şekilde etkilediğiyle ilgili çalışmalara yer verilmelidir.

6. Evlilik ilişkisinin ailenin başlangıcı olduğu ve aileye katılan her yeni üye ile birlikte genişleyen bir sistem halini aldığı gözönünde bulundurulursa, bu ilişki biçimine yönelik danışmanlık hizmetlerinin yaygınlaştırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca gençlere, evlilik kurumunu farklı yönleriyle tanıtan, gelecekte bireylerin daha sağlıklı evlilik ve aile ilişkileri kurulmasını sağlayacak “Evlilik Okulları” yaygınlaştırılmalıdır. Böylece bireylerin daha evlenmeden önce konunun önemini kavrayarak kendilerini, birbirlerini, evlilik süreçlerini tanımaları ve çocuk sahibi olma konusunda daha bilinçli şekilde karar vermeleri sağlanmış olacaktır.
7. Ebeveyn öz yeterliği inancının gelişiminde ebeveynin çocuk gelişimi konusunda bilgi sahibi olmasının önemli bir etken olduğu görülmektedir. Dolayısıyla çocuk gelişimi ve bakımı konusunda bireyleri bilgilendirmek, anne-baba-çocuk ilişkilerini geliştirmek ve çocukla olumlu etkileşimler kurmayı sağlamak için basın, radyo, TV gibi kitle araçlarının geniş gruba ulaşmak açısından faydalı olacağı düşünülmektedir. Konunun uzmanı kişilerle anne-babaları biraraya getirerek hazırlanacak eğitici programlar düzenlenmelidir.

KAYNAKÇA

- Ahlborg, T., Dahlöf, L.G., & Hallberg, L.R.M. (2005). Quality of the Intimate and Sexual Relationship in First-Time Parents Six Months after Delivery, **The Journal of Sex Research**, Vol. 42, 167-175.
- Altemus, M., Fong, J., Yang, R., Damast, S. Luine, V. & Ferguson, D. (2004). Changes in Cerebrospinal Fluid Neurochemistry during Pregnancy, **Biological Psychiatry**, 56, 386-392.
- Antonucci, T. C., & Mikus, K. (1988). The power of parenthood: Personality and Attitudinal Changes during the Transition to Parenthood, In G. Y. Michaels & W. A. Goldberg (Eds.), **The Transition to Parenthood: Current Theory and Research**, (pp. 62-84). Cambridge, England: Cambridge University Press.
- American Psychiatric Association (1994). Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fourth Edition (DSM-IV). Washington DC, American Psychiatric Association.
- Aydin, N., İnandı, T., Yiğit A., Nalan N. & Hodoğlugil S. (2004). Validation of the Turkish Version of the Edinburgh Postnatal Depression Scale among Women within their First Postpartum, **Social Psychiatry And Psychiatric Epidemiology**, 39, 483-486.
- Ballenski, C. B., & Cook, A. S. (1982). Mothers' Perceptions of their Competence in Managing Selected Parenting Tasks. **Family Relations**, 31, 489-494.
- Bandura, A. (1997). **Self-efficacy: The Exercise of Control**, New York: W. H. Freeman.

- Bandura, A. (1994). Self-efficacy. In V. S. Ramachaudran (Ed.), **Encyclopedia of Human Behavior** (Vol. 4, pp. 71-81). New York: Academic Press.
- Bandura, A. (1993). Perceived Self-efficacy in Cognitive Development and Functioning, **Educational Psychologist**, 28 (2), 117-148.
- Bandura, A. (1989). Regulation of Cognitive Processes through Perceived Self-efficacy. **Developmental Psychology**, 25, 729-735.
- Bandura, A. (1986). **Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Bandura, A. (1982). Self-efficacy in Human Agency. **American Psychologist**, 37, 122-147.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavioral Change. **Psychological Review**, 84, 191-215.
- Barker, P. (1986). **Basic Family Therapy**. USA: Oxford University Press.
- Baugh, C. W., Avery, A. W., & Sheets-Haworth, K. L. (1982). Marital Problem Solving Scale: A Measure to Assess Relationship Conflict Negotiation Ability. **Family Therapy**, 9, 43-51.
- Beck C (1996) A Meta-Analysis of the Relationship between Postpartum Depression and Infant Temperament. **Nursing Research**, 45, 225–30.
- Bell, L. Goulet, C. St-Cyr Tribble, D., Paul, D., Boisclair, A., Tronick, E.Z. (2007) Mothers' and Fathers' Views of the Interdependence of Their Relationships With Their Infant A Systems Perspective on Early Family Relationships, **Journal of Family Nursing** , 13 (2), 179-200
- Belsky, J. (1985). Exploring Individual Differences in Marital Change across the Transition to Parenthood: The Role of Violated Expectations. **Journal of Marriage and the Family**, 47, 1037- 1044.

- Belsky, J., & Isabella, R. (1985). Marital and Parent-Child Relationships in the Family of Origin and Marital Change Following the Birth of a Baby: A Retrospective Analysis. **Child Development**, 56, 342-349.
- Belsky, J., & Kelly, J. (1994). **The Transition to Parenthood: How a First Child Changes a Marriage**. New York: Bantam Doubleday Dell.
- Belsky, J., Lang, M., & Huston, T. L. (1986). Sex-typing and Discussion of Labor as Determinants of Marital Change across the Transition to Parenthood. **Journal of Personality and Social Psychology**, 50, 517-522.
- Belsky, J., Lang, M., & Rovine, M. (1985). Stability and Change in Marriage across the Transition to Parenthood: A Second Study. **Journal of Marriage and the Family**, 47, 855-865.
- Belsky, J. & Rovine, M. (1990). Patterns of Marital Change across the Transition to Parenthood: Pregnancy in the Three Years Postpartum, **Journal of Marriage and Family**, 52, 5-19.
- Belsky, J. & Rovine, M. (1984). Social-network Contact, Family Support and the Transition to Parenthood. **Journal of Marriage and the Family**, 46,455-462.
- Belsky, J., Sligo, J., Jaffee, S. R., Woodward, L., & Silva, P. A. (2005). Intergenerational Transmission of Warm-Sensitive-Stimulating Parenting: A Prospective Study of Mothers and Fathers of 3-year-olds. **Child Development**, 76, 384-396.
- Belsky, J., Spanier, G. B., & Rovine, M. (1983). Stability and Change in Marriage across the Transition to Parenthood. **Journal of Marriage and the Family**, 45, 551-566.
- Belsky, J., Youngblade, L., Rovine, M., & Volling, B. (1991). Patterns of Marital Change and Parent-child Interaction. **Journal of Marriage and the Family**, 53, 487-498.
- Belsky, J., & Volling, B.L. (1987). Mothering, Fathering, and Marital Interaction in the Family Triad during Infancy: Exploring Family System's Processes. In P. W. Berman & F. A. Pedersen (Eds.), **Men's Transition to Parenthood:**

Longitudinal Studies of Early Family Experience (pp. 37–64). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Ass.

Benokraitis, V.N. (1996). **Marriages and Families: Changes, Choices, and Constraints**. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

Binda, W. & Crippa, F. (2000). Parental Self-efficacy and the Characteristics of mother and father in the Transition to Parenthood. In C.Violoto, E. Oddone-Paolucci, M. Genuis (Eds.), **The Changing Family and Child Development**, (pp. 117-131). Ashgate Publishing, London, England.

Boath, E.H., & Henshaw, C. (2001). The Treatment of Postnatal Depression: A Comprehensive Literature Review. **Journal of Reproductive & Infant Psychology**, 19 (3), 215–248.

Boger, R. P., & Smith, A. B. (1986). Developing Parental Skills: A Holistic, Longitudinal Process, **Infant Mental Health Journal**, 7 (2), 103-111.

Bomar, P.J. (1989) Family Stress. In P.J. Bomar (Ed). **Nurses and Family Health Promotion: Concepts, Assessment, and Interventions**. (pp. 103-114). Baltimore: Williams & Wilkins.

Bondy, E. M. ve Mash, E. J. (1999), Parenting Efficacy, Perceived Control over Caregiving Failure, and Mothers' Reactions to Preschool Children's Misbehavior. **Child Study Journal**, 29 (3):157-73 1999

Bohlin, G., & Hagekull, B. (1987). Good Mothering: Maternal Attitudes and Mother-Infant Interaction. **Infant Mental Health Journal**, 8, 352-363.

Braungart-Rieker, J., Courtney, S., & Garwood, M. M. (1999). Mother- and Father-Infant Attachment: Families in Context. **Journal of Family Psychology**, 13, 535-553.

Brittner, P.A. & Phillips, D. A. (1995). Predictors of Parent and Provider Satisfaction with Child Day Care Dimensions: A Comparison of Center-based and Family Child Day Care. **Child Welfare**, 74 (6), 1135-1168.

- Brockington, I., (2004), Postpartum psychiatric disorders. **The Lancet**, 363, (9405) 303-310.
- Bugental, D. B., & Shennum, W. A. (1984). “Difficult” Children as Elicitors and Targets of Adult Communication Patterns: An Attributional-Behavioral Transactional analysis. **Monographs of the Society for Research in Child Development**, 49 (1). 1-81.
- Büyüköztürk, Ş., (2002) **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı** 2. Baskı, Başak Matbacılık; Ankara.
- Campis, L. K., Lyman, R. D., & Prentice-Dunn, S. (1986). The Parental Locus of Control Scale: Development and Validation. **Journal of Clinical Child Psychology**, 15, 260–267.
- Carter, B. & McGoldrick, M. (1989). Overview: The Changing Family Life Cycle-A Framework for Family Therapy. In B. Carter & M. McGoldrick (Eds.), **The Changing Family Life Cycle**, 2nd Ed.,(pp. 3-28), New York: Gardner Press.
- Carter, E. & McGoldrick, M. (1980). The Family Life Cycle and Family Therapy: An Overview. In E. Carter & M. McGoldrick (Eds.), **The Family Life Cycle: A Framework for Family Therapy** (pp. 3-20). New York: Gardner Press.
- Cheung, (2002) Cheung, S-K. (2002). Evaluating the Psychometric Properties of the Chinese Version of the Interactional Problem-Solving Inventory, **Research on Social Work Practice**, 12, 490-501.
- Chick, N., & Meleis, A.I. (1986). Transitions: A Nursing Concern. In P.L. Chinn (Ed.), **Nursing Research Methodology: Issues and Implementation** (pp. 237-257). Rockville, MD: Aspen.
- Cicchetti, D., Rogosch, F.A., & Toth, S.L. (1998). Maternal Depressive Disorder and Contextual Risk: Contributions to the Development of Attachment Insecurity and Behavior Problems in Toddlerhood. **Development and Psychopathology**, 10, 283-300.

- Coiro, M. J., & Emery, R. E. (1998). Do Marriage Problems Affect Fathering More than Mothering? A Quantitative and Qualitative Review. **Clinical Child and Family Psychology Review**, 1, 23-40.
- Conrad, B., Gross, D., Fogg, L., & Ruchala, P. (1992). Maternal Confidence, Knowledge, and Quality of Mother–Toddler Interactions: A Preliminary Study. **Infant Mental Health Journal**, 13, 353–362.
- Coleman, P.K. (1998). Maternal Self-Efficacy Beliefs as Predictors of Parenting Competence and Toddlers' Emotional, Social, and Cognitive Development. **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, The Eberly College of Arts and Sciences at West Virginia University.
- Coleman, P.K.,Karraker, K. H. (2003) Maternal Self-Efficacy Beliefs, Competence In Parenting, And Toddlers’ Behavior and Developmental Status, **Infant Mental Health Journal**, Vol. 24(2), 126-148.
- Coleman, P.K., & Karraker, K. H. (2000). Parenting Self-Efficacy among Mothers of School-age Children: Conceptualization, Measurement, and Correlates. **Family Relations**, 49, 13 – 24.
- Coleman, P.K. & Karraker, K. (1998). Self-efficacy and Parenting Quality: Findings and Future Applications. **Developmental Review**, 18, 47-85.
- Cooper, P., Campbell, E., Day, A., Kennerley, H., & Bond, A. (1988). Nonpsychotic Psychiatric Disorder after Childbirth. **British Journal of Psychiatry**, 152, 799-806.
- Cowan, P. A. (1997). Beyond Meta-Analysis: A Plea for a Family Systems View of Attachment. **Child Development**, 68, 601-603.
- Cowan, P. A. (1991): Individual and Family Life Transitions: A Proposal for a new Definition. In: Cowan, P. & Hetherington, M. (Eds.). **Family Transitions: Advances in Family Research**. (pp. 3-30), Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Cowan, C.P.& Cowan, P. A. (2000), **When Partners Become Parents**. 2nd Ed. New Jersey, Lawrence Erlbaum Ass. Inc.

- Cowan, C.P.& Cowan, P. A. (1995), Interventions to Ease the Transition to Parenthood: Why They Are Needed and What They Can Do?, **Family Relations**, 44, 412-423
- Cowan, C.P. & Cowan, P. A. (1988), Changes in Marriage During the Transition to Parenthood: Must We Blame the Baby? **The Transition to Parenthood: Current Theory and Research**. Cambridge University Press. 114-156
- Cowan, C.P. & Cowan, P. A. (1987), Men's Involvement in Parenthood: Identifying the Antecedents and Understanding the Barriers. **Men's Transitions to Parenthood: Longitudinal Studies of Early Family Experience**. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates. 145-174.
- Cowan, C.P., Cowan, P.A., Heming, G., Garrett, E., Coysh, W.S., Curtis-Boles, H., & Boles, A.J. (1985). Transition to Parenthood: His, hers and theirs. **Journal of Family Issues**, 6, 451-481.
- Cowan, C.P, Cowan, P.A, Heming, G., Miller, N. (1991), Becoming a Family: Marriage, Parenting, and Child Development. In P. A. Cowan and M. Hetherington (Eds.), **Family Transitions: Advances in Family Research**. (pp. 79–109). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Cox, A.D., Puckering, C., Pound, A., & Mills, M. (1987). The Impact of Maternal Depression in Young Children. **Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines**, 28, 917-928.
- Cox, J. L., Connor, Y., Kendell, R.E. (1982) Prospective Study of the Psychiatric Disorders of Childbirth. **British Journal of Psychiatry**, 140, 111-117.
- Cox, M. J., Paley, B., Burchinal, M., & Payne, C. C. (1999). Marital Perceptions and Interactions across the Transition to Parenthood. **Journal of Marriage and the Family**, 61, 611-625.

- Cox, V. J., Holden, & J.M. Sagovsky, R. (1987), Detection of postnatal depression: development of the 10-item Edinburgh Postnatal Depression Scale. **British Journal of Psychiatry**. 150, 782-786
- Cox, A., Puckering, C., Pound, A., & Mills, M. (1987). The Impact of Maternal Depression in Young Children. **Journal of Child Psychology and Psychiatry**, 28, 917-928.
- Crnic, K. A., Greenberg, M. X, Ragozin, A. S., Robinson, N. M., & Basham, R. (1983). Effects of Stress and Social Support on Mothers and Premature and Full-term Infants. **Child Development**, 54, 209-217.
- Cummings, E. M., Goeke-Morey, M. C., & Raymond, J. (2004). Fathers in Family Context: Effects of Marital Quality and Marital Conflicts. In M. Lamb (Ed.), **The Role of the Father in Child Development** (4th ed., pp. 272-306). New York: John Wiley.
- Cummings, E. M., & O'Reilly, A. W. (2004). Fathers in Family Context: Effects of Marital Quality on Child Adjustment. In M. E. Lamb, (Ed.), **The Role of the Father in Child Development** (4th ed.; pp. 49-65). New York: John Wiley.
- Cutrona, C.E., (1996). **Social Support in Couples: Marriage as a Resource in Times of Stress**, Sage Publications.
- Cutrona, C.E., (1983). Causal Attributions and Perinatal Depression. **Journal of Abnormal Psychology**, 92, 161-172.
- Cutrona, C., & Troutman, B. (1986). Social Support, Infant Temperament, and Parenting Self-efficacy: A Mediation Model of Postpartum Depression. **Child Development**, 57, 1507-1518.
- Çağın, Ö. (2005). Doğum Sonrası Depresyonun Etyolojisinin Biyopsikososyal Bakış Açısından Değerlendirilmesi, **Türk Psikoloji Yazıları**, 8 (16) 55-71.
- Danacı, A. E., Dinç G., Deveci A., Şen F.S.& İçelli İ. (2002). Postnatal Depression in Turkey: Epidemiological and Cultural Aspects, **Social Psychiatry Psychiatr Epidemiology**, 37, 125-129.

- Dennis C-L. & Ross L. (2006), Women's Perceptions of Partner Support and Conflict in the Development of Postpartum Depressive Symptoms. **Journal of Advanced Nursing**, 56, 588-599.
- Derelioğlu Y. (2004), Üniversite Öğrencilerinde Eleştirel Düşünme İle Denetim Odağı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dindar, İ., & Erdoğan, S. (2007). Screening of Turkish Women for Postpartum Depression Within the First Postpartum Year: The Risk Profile of a Community Sample, **Public Health Nursing**, 24 (2), 176–183
- Doherty, W. J., Kouneski, E. F.& Erickson, M. F. (1988) Responsible Fathering: An Overview and Conceptual Framework. **Journal of Marriage and the Family**, 60, 277-292.
- Dohrenwend, B.S., Askenasy, A.R., Krasnoff, L., Dohrenwend, B.P., (1978) Exemplification of a Method for Scaling Life Events: The PERI Life Events Scale **Journal of Health and Social Behavior**, 19 (2), 205-229.
- Dohrenwend, B. S., & Dohrenwend. B. P. (1974). **Stressful Life Events: Their Nature and Effects**, New York: Wiley.
- Donovan, W. L. (1981). Maternal Learned Helplessness and Physiologic Response to Infant Crying. **Journal of Personality and Social Psychology**, 40, 919–926.
- Donovan, W. L., & Leavitt, L. A. (1989). Maternal Self-efficacy and Infant Attachment: Integrating Physiology, Perceptions, and Behavior. **Child Development**, 60, 460–472.
- Donovan, W. L., Leavitt, L. A., & Walsh, R. O. (1990). Maternal Self-efficacy: Illusory Control and its Effect on Susceptibility to Learned Helplessness. **Child Development**, 61, 1638–1647.

- Dumka, L. E., Stoerzinger, H. D., Jackson, K. M., & Roosa, M. W. (1996). Examination of the Cross-Cultural and Cross-Language Equivalence of the Parenting Self-Agency Measure. **Family Relations**, 45, 216–222.
- Dyer E. D. (1963) Parenthood as Crisis: A Restudy. **Marriage and Family Living**, 25, 196-201.
- Easterbrooks, M. A., & Emde, R. N. (1988). Marital and Parent-Child Relationships: The Role of Affect in the Family System. In R. A. Hinde & J. S. Hinde (Eds.), **Relationships within Families: Mutual Influences** (pp. 83-103), New York: Oxford University Press.
- Eaton M. M. (2007) Self-Efficacy in First-Time Mothers: a Comparison of Younger and Older Mothers. **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Kansas State University.
- Eberhard-Gran M., Eskild A., Tambs K., Samuelsen S.O. & Opjordsmoen S. (2002) Depression in Postpartum and Non-Postpartum Women: Prevalence and Risk Factors. **Acta Psychiatrica Scandinavia** 106, 426–433.
- Engindeniz, A. N., Küey L. & Kültür S. (1996). Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği Türkçe Formu Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması. **Bahar Sempozyumları 1. Kitabı**, Psikiyatri Derneği Yayınları, Ankara, 51-52
- Entwisle, D. R., & Doering, S. (1988). The Emergent Father Role. **Sex Roles**, 18, 119-141.
- Erel, O., & Burman, B. (1995). Interrelatedness of Marital Relations and Parent-Child Relations: A Meta-Analytic Review. **Psychological Bulletin**, 118, 108-132.
- Falicov , C. J. (1988). (Ed.) **Family Transitions: Continuity and Change over the Life Cycle**. New York Guilford.
- Feeney, J.A., Hohaus, L., Noller P. & Alexander, R. P. (2001) **Becoming Parents; Exploring the Bonds between Mothers, Fathers, and Their Infants**. Cambridge University Press.

- Feldman, R. (2000). Parents' Convergence on Sharing and Marital Satisfaction, Father Involvement, and Parent-Child Relationship at the Transition to Parenthood. **Infant Mental Health Journal**, 21(3), 176–191.
- Feldman, S. S., & Nash, S. C. (1984). The Transition from Expectancy to Parenthood: Impact of the Firstborn Child on Men and Women. **Sex Roles**, 11, 84-95.
- Ferketich, S., & Mercer, R. (1995). Parental-Infant Attachment of Experienced and Inexperienced Fathers during Infancy. **Nursing Research**, 44, 31–37.
- Ferree, M. M. (1990). Beyond Separate Spheres: Feminism and Family Research. **Journal of Marriage and the Family**, 52, 866– 884.
- Fıfıloğlu ve Demir (2000), Applicability of the dyadic adjustment scale for measurement of marital quality with Turkish Couples, **European Journal of Psychological Assesment**; 16, 214-218
- Fidaner, Hüray, (1995). **Ruh Sağlığı Hizmetlerinde Aileye Yaklaşım**, İzmir: Sevdı Matbaacılık.
- Field, T. (1998). Maternal Depression Effects on Infants and Early Interventions. **Preventive Medicine: An International Journal Devoted to Practice and Theory**, 27, 200-203.
- Fıfık, G. O., Scherler, H. R. (1996). Toplumsal Değişim ve Eşler: Cinsiyet Senaryolarının Sınırlarını Genişletme Amaçlı Bir Terapi Yaklaşımı. **Türk Psikoloji Dergisi**, 11 (36), 1-11.
- Fox, G. L., Bruce, C. & Combs-Orne, T. (2000). Parenting Expectations and Concerns of Fathers and Mothers of Newborn Infants, **Family Relations**, 49, 123-131.
- Froman, R., & Owen, S. (1989). Infant Care Self-Efficacy. **Scholarly Inquiry for Nursing Practice: An International Journal**, 3, 199–211.

- Frosh, C. A., Mangelsdorf, S. C., & McHale, J. L. (1998). Correlates of Marital Behavior at 6 Months Postpartum. **Developmental Psychology**, 34, 1438-1449.
- Gale, S., & Harlow, B.L., (2003). Postpartum Mood Disorders: A Review of Clinical and Epidemiological Factors, **Journal of Psychosomatic Obstetric Gynaecology**. 24(4):257-66.
- Galín, K., & Brommer, B. (1996). **Family Communication**. USA: Harper Collins College Publishers.
- Garbarino, J. (1977). The Human Ecology of Child Maltreatment: A Conceptual Model for Research. **Journal of Marriage and the Family**, 39 (4), 721-735.
- Gecas, V. (1989). The Social Psychology of Self-Efficacy. **Annual Review of Sociology**, 15, 291–316.
- Gelfand, D. M., & Teti, D. M. (1990). The Effects of Maternal Depression on Children. **Clinical Psychology Review**, 10, 329–353.
- Glade, A., Bean, R., Vira, R. (2005). A Prime Time for Marital/Relational Intervention: A Review of the Transition to Parenthood Literature with Treatment Recommendations, **American Journal of Family Therapy**, V33 (4), pp. 319-336.
- Goldberg, W.A. (1988), "Introduction: Perspectives on the Transition to Parenthood" **The Transition to Parenthood: Current Theory and Research**. Cambridge University Press. 1-22
- Goldberg, W. A., Michaels, G. Y, & Lamb, M. E. (1985). Husbands' and Wives' Adjustment to Pregnancy and First Parenthood. **Journal of Family Issues**, 6, 483-504.
- Goldenberg, I., & Goldenberg, H. (1990). **Family Therapy and Overview**. (3th ed.) USA: Brooks/Cole Publishing Com.

- Goodnow, J. J., & Collins, W. A. (1990). **Development According to Parents: The Nature, Sources, and Consequences of Parents' Ideas**. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Gondoli, D. M., & Silverberg, S. B. (1997). Maternal Emotional Distress and Diminished Responsiveness: The Mediating Role of Parenting Efficacy and Parental Perspective Taking. **Developmental Psychology**, 33, 861–868.
- Gordon, K.C., Baucom, D.H., Epstein, N., Burnett, C.K, & Rankin, L.A. (1999). The Interaction between Marital Standards and Communication Patterns: How does it Contribute to Marital Adjustment? **Journal of Marital & Family Therapy**, 25, 211-223.
- Gottlieb, B. H., & Pancer, S. M. (1988). Social Networks and the Transition to Parenthood. In G. Y. Michaels & W. A. Goldberg (Eds.), **The Transition to Parenthood: Current Theory and Research** (pp. 235-269). Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Gotlib, I.H., & Whiffen, V.E. (1989) Stress, Coping, and Marital Satisfaction in Couples with a Depressed Wife. **Canadian Journal of Behavioural Science**, 21, 401-418.
- Gotlib, I.H., Whiffen, V.E., Wallace, P.M. & Mount, J.H.(1991). Prospective investigation of postpartum depression: factors involved in onset and recovery. **Journal of Abnormal Psychology**, 100, 122-132.
- Gottman, J.M.,& Notarius, C.I. (2000). Decade Review: Observing Marital Interaction. **Journal of Marriage and Family**, 62, 927-948.
- Gregoire, A. (1995). Hormones and Postnatal Depression. **British Journal of Midwifery**, 3, 99-105.
- Gross, D., Conrad, B., Fogg, L. & Wothke, W. (1994). A Longitudinal Model of Maternal Self-Efficacy, Depression and Difficult Temperament during Toddlerhood. **Research in Nursing and Health**, 17, 207-215.

- Gross, D., Sambrook, A., & Fogg, L. (1999). Behavior Problems among Young Children in Low-Income Urban Day Care Centers. **Research in Nursing & Health**, 22, 15-25.
- Gülseren, L. (1999) Doğum Sonrası Depresyon: Bir Gözden Geçirme, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 10, 58-67.
- Hawkins, A. J., & Belsky, J. (1989). The Role of Father Involvement in Personality Change in Men across the Transition to Parenthood. **Family Relations**, 38, 378-384
- Hendrick, V., Altshuler, L. L., & Suri, R. (1998). Hormonal Changes in the Postpartum and Implications for Postpartum Depression. **Psychosomatics**, 39, 93-101.
- Hobbs, D. F., Jr. (1968). Transition to Parenthood: a Replication and an Extension. **Journal of Marriage and the Family** 30, 413-417.
- Hobbs, D.F., Jr. & Cole S.P. (1976). Transition to Parenthood: A Decade of Replication, **Journal of Marriage and Family**, 38, 723-731.
- Holloway, S., Suzuki, S., Yamamoto, Y. & Behrens, K. (2001). Parenting Self-efficacy among Japanese Mothers. **Biannual Meeting of the Society for Research in Child Development** (Nisan), Minneapolis, MN
- Hortaçsu, N. (1999). Transition to Parenthood: The Turkish Case, **Journal of Social Behavior & Personality**, 14(3), 325-343.
- Houseknecht, S. (1988). Voluntary Childlessness. In M. Sussman & S. Steinmetz (eds.), **Handbook of Marriage and the Family** (pp. 369-396). NY: Plenum Press.
- Hovardaoğlu, S. (2000). **Davranış Bilimleri İçin Araştırma Teknikleri**. Ve-Ga Yayınları: Ankara

- Huang Y.C. & Mathers N. (2001) Postnatal Depression - Biological or Cultural? A Comparative Study of Postnatal Women in the UK and Taiwan. **Journal of Advanced Nursing**. 33, 279–287.
- Hudson, D. B., Elek, S., & Fleck, M. (2001). First-Time Mothers' and Fathers' Transition to Parenthood: Infant Care Self-Efficacy, Parenting Satisfaction, and Infant Sex. **Issues in Comprehensive Pediatric Nursing**, 24, 31-43.
- Huston, T. L., McHale, S. M., & Crouter, A. C. (1986). When the honeymoon's over: Changes in the marriage relationship over the first year. In R. Gilmour & S. W. Duck (Eds.), **The Emerging Field of Personal Relationships** (pp. 109-132). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Hünler, O. S. (2002). The Effects of Religiousness on Marital Satisfaction and the Mediator Role of Perceived Marital Problem Solving Abilities on Religiousness and Marital Satisfaction Relationship. **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Ankara.
- İmamoğlu, O.,& Yasak, Y. (1997). Dimensions of Marital Relationships as Perceived by Turkish Husbands and Wives. **Genetic, Social and General Psychology Monographs**, 123(2), 211-232.
- Izzo, K., Weiss, L., Shanahan, T., & Rodriguez-Brown, F. (2000). Parental Self-Efficacy and Social Support as Predictors of Parenting Practices and Children's Socioemotional Adjustment in Mexican Immigrant Families, **Journal of Prevention & Intervention in the Community**, 20(1-2), 197-213.
- İşmen, E. (2004). Aile Yaşam Döngüsü. **Evlilik Okulu**. Ed. Yavuzer H. (s.19-38) İstanbul: Remzi Kitabevi
- İşmen, E. (1999). Aile İçi Çocuk İstismarı. **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- İşmen-Gazioğlu, E. (baskıda). Genç Yetişkinlerin Evlilik ve Aile Hayatına İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. **Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**
- Johnston, C., & Mash, E.J. (1989). A Measure of Parenting Satisfaction and Efficacy. **Journal of Clinical Child Psychology**, 18, 167-175.
- Johnstone, S.J., Boyce, P.M., Hickey, A.R., Morris-Yatees, A.D. & Harris, M.G. (2001) Obstetric Risk Factors for Postnatal Depression in Urban and Rural Community Samples. **Australian and New Zealand Journal of Psychiatry** 35, 69-74.
- Jones, L. T., & Prinz, J. R. (2005). The Potential Role of Parental Self-Efficacy in Parent and Child Adjustment: A Review. **Clinical Psychological Review**, 25, 341-363.
- Kalkan, M. (2002). Evlilik İlişisini Geliştirme Programının, Evlilerin Evlilik Uyum Düzeyine Etkisi. **Yayınlanmamış Doktora Tezi**. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Kitamura, T., Shima, S., Sugawara, M., & Toda, M. A. (1993). Psychological and Social Correlates of the Onset of Affective Disorders among Pregnant Women. **Psychological Medicine**, 23, 967-975.
- Knox, D., & Schacht, C. (1997). **Choices in Relationships**. Belmont, CA: Wadsworth.
- Krishnakumar, A. & Buehler, C. (2000). Interparental Conflict and Parenting Behaviors: A Meta-Analytic Review **Family Relations**, 49 (1), 25-44.
- Kumar, R., & Robson, E. S. (1984). A Prospective Study of Emotional Disorders in Childbearing Women. **British Journal of Psychiatry**, 144,35-47.
- Kwok, S. & Wong, D. (2000). Mental Health of Parents with Young Children in Hong Kong: The Roles of Parenting Stress and Parenting Self-Efficacy. **Child & Family Social Work** 5, 57-65.

- Lamb, M., & Lewis, J. M. (2004). The Development and Significance of Father-Child Relationships in Two-Parent Families. In M. Lamb (Ed.), **The Role of the Father in Child Development** (4th ed., pp. 272-306). New York: John Wiley.
- Lee D.T., Yip A.S., Leung T.Y. & Chung T.K. (2004) Ethnoepidemiology of Postnatal Depression. Prospective Multivariate Study of Sociocultural Risk Factors in a Chinese Population in Hong Kong. **British Journal of Psychiatry** 184, 34-40.
- LeMasters, E. E. (1957). Parenthood as a Crises. **Marriage and Family Living**, 19, 352-355.
- Leventhal-Belfer, L., Cowan, P. A., & Cowan, C. P. (1992). Satisfaction with Child Care Arrangements: Effects on Adaptation to Parenthood. **American Journal of Orthopsychiatry**, 62, 165-177.
- Levy-Shiff, R. (1999). Fathers' Cognitive Appraisal, Coping Strategies, and Support Resources as Correlates of Adjustment to Parenthood. **Journal of Family Psychology**, 13, 554-567.
- Levy-Shiff, (1994). Individual and Contextual Correlates of Marital Change Across the Transition to Parenthood , **Developmental Psychology**, 30 (4), 591-601
- Loh, C-C., & Vostanis, P. (2004) Perceived Mother-Infant Relationship Difficulties in Postnatal Depression, **Infant and Child Development** ,13(2), 159-171.
- Locke, H.J, & Wallace, K. M. (1959) Short Marital-Adjustment and Prediction Tests: Their Reliability and Validity **Marriage and Family Living**, 21, 251-255
- Mash, E. J., & Johnston, C. (1983). Parental Perceptions of Child Behavior Problems, Parenting Self-Esteem, and Mothers' Reported Stress in Younger and Older Hyperactive and Normal Children. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**, 51, 86-99.

- Mash, E.J., Johnston, C., & Kovitz, K. (1983). A Comparison of the Mother-Child Interactions of Physically Abused and Non-Abused Children during Play and Task Situations. **Journal of Clinical Child Psychology**, 12, 337-346.
- Mauthner, N. S. (1998). Re-assessing the Importance and Role of the Marital Relationship in Postnatal Depression: Methodological and Theoretical Implications. **Journal of Reproductive & Infant Psychology**, 16, 157–175.
- Matthey, S., Barnett, B., Ungerer, J., & Waters, B. (2000). Paternal and Maternal Depressed Mood during the Transition to Parenthood. **Journal of Affective Disorders**, 60, 75-85.
- McCubbin, M.A., (1993) Family Stress Theory and the Development of Nursing Knowledge about Family Adaptation. In S.K. Feetham, S.B. Meister, J.M. Bell & C.L. Gillis (Eds.) **The nursing of families**. (pp. 46-58), Newbury Park, CA: Sage.
- McCubbin, H.I., & McCubbin, M.A. (1988). Typologies of Resilient Families: Emerging Roles of Social Class and Ethnicity, **Family Relations**, 37, 247-254.
- McHale, S. M., & Huston, T. L. (1985). The Effect of the Transition to Parenthood on the Marriage Relationship. **Journal of Family Issues**, 6, 409-433.
- Meyerowitz, J. and Feldman, H. (1966). Transition to Parenthood. **Psychiatric Research Report** 20:78-84.
- Miller, B. and Sollie, D. (1980) Normal Stresses during the Transition to Parenthood., **Family Relations** 29, 459-465.
- Miller, K., Zulu, E.M., Watkins S.C., (2001). Husband-Wife Survey Responses in Malawi, **Studies in Family Planning** ,32 (2), 161-174.
- Minuchin, P. (1985). Families and Individual Development: Provocations from the Field of Family Therapy, **Child Development**. 56, 298-302.
- Murphy, S.A. (1990). Human Responses to Transitions: A Holistic Nursing Perspective. **Holistic Nursing Practice**, 4(3), 1-7.

- Murphy K.R., & Davidshofer, C.O., (1991). **Psychological Testing: Principle and Applications**, Prentice Hall, Englewood Cliffs, NJ
- Murray, L., & Cooper, P.J. (1997). Effects of Postnatal Depression on Infant Development. **Archives of Disease of Childhood**, 77, 99-101.
- Murray, L., & Cooper, P. (1996). The Impact of Postpartum Depression on Child Development. **International Review of Psychiatry**, 8, 55–63.
- Myers-Walls, J. A. (1984) Balancing Multiple Role Responsibilities during the Transition to Parenthood, **Family Relations**, 33, 267-271.
- Nugent, J.K. (1991) Cultural and psychological influences on the father’s role in infant development. **Journal of Marriage and Family**, 53, 475-485.
- Nur, N., Çetinkaya, S. Bakır, D. A. & Demirel, Y. (2004). Sivas İl Merkezindeki Kadınlarda Postnatal Depresyon Prevalansı ve Risk Faktörleri, **C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi**, 26 (2), 55-59.
- O’Hara, M. W. (1997) The Nature of Postpartum Depressive Disorders, In L Murray and PJ Cooper (Eds.), **Postpartum Depression and Child Development**. (pp.3-32). New York, Guildford Press:
- O’Hara, M.W. (1987). Postpartum ‘Blues’, Depression, and Psychosis: A Review. **Journal of Psychosomatic Obstetrics and Gynaecology Supplementary**. 7, 205-227.
- O’Hara, M. W. (1986). Social Support, Life Events, & Depression during Pregnancy and the Puerperium. **Archives of General Psychiatry**, 43, 569–573.
- O’Hara, M.W. (1985) Depression and Marital Adjustment during Pregnancy and after Delivery. **American Journal of Family Therapy**, 13(4), 49-55.
- O’Hara, M. W., Rehm, L. P., & Campbell, S. B. (1983) Postpartum Depression: A Role for Social Network and Life Stress Variables. **Journal of Nervous and Mental Disease**, 171, 336-341.

- O'Hara, M., Rehm, L. P., & Campbell, S. B. (1982). Predicting Depressive Symptomatology: Cognitive–Behavioral Models and Postpartum Depression. **Journal of Abnormal Psychology**, *91*, 457–461.
- O'Hara M.W., Swain, A.M. (1996) Rates and Risk of Postpartum Depression - a Meta-Analysis. **International Review of Psychiatry**, *8*, 37-54.
- O'Hara M.W., Zekoski, E.M., Philipps, L.H. & Wright, E.J. (1990) Controlled Prospective Study of Postpartum Mood Disorders: Comparison of Childbearing and Non-childbearing Women. **Journal of Abnormal Psychology**, *99*, 3-15.
- Olioff, M., & Aboud, F. E. (1991). Predicting Postpartum Dysphoria in Primiparous Mothers: Roles of Perceived Parenting Self-Efficacy and Self-Esteem. **Journal of Cognitive Psychotherapy**, *5*, 3-14.
- Osofsky, H. J., & Culp, R. E. (1989). Risk Factors in the Transition to Fatherhood. In S. H. Cath & A. Gurwitt & L. Gunsberg (Eds.), **Fathers and their Families** (pp. 145–165). Hillsdale, NJ: Analytic Press.
- Ozer, E. M., & Bandura, A. (1990). Mechanisms Governing Empowerment Effects: A Self-Efficacy Analysis. **Journal of Personality and Social Psychology**, *58*, 472–486.
- Owen, M. T., Cox M. J. (1997). Marital Conflict and the Development of Infant-Parent Attachment Relationships. **Journal of Family Psychology**, *11*, 152-164.
- Özabacı, N. (2007). **İlişki Niteliği Ölçeği: Bir Uyarılma Çalışması IV**. Ulusal Aile ve Evlilik Terapileri Kongresi, 16-18 Mart, İstanbul.
- Parke, R.D., & Beitel, A. (1988). Disappointment: When Things Go Wrong in the Transition to Parenthood . **Marriage and Family Review**, *12*, 221–265 .
- Parke, R. D. (1986). Fathers: An Intrafamilial Perspective. In M. W. Yogman and T. B. Brazelton (Eds.), **In Support of Families** (pp.59-68). Cambridge, MA: Harvard University Press.

- Palkovitz, R. (2007). Transitions to Fatherhood. In S. E. Brotherson & J. M. White (Eds.), **Why Fathers Count**. (pp.27-41) Harriman, TN: Men's Studies Press.
- Pauli-Pott, U., Mertesacker, B., Bade, U., Bauer, C., & Beckmann, D. (2000). Contexts of Relations of Infant Negative Emotionality to Caregiver's Reactivity/Sensitivity. **Infant Behavior & Development**, 23, 23–39.
- Paykel, E.S., Emms, E.M., Fletcher, J., & Rassaby, E.S. (1980). Life Events and Social Support in Puerperal Depression. **British Journal of Psychiatry**, 136, 339-346.
- Pierce, G.R., Sarason, I.G. & Sarason, B.R. (1991) General and Relationship Based Perceptions of Social Support: Are Two Constructs Better than One? **Journal of Personality and Social Psychology**, 61, 1028-1039.
- Polomeno, V. (2000). The Polomeno Family Intervention Framework for Perinatal Education: Preparing Couples for the Transition to Parenthood. **Journal of Perinatal Education**, 9, 31-48.
- Pope, S. (2000). **Postnatal depression: A Systematic Review of Published Scientific Literature to 1999: An Information Paper**. Canberra: National Health and Medical Research Council.
- Porter, C.L., & Hsu, H. (2003). First-Time Mothers' Perceptions of Efficacy during the Transition to Motherhood: Links to Infant Temperament. **Journal of Family Psychology**, 17(1), 54-64.
- Price, S.J., McKenry, P.C., & Murphy, M.J. (2000). **Families Across Time: A Life Course Perspective**. Los Angeles, CA: Roxbury.
- Reece, S., & Harkless, G. (1998). Self-Efficacy, Stress, and Parental Adaptation: Applications to the Care of Childbearing Families. **Journal of Family Nursing**, 4, 198-215.

- Robertson, E., Grace, S., Wallington, T., & Stewart, D.E. (2004). Antenatal Risk Factors for Postpartum Depression: A Synthesis of Recent Literature. **General Hospital Psychiatry**, 26, 289-295.
- Roth, P. (1989). Family Health Promotion during Transition. In P.J. Bomar (Ed.) **Nurses and Family Health Promotion: Concepts, Assessment, and Interventions**. 320-347., Baltimore, Williams & Wilkins.
- Ruble, D. N., Fleming, A. S., Hackel, L., & Stranger, C. (1988). Changes in the Marital Relationship during the Transition to First Time Motherhood: Effects of Violated Expectations Concerning Division of Household Labor. **Journal of Personality and Social Psychology**, 55, 78-87.
- Ryder, R. G. (1973). Longitudinal Data Relating Marriage Satisfaction and Having a Child. **Journal of Marriage and the Family**, 35, 604-606.
- Sanchez, L., & Thompson, E. (1997). Becoming Mothers and Fathers: Parenthood, Gender, and the Division of Labor. **Gender & Society**, 11, 747-772.
- Sayın, Ö. (1990). **Aile Sosyolojisi: Ailenin Toplumdaki Yeri**. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Satir, V. (2001). **İnsan Yaratmak**. (Çev. S. Yeniçeri), İstanbul: Beyaz Yayınları (Orjinal eserin yayın tarihi 1988).
- Schumacher, K.L. & Meleis, A.I. (1994). Transitions: A Central Concept in Nursing. **IMAGE: Journal of Nursing Scholarship**. 26 (2), 119-127.
- Schneewind, K. A. (1995). Impact of Family Process on Control Beliefs. In A. Bandura (Ed.), **Self-efficacy in Changing Societies** (pp.1-45). New York: Cambridge University Press.
- Shek, D.T.L. (1995). Gender Differences in Marital Quality and Well-Being in Chinese Married Adults. **Sex-Roles**, 32, 699-715.

- Selder F. (1989) Life Transition Theory: The Resolution of Uncertainty. **Nursing and Health Care**, 10, 437–451.
- Senemoğlu, N, (2004) **Gelişim Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya**, Gazi Kitapevi, 9. Baskı, Ankara
- Shereshefsky, P. M., & Yarrow, L. J. (1973). **Psychological Aspects of Pregnancy and Early Postnatal Adaptation**. New York: Raven.
- Sirignano, S. W., & Lachmen, M. S. (1985). Personality Change during the Transition to Parenthood: The Role of Perceived Infant Temperament. **Developmental Psychology**, 21, 558-567.
- Snowden, L.R., Schott, T.L., Awalt, S. J., Gillis-Knox, J. (1988). Marital Satisfaction in Pregnancy: Stability and Change. **Journal of Marriage and the Family**, 50 (2), 325-333.
- Spangenberg, J. J., & Pieters, H. C. (1991). Factor Related to Postpartum Depression. **South African Journal of Psychology**, 21, 159-165.
- Spoth, R., & Conroy, S. (1993). Survey of Prevention-Relevant Beliefs and Efforts to Enhance Parenting Skills among Rural Parents. **The Journal of Rural Health**, 9, 227-239.
- Stagnaro-Green, A. (2004) Postpartum thyroiditis., **Best Practice & Research Clinical Endocrinology & Metabolism**, 18 (2), 303-316.
- Stemp, P. S., Turner, R. J., & Noh, S. (1986). Psychological Distress in the Postpartum Period: The Significance of Social Support. **Journal of Marriage and the Family**, 48, 271-277.
- Stifter, C. A., & Bono, M. (1998). The Effect of Infant Colic on Maternal Self-Perceptions and Mother-Infant Attachment. **Child: Care, Health, and Development**, 24, 339-351.

- Sugawara, M., Kitamura, T., Toda, M.A., & Shima, S. (1999). Longitudinal Relationship between Maternal Depression and Infant Temperament in a Japanese Population. **Journal of Clinical Psychology**, 55, 869-880.
- Şahin, D. (1999). Sosyal Destek ve Sağlık. **Sağlık Psikolojisi**, Ed. Ülgen H. Okyavuz, Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları No: 19
- Tavşancıl, E. (2002). **Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi**. Nobel Yayın Dağıtım: Ankara.
- Teti, D. M., & Gelfand, D. M. (1991). Behavioral Competence among Mothers of Infants in the First Year: The Mediational Role of Maternal Self-Efficacy. **Child Development**, 62, 918–929.
- Teti, D. M., O'Connell, M. A., & Reiner, C.D. (1997). Parental Sensitivity, Parental Depression, and Child Health: The Mediational Role of Parental Self-Efficacy. **Early Development and Parenting**, 5 (4), 237-250.
- Tezbaşaran, A. A. (1997). **Likert Tipi Ölçek Geliştirme Klavuzu**. Ankara: Psikologlar Derneği.
- Thomas, A., Chess, S., & Birch H. G. (1968). **Temperament and Behavior Disorders in Children**. New York: University Press.
- Tutarel-Kışlak, Ş. (1999). Evlilikte Uyum Ölçeğinin (EUÖ) güvenilirlik ve geçerlik çalışması, **3P: Psikoloji, Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi**, 7(1), 50-57
- Tucker, S., Gross, D., Fogg, L., Delaney, K., & Lapporte, R. (1998). The Long-Term Efficacy of a Behavioural Parent Training Intervention for Families with 2-Year-Olds. **Research in Nursing & Health**, 21, 199–210
- Van Egeren, L. A., & Lower, R. (2001). Predictors of Parenting Efficacy Development in early Infancy. **Biannual Meeting of the Society for Research in Child Development** (Nisan), Minneapolis, MN.

- Walker, S.K., & Riley, D.A. (2001). Involvement of the Personal Social Network as a Factor in Parent Education Effectiveness. **Family Relations**, 50, 186-193.
- Wallace, P. M., & Gotlieb, I. H. (1990). Marital Adjustment during the Transition to Parenthood: Stability and Predictors of Change. **Journal of Marriage and the Family**, 52, 21-29.
- Wandersman, L. P., Wandersman, A., & Kahn, S. (1980). Social Support in the Transition to Parenthood. **Journal of Community Psychology**, 8, 332-342.
- Watson, J. P., Elliot, S. A., Rugg, A. J., & Brough, D. (1984). Psychiatric Disorder in Pregnancy and the First Postnatal Year. **British Journal of Psychiatry**, 144, 453-462.
- Wells-Parker, E., Miller, D. I., & Topping, S. (1990). Development of Control of Outcome Scales and Self-Efficacy Scales for Women in Four Life Roles. **Journal of Personality Assessment**, 54, 564-575.
- Wesley, J., & Knauth, D.G. (2001), Marital Change During the Transition to Parenthood, **Pediatric Nursing**, 27,169-173.
- White, J.M. & Klein, D.M. (2002). **Family Theories: An Introduction**. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Wright, P. J., Henggeler, S. W., & Craig, L. (1986). Problems in Paradise? A Longitudinal Examination of the Transition to Parenthood. **Journal of Applied Developmental Psychology**, 7, 277-291.
- Yalçinkaya-Alkar, Ö., & Gençöz, T. (2005) Critical Factors Associated with Early Postpartum Depression among Turkish Women, **Contemporary Family Therapy** 27(2), 263-275.
- Yıldız, A. (2004). The Relationship between Problem Solving Skills, Coping with Stress and Child Rearing Attitudes of Parents. **International Family Association, World Therapy Congress**, (24-27 March), Istanbul, Turkey

- Yılmaz, A. (2001). Eşler Arasındaki Uyum: Kuramsal Yaklaşımlar ve Görgül Çalışmalar. **Aile ve Toplum**, 4, 49-58.
- Zeanah, C.H., Boris, N.W., Heller, S.S., Hinshaw-Fuselier, S., Larrieu, J.A., Lewis, M., Palomino, R., Rovaris, M., & Valliere, J. (1997). Relationship Assessment in Infant Mental Health. **Infant Mental Health Journal**, 18, 182-197.
- Zimmerman, B. J. (1995). Self-efficacy and Educational Development. In A. Bandura (Ed.). **Self-efficacy in changing societies**. (pp. 202-231) New York: Cambridge University Press.

EK A KİŞİSEL BİLGİ FORMU (ERKEK)

Sevgili Anne-Babalar;

Bu çalışma, İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Doktora programı kapsamında yürütülen bir tez çalışmasıdır. Çalışmanın amacı ebeveynliğe geçiş dönemiyle ilgili bilgi toplamaktır. Bizim için önemli olan sorulara samimi yanıtlar vermenizdir. Soruların doğru veya yanlış cevapları yoktur. Sunulan ölçeklere isminizi yazmanız gerekmemektedir. Her bir ölçeği yanıtlamaya başlamadan önce açıklamaları dikkatlice okuyunuz. Lütfen her cümleyi cevapladığınızdan emin olunuz. Bu bilgiler sadece belirtilen amaç doğrultusunda kullanılacaktır.

Katılımınız için teşekkürler.

Uzm. Psik. Dan. Ayşegül Kılıçaslan

1) Cinsiyetiniz:

- a) Kadın
 b) Erkek

2) Yaşınız:

3) Eşinizin yaşı:

4) Bebeğiniz kaç aylık?

5) Eşimle,

- a) Birlikte yaşıyoruz
 b) Ayrıyız
 c) Boşandık
 d) Eşim vefat etti

6) Kaçınıcı evliliğiniz?

- a) İlk
 b) İkinci
 c) Üçüncü ve üçten fazla

Daha önceki evliliklerinizden çocuğunuz var mı? } Evet
} Hayır

7) Evlilik süreniz:

- a) 1-5 yıl
 b) 6-10 yıl
 c) 11-15 yıl
 d) 15 yıldan fazla

8) Eğitim durumunuz:

- a) Öğrenim görmemiş
 b) İlkokul
 c) Ortaokul
 d) Lise
 e) Üniversite ve üzeri

9) Eşinizin eğitim durumu:

- a) Öğrenim görmemiş
 b) İlkokul
 c) Ortaokul
 d) Lise
 e) Üniversite ve üzeri

10) Çalışıyor musunuz?

- a) Evet
 b) Hayır

11) Çalışıyorsanız çalışma şeklinizi lütfen belirtiniz.

- a) Tam zamanlı
 b) Yarım zamanlı
 c) Diğer (belirtiniz)

12) Çalışıyorsanız çalışma koşullarınızı nasıl tanımlarsınız?

- a) Çalışma koşullarım zordur.
 b) Çalışma koşullarım ortalama zorluktur.
 c) Çalışma koşullarım hiç zor değildir.

13) Çocuğunuzun günlük bakımıyla kimler ilgileniyor?

- a) Eşim
 b) Evde bakıcı
 c) Kendi annem/eşimin annesi
 d) Arkadaşlar
 e) Bir kurumda bakım
 f) Diğer (belirtiniz)

14) Eşiniz çalışıyor mu?

- a) Evet
 b) Hayır

15) Eşiniz çalışıyorsa çalışma şeklini lütfen belirtiniz.

- a) Tam zamanlı
 b) Yarım zamanlı
 c) Diğer (belirtiniz)

16) Eşinizin çalışma koşullarını nasıl tanımlarsınız?

- d) Eşimin çalışma koşulları zordur
 e) Eşimin çalışma koşulları ortalama zorluktur
 f) Çalışma koşulları hiç zor değildir.

17) Eşiniz şu anda çalışmıyorsa; daha önce çalıştı mı?

- a) Evet
 b) Hayır

18) Eşiniz ileride çalışmayı düşünüyor mu?

- a) Evet
 b) Hayır

19) Eğer 18. soruya "Evet" yanıtı verdiyseniz çocuğunuzun bakımını kim(ler) üstlenecek?

- a) Eşim
 b) Evde bakıcı
 c) Kendi annem/eşimin annesi
 d) Arkadaşlar
 e) Bir kurumda bakım
 f) Diğer (belirtiniz)

20) Şu anda çocuğunuzun bakımıyla ilgili kimlerden ne kadar destek aldığınızı lütfen işaretleyiniz?

	Tam destek alıyorum	Yeterince destek alıyorum	Kararsızım	Yeterince destek almıyorum	Hiç destek almıyorum
☐ a) Eşim	()	()	()	()	()
☐ b) Annem/eşimin annesi	()	()	()	()	()
☐ c) Arkadaşlarım	()	()	()	()	()
☐ d) Bakıcıdan	()	()	()	()	()
☐ e) Diğer (belirtiniz)	()	()	()	()	()

21) Ebeveyn olmakla ilgili hissettikleriniz nedir?

- a) Mutlu
 b) Mutsuz
 c) Kararsız
 d) Diğer (belirtiniz)

22) Hamilelik planlı mıydı?

- a) evet
 b) hayır

23) Ailenizin Gelir düzeyi:

- a) Düşük
 b) Orta'nın altı
 c) Orta'nın üstü
 d) Yüksek

24) Bebeğiniz genelde ne sıklıkla ağlar ve yaygara koparır?

- a) Sıradan bir bebekten daha az
 b) Sıradan bir bebekte görüldüğü kadar
 c) Ortalamanın çok üzerinde

25) Eşinizin hamileliği nasıl geçti?

- a) Çok sağlıklı
 b) Genelde yolunda geçti, ancak ufak tefek sorunlar yaşadı
 c) Sağlık sorunları yaşadı
 d) Diğer (belirtiniz)

26) Sosyal ilişkilerim

- a) Tatmin edici
 b) Yetersiz

27) Bebek bakımıyla ilgili deneyimlerinizi ne şekilde edindiniz?

	Hiç	Biraz	Çok fazla
☐ a) Doğumdan önce başka bir bebeğe baktım	()	()	()
☐ b) Arkadaşlarımla ve aile üyelerinin çocuklarıyla ilgilendim	()	()	()
☐ c) İşim gereği çocuk bakımı konusunda deneyimliyim	()	()	()
☐ d) Okulda bebek bakımıyla ilgili eğitim aldım	()	()	()
☐ e) Doğum öncesi eğitim kurumuna gittim	()	()	()
☐ f) TV, internet, kitaplardan bilgi edindim	()	()	()
☐ g) Diğer (belirtiniz).....	()	()	()

28) Bebeğinizin bakımına ne düzeyde katıldığınızı belirtiniz.

- a) Çok katılıyorum
 b) Katılıyorum
 c) Kararsızım
 d) Katılmıyorum
 e) Hiç katılmıyorum

EK B

KİŞİSEL BİLGİ FORMU (KADIN)

Bu çalışma, İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Doktora programı kapsamında yürütülen bir tez çalışmasıdır. Çalışmanın amacı ebeveynliğe geçiş dönemiyle ilgili bilgi toplamaktır. Bizim için önemli olan sorulara samimi yanıtlar vermenizdir. Soruların doğru veya yanlış cevapları yoktur. Sunulan ölçeklere isminizi yazmanız gerekmemektedir. Her bir ölçeği yanıtlamaya başlamadan önce açıklamaları dikkatlice okuyunuz. Lütfen her cümleyi cevapladığınızdan emin olunuz. Bu bilgiler sadece belirtilen amaç doğrultusunda kullanılacaktır.

Katılımınız için teşekkürler.

Uzm. Psik Dan. Ayşegül Kılıçaslan

1) Cinsiyetiniz:

- c) Kadın
 d) Erkek

2) Yaşınız:

3) Eşinizin yaşı:

4) Bebeğiniz kaç aylık?

5) Eşimle,

- a) Birlikte yaşıyoruz
 b) Ayırıyoruz
 c) Boşandık
 d) Eşim vefat etti

6) Kaçınıcı evliliğiniz?

- a) İlk
 b) İkinci
 c) Üçüncü ve üçten fazla

Daha önceki evliliklerinizden çocuğunuz var mı? } Evet
} Hayır

7) Evlilik süreniz:

- a) 1-5 yıl
 b) 6-10 yıl
 c) 11-15 yıl
 d) 15 yıldan fazla

8) Eğitim durumunuz:

- a) Öğrenim görmemiş
 b) İlkokul
 c) Ortaokul
 d) Lise
 e) Üniversite ve üzeri

9) Eşinizin eğitim durumu:

- a) Öğrenim görmemiş
 b) İlkokul
 c) Ortaokul
 d) Lise
 e) Üniversite ve üzeri

- 10) Çalışıyor musunuz?
 a) Evet
 b) Hayır
- 11) Çalışıyorsanız çalışma şeklinizi lütfen belirtiniz.
 a) Tam zamanlı
 b) Yarım zamanlı
 c) Diğer (belirtiniz)
- 12) Çalışıyorsanız çalışma koşullarınızı nasıl tanımlarsınız?
 a) Çalışma koşullarım zordur
 b) Çalışma koşullarım ortalama zorluktur
 c) Çalışma koşullarım hiç zor değildir.
- 13) Eğer 10. soruya "Evet" yanıtı verdiyseniz çocuğunuzun günlük bakımıyla kimler ilgileniyor?
 a) Eşim
 b) Evde bakıcı
 c) Kendi annem/eşimin annesi
 d) Arkadaşlar
 e) Bir kurumda bakım
 f) Diğer (belirtiniz)
- 14) Şu anda çalışmıyorsanız; daha önce çalıştınız mı?
 a) Evet
 b) Hayır
- 15) İleride çalışmayı düşünüyor musunuz?
 a) Evet
 b) Hayır
- 16) Eğer bu soruya "Evet" yanıtı verdiyseniz çocuğunuzun bakımını kim(ler) üstlenecek?
 a) Eşim
 b) Evde bakıcı
 c) Kendi annem/eşimin annesi
 d) Arkadaşlar
 e) Bir kurumda bakım
 f) Diğer (belirtiniz)
- 17) Eşiniz çalışıyor mu?
 a) Evet
 b) Hayır
- 18) Eşiniz çalışıyorsa çalışma şeklini lütfen belirtiniz.
 a) Tam zamanlı
 b) Yarım zamanlı
 c) Diğer (belirtiniz)
- 19) Eşinizin çalışma koşullarını nasıl tanımlarsınız?
 a) Eşimin çalışma koşulları zordur
 b) Eşimin çalışma koşulları ortalama zorluktur
 c) Çalışma koşullarım hiç zor değildir.
- 18) Şu anda çocuğunuzun bakımıyla ilgili kimlerden ne kadar destek aldığınızı lütfen işaretleyiniz?
	Tam destek alıyorum	Yeterince destek alıyorum	Kararsızım	Yeterince destek almıyorum	Hiç destek almıyorum
☐ a) Eşim	()	()	()	()	()
☐ b) Annem/eşimin annesi	()	()	()	()	()
☐ c) Arkadaşlarım	()	()	()	()	()
☐ d) Bakıcıdan	()	()	()	()	()
☐ e) Diğer (belirtiniz)	()	()	()	()	()

19) Ebeveyn olmakla ilgili hissettikleriniz nedir?

- a) Mutlu
- b) Mutsuz
- c) Kararsız
- d) Diğer (belirtiniz)

20) Hamileliğiniz planlı mıydı?

- a) evet
- b) hayır

21) Ailenizin Gelir düzeyi:

- a) Düşük
- b) Orta'nın altı
- c) Orta'nın üstü
- d) Yüksek

23) Bebeğiniz genelde ne sıklıkla ağlar ve yaygara koparır?

- a) Sıradan bir bebekten daha az
- b) Sıradan bir bebekte görüldüğü kadar
- c) Ortalamanın çok üzerinde

24) Hamileliğiniz nasıl geçti?

- a) Çok sağlıklı
- b) Genelde yolunda geçti, ancak ufak tefek sorunlar yaşadım
- c) Sağlık sorunları yaşadım
- d) Diğer (belirtiniz)

25) Sosyal ilişkilerim

- a) Tatmin edici
- b) Yetersiz

26) Bebek bakımıyla ilgili deneyimlerinizi ne şekilde edindiniz?

	Hiç	Biraz	Çok fazla
☐ a) Doğumdan önce başka bir bebeğe baktım	()	()	()
☐ b) Arkadaşlarımın ve aile üyelerinin çocuklarıyla ilgilendim	()	()	()
☐ c) İşim gereği çocuk bakımı konusunda deneyimliyim	()	()	()
☐ d) Okulda bebek bakımıyla ilgili eğitim aldım	()	()	()
☐ e) Doğum öncesi eğitim kurumuna gittim	()	()	()
☐ f) TV, internet, kitaplardan bilgi edindim	()	()	()
☐ g) Diğer (belirtiniz).....	()	()	()

EK C EVLİLİKTE PROBLEM ÇÖZME ÖLÇEĞİ (EPÇÖ)

Aşağıda 1'den 5'e kadar derecelendirilmiş çeşitli ifadeler vardır. İfadeleri okuyup, size en uygun gelen seçeneğin üzerine (X) işareti koyunuz.

1.	Diğer çiftlere kıyasla, kendi sorun çözme becerilerinizden ne kadar eminsiniz? Hiç emin değil 1 2 3 4 5 Çok emin
2.	Çözümleriniz, ilişkideki sorunlarda ne derecede etkilidir? Çok etkisiz 1 2 3 4 5 Çok etkili
3.	Eşinize bir sorun için, bir çözüm önerme konusunda kendinizi ne kadar rahat hissedersiniz? Çok rahatsız 1 2 3 4 5 Çok rahat
4.	İlişkinizde karar verme sürecine ne kadar katkınız olur? Hiç 1 2 3 4 5 Çok
5.	Evliliğinizde karar verme sürecinden ne kadar mutlusunuz? Çok mutsuz 1 2 3 4 5 Çok mutlu
6.	Eşinizle sorunları tartışırken, eşiniz sizin duygularınızı ne kadar iyi anlar? Asla 1 2 3 4 5 Her zaman
7.	Sorunlara getirilen çözümlerden ne kadar memnunsunuz? Hiç memnun değil 1 2 3 4 5 Çok memnun
8.	Eşinizle birlikte sorun çözmeye çalışmak konusunda kendinizi ne kadar rahat hissediyorsunuz? Çok rahatsız 1 2 3 4 5 Çok rahat
9.	Bir çift olarak ilişkideki farklılıklar ya da sorunları çözme konusunda kendinizi nasıl değerlendirirsiniz? Çok etkisiz 1 2 3 4 5 Çok etkili

EK D EVLİLİKTE UYUM ÖLÇEĞİ (EUÖ)

1. Bu maddede yer alan ölçeği kullanarak, bütün yönleri ile evliliğinizdeki mutluluk düzeyini en iyi temsil ettiğine inandığınız noktayı **daire** içine alınız. Ortadaki 'mutlu' sözcüğü üzerindeki nokta, çoğu kişinin evlilikten duyduğu mutluluk derecesini temsil eder ve ölçek kademeli olarak sol ucunda evliliği çok mutsuz olan küçük bir azınlığı, sağ ucunda ise evliliği çok mutlu olan küçük bir azınlığı temsil etmektedir.

* * * * *

Çok mutsuz Mutlu Çok mutlu

Asağıdaki maddelerde verilen konulara ilişkin olarak, siz ve eşiniz arasındaki **anlaşma ya da anlaşmazlık** derecesini yaklaşık olarak belirtiniz. Lütfen her maddeyi değerlendiriniz.

		Her zaman anlaşırız	Hemen her zaman anlaşırız	Arasına anlaşamadığımız olur	Sıklıkla anlaşamayız	Hemen her zaman anlaşamayız	Her zaman anlaşamayız
2	Aile bütçesini idare etme						
3	Boş zaman etkinlikleri						
4	Duyguların ifadesi						
5	Arkadaşlar						
6	Cinsel ilişkiler						
7	Toplumsal kurallara uyma (doğru, iyi veya uygun davranış)						
8	Yaşam felsefesi						
9	Eşin akrabalarıyla anlaşma						

Lütfen evliliğinizi en iyi ifade ettiğine inandığınız bir cevabı işaretleyiniz.

10. Ortaya çıkan uyumsuzluklar genellikle:

- erkeğin susması ile
- kadının susması ile
- karşılıklı anlaşmaya varılarak sonuçlanır.

11. Ev dışı etkinliklerinizin ne kadarını eşinizle birlikte yaparsınız?

- hepsini
- bazılarını
- çok azını
- hiçbirini

12. Boş zamanlarınızda genellikle aşağıdakilerden hangisini tercih edersiniz?

- dışarıda bir şeyler yapmayı
- evde oturmayı

Eşiniz genellikle aşağıdakilerden hangisini tercih eder?

- dışarıda bir şeyler yapmayı
- evde oturmayı

13. Hiç evlenmemiş olmayı istediğiniz olur mu?

- sık sık
- arada sırada
- çok seyrek
- hiçbir zaman

14. Hayatınızı yeniden yaşayabilseydiniz,

- aynı kişiyle evlenirdiniz
- farklı bir kişiyle evlenirdiniz
- hiç evlenmezsiniz

15. Eşinize güvenir, sırlarınızı ona açar mısınız?

- hemen hemen hiçbir zaman
- nadiren
- çoğu konularda
- her konuda

EK E
İLİŞKİ NİTELİĞİ ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki sorular eşiniz ile ilişkinizin özelliklerini belirlemek amacıyla sorulmaktadır. Lütfen soruları yanıtlarken eşiniz ile olan ilişkinizi gözden geçirerek bir işaretleme yapınız.	1	2	3	4
1. Sorunlarınızla ilgili olarak bu kişiden ne dereceye kadar öneri alırsınız?				
2. Bu kişi ile sorun yaşamamak için ne kadar çaba harcarsınız?				
3. Bir problemle ilgili yardıma ihtiyaç duyduğunuz zaman bu kişiye ne kadar güvenirsiniz?				
4. Bu kişi sizi üzer mi?				
5. Duymayı bile istemediğiniz bir konuda bu kişinin size dürüst bir geri dönüt verebileceğine ne ölçüde güvenirsiniz?				
6. Bu kişi sizin ne kadar suçlu hissetmenize neden olur?				
7. Bu ilişkide ne kadar vericisiniz?				
8. Ailenizden çok yakın birinin ölümünde bu kişiden yardım alacağınıza ne kadar güven duyarsınız?				
9. Bu kişi değişmenizi ne kadar ister?				
10. Bu kişi yaşamınızda ne kadar olumlu bir rol oynar?				
11. Bu ilişki hayatınızda ne kadar önemlidir?				
12. Gelecek 10 yılda bu kişi ile olan ilişkiniz ne kadar yakın olacaktır?				
13. Bir ay kadar bu kişi ile görüşüp konuşmasanız ne kadar özlersiniz?				
14. Bu kişi sizi ne kadar eleştirir?				
15. Bir yere gidip zaman geçirmek isterseniz, bu kişinin de sizinle olmak isteyeceğinden ne kadar emin olabilirsiniz?				
16. Bu kişinin iyi olması konusunda kendinizi ne kadar sorumlu hissediyorsunuz?				
17. Bu kişiye ne kadar bağlısınız?				
18. Birine kızdığınızda bu kişinin sizi dinleyeceğine ne kadar güven duyarsınız?				
19. Bu kişinin ne kadar değişmesini istersiniz?				
20. Bu kişi sizi ne kadar kızdırabilir?				
21. Bu kişiyle ne kadar tartışırsınız?				
22. Kendinizi stres altında hissettiğinizde bu kişinin sizi endişelerinizden uzaklaştırabileceğine ne kadar güvenebilirsiniz?				
23. Bu kişi sizi hangi sıklıkta kızdırır?				
24. Bu kişi yaşamınızı hangi sıklıkta kontrol etmeye yada etkilemeye çalışır?				
25. İlişkinizde almaktan çok veren siz misiniz?			123	

EK F

EDİNBURGH DOĞUM SONRASI DEPRESYON ÖLÇEĞİ (EDSDÖ)

Asağıda 10 adet soru bulunmaktadır. Her sorunun 4 seceneği vardır. size uvaun aelen

Son 7 aündür

Soru 1: Geleceğe hevesle bakıyorum.

- Her zaman olduğu kadar
- Her zamankinden biraz daha az
- Her zamankinden kesinlikle daha az
- Hemen hemen hic

Son 7 aündür

Soru 2: Bir sevler kötü aittiinde aereksiz vere kendimi suçluyorum.

- Evet coğu zaman
- Evet. bazen
- Çok sık değil
- Havır hicbir zaman

Son 7 aündür

Soru 3: Nedensiz vere kendimi sıkıntılı va da endiseli hissediyorum.

- Havır. hicbir zaman
- Çok sevrek
- Evet. bazen
- Evet coğu zaman

Son 7 aündür

Soru 4: Gülebiliyor ve olavların komik tarafını aörebiliyorum.

- Her zaman olduğu kadar
- Artık pek o kadar değil
- Artık kesinlikle o kadar değil
- Artık hic değil

Son 7 aündür

Soru 5: İvi bir nedeni olmadığı halde korkuyor va da panikliyorum.

- Evet. coğu zaman
- Evet. bazen
- Havır. çok sık değil
- Havır. hicbir zaman

Son 7 aündür

Soru 6: Her sev aiderek sırtıma vükleniyorum.

- Evet. coğu zaman hic basa cıkamıyorum
- Evet. bazen eskisi aibi basa cıkamıyorum
- Havır coğu zaman oldukça basa cıkabiliyorum
- Havır. her zamanki aibi basa cıkabiliyorum

Soru 7: Övlesine mutsuzum ki uvumakta zorlanıyorum.

- Evet. çoðu zaman
- Evet bazen
- Çok sık değil
- Hayır. hiçbir zaman

Son 7 aündür

Soru 8: Kendimi üzüntülü va da cökkün hissedivorum.

- Evet. çoðu zaman
- Evet. oldukça sık
- Çok sık değil
- Hayır, hiçbir zaman

Son 7 aündür

Soru 9: Övlesine mutsuzum ki ağlıyorum.

- Evet, çoğu zaman
- Evet, oldukça sık
- Çok sevrek
- Hayır, asla

Son 7 aündür

Soru 10: Kendime zarar verme düşüncesinin aklıma geldiği oldu.

- Evet. oldukça sık
- Bazen
- Hemen hemen hic
- Asla

EK D
EBEVEYN ÖZ YETERLİK ÖLÇEĞİ (EÖYÖ)

		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
	Aşağıda belirli konularla ilgili fikirlerinizi yansıtabilecek bazı ifadeler bulunmaktadır. Lütfen her bir ifadeyi dikkatle okuyarak size ne ölçüde uyduğunu ifadelerin yanında yeralan kutulardan birini işaretleyerek (x) belirtiniz.					
1	Yeni anne/baba olmuş kişiler için ebeveyn olarak iyi bir model olduğumu düşünüyorum.					
2	Bebeğime neyin rahatsızlık verdiği anlayabilirim.					
3	Bebeğimin dikkatini çekmek konusunda başarılıyım.					
4	Bebeğimin huzursuzluğunun nedenini belirleyip onu kolaylıkla yatıştırabilirim.					
5	İyi bir ebeveyn olarak gereken beceriye sahibim.					
6	Yeterince iyi bir anne/baba olduğuma inanıyorum.					
7	Bebeğimde olası hastalık belirtilerini fark edebilirim.					
8	Bebeğime rahatsızlık veren şeyle ilgili sorunu çözebilirim.					
9	Ebeveynlik görevlerimi iyi yapıp yapmadığımı değerlendirmek konusunda güçlük çekiyorum.					
10	Bebeğimin ne zaman acıktığını anlayabilirim.					
11	Bebeğimin günlük bakımı için gerekli olan ihtiyaçlarını zamanında karşılayarak kendisini rahat hissetmesine yardımcı olabilirim.					
12	Bebeğim ihtiyaç duyduğunda yanında olurum.					
13	Bebeğimin ihtiyaç duyduğu güven ve bakım ortamını yeterli derecede sağladığıma inanıyorum.					
14	Bebeğimi eğlendirip güldürebilirim.					
15	Bebeğim ateşlendiğinde ne yapılacağını bilirim.					
16	Bebeğimin davranışlarından ona verdiğim bakımdan hoşnut olduğum izlenimini ediniyorum.					
17	Bebeğimin banyosunu yaptırabilirim.					
18	Bebeğimin ihtiyacı olan hijyenik ortamı sağlıyorum.					

ÖZGEÇMİŞ

Ad –Soyad : Ayşegül KILIÇASLAN
Doğum Tarihi : 13.08.1973
Görevi : Araştırma Görevlisi
İstanbul Üniversitesi, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi

Doktora

2003- 2007 İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler, Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı,
“Ebeveynliğe Geçiş Döneminin Çeşitli Doğum Öncesi ve Doğum Sonrası Etkenler Açısından İncelenmesi”
Danışman: Yard. Doç. Dr. Esra İşmen Gazioğlu

Yüksek Lisans

1997-2001 İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı,
“Aile Fonksiyonlarının ve Algılanan Farklılaşmış Anne-Baba Yaklaşımının Kardeş İlişkileri Üzerindeki Etkisi”
Danışman: Prof. Dr. Haluk Yavuzer

Lisans

1992-1996 İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü

A- ULUSLARARASI YAYIN VE ETKİNLİKLER

1. Alan İndekslerince Taranan Ulusal Hakemli Dergilerde Yayınlanan Makaleler

Yavuzer, H., İşmen-Gazioğlu, E., Yıldız, A., Demir, İ., Meşeci, F., **Kılıçaslan, A.**, Sertelin, Ç. (2006). Öğretmen Özgeçiliği Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri**, 6 (3), 946- 972

2. Uluslararası bilimsel toplantılarda (konferans, panel, kongre, sempozyum, kolokyum vb.) sözlü sunulan ve tam metni yayınlanan bildiri veya konuşma

İşmen-Gazioğlu, E., **Kılıçaslan, A.**, Meşeci, F. (2007) Duygusal Zeka ve Öğretmen Özgeçiliği Arasındaki İlişki, International Symposium Emotional Intelligence and

Communication, Proceedings Book II, Faculty of Communication, Ege University 7-9 May 2007, İzmir, 83-94.

Kılıçaslan, A. (2007) Bilgisayar Oyunlarının Eğitim Amaçlı Kullanımı, 4th International Children and Communication Congress & 4th International Children Films Festival & Congress 'Children Under Risk' October 22-24, 2007 Istanbul University, Faculty of Communication, Istanbul, (baskıda)

3. Uluslararası bilimsel toplantılarda sözlü sunulan ve özeti yayınlanmış bildiri veya konuşma

İşmen, A. E. & **Kılıçaslan, A.** (2004) A Comparison between Sibling Relationships and Perception of Parental Conflict. XIV. IFTA World Family Therapy Congress, İstanbul. 24-27 March

Özabacı, N., **Kılıçaslan, A.**, Yıldız, S.A.,& Türe, R. (1999) Attitudes of High and Low Creative Gifted Students for the Causes of Underachievement. XII. World Council for Gifted and Talented Children, 2-6 August, Istanbul, Turkey.

B- ULUSAL YAYIN VE ETKİNLİKLER

1. Yurt içi hakemli dergilerdeki yayınlar

Şenel, H. G., Köksal, A., Demir, İ., Sertelin, Ç., **Kılıçaslan, A.**, (2005) Tezsiz Yüksek Lisans Öğrencilerinin Bazı Özellikler Açısından İncelenmesi, **Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi**, 2 (1), 107-117.

Şenel, H.G., Demir, İ., Sertelin, Ç., **Kılıçaslan, A.**, Köksal, A. (2004). Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki, **Eğitim Araştırmaları**, 15,

Şenel, H.G., **Kılıçaslan, A.**, Köksal, A., Demir, I., Sertelin, Ç. (2004) Öğretim Elemanlarının İşleri ile İlgili Olarak Algıladıkları Olumlu ve Olumsuz Özellikler, **Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi**, 1 (2), 201-210.

2. Ulusal bilimsel toplantılarda (konferans, panel, kongre, sempozyum, kolokyum,vb.) sözlü sunulan ve tam metni yayınlanmış bildiri veya konuşma

Kılıçaslan, A. (2007) “Gençlik Döneminde Bilgisayar ve İnternet Kullanımı” Kocaeli Üniversitesi Genç Araştırmacılar Ulusal Mühendislik ve Eğitim Sempozyumu Bildiri Kitabı, s. 547-550.

3. Kitap Bölüm Yazarlığı

Kılıçaslan, A. (2004) Ebeveynliğe Geçiş. **Evlilik Okulu**. Ed. Yavuzer H., İstanbul: Remzi Kitabevi, 103-118.